

Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης

Τόμ. 1, Αρ. 1 (2020)

10ο Πανελλήνιο συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΙΔΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

Υπό την αιγίδα του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων

10^ο ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

«ΠΡΟΤΥΠΑ ΣΧΟΛΕΙΑ: ΙΣΤΟΡΙΑ, ΠΑΡΟΝ ΚΑΙ ΜΕΛΛΟΝ ΣΤΟΝ
21^ο ΑΙΩΝΑ»

ΤΟΜΟΣ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ
19-21 Ιουνίου 2020

ISSN: 2529-1157

Διεπιστημονική Συνεργασία στις Ψυχοκοινωνικές Παρεμβάσεις: Η Περίπτωση των Προσφύγων – Εγχειρίδιο για Επαγγελματίες

*Sarah Scheer, Eirini Adamopoulou, Ramona Grützner,
Manuel Guerrero, Margarita Mondaca, Salvador Simó*

doi: [10.12681/edusc.3443](https://doi.org/10.12681/edusc.3443)

Βιβλιογραφική αναφορά:

Scheer, S., Adamopoulou, E., Grützner, R., Guerrero, M., Mondaca, M., & Simó, S. (2021). Διεπιστημονική Συνεργασία στις Ψυχοκοινωνικές Παρεμβάσεις: Η Περίπτωση των Προσφύγων – Εγχειρίδιο για Επαγγελματίες. *Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης*, 1(1). <https://doi.org/10.12681/edusc.3443>

Διεπιστημονική Συνεργασία στις Ψυχοκοινωνικές Παρεμβάσεις:

Η περίπτωση των προσφύγων

Εγχειρίδιο
για Επαγγελματίες

ΕΛ / GR

Ευχαριστίες

Θα θέλαμε να εκφράσουμε την ειλικρινή μας ευγνωμοσύνη σε όλους τους πρόσφυγες, φοιτητές, καθηγητές, εθελοντές και άλλους επαγγελματίες, καθώς επίσης σε οργανώσεις και ιδρύματα με τα οποία είχαμε τη χαρά να γνωρίσουμε και να συνεργαστούμε στα πλαίσια αυτού του προγράμματος τα τελευταία δύο χρόνια. Ευχαριστούμε που μοιραστήκατε τις πολύτιμες εμπειρίες και γνώσεις μαζί μας.

Συγγραφείς:

- **Ειρήνη Αδαμοπούλου**, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών
- **Eric Asaba**, Karolinska Institutet
- **Ramona Grützner**, IB University of Applied Health and Social Sciences
- **Manuel Guerrero**, Karolinska Institutet
- **Margarita Mondaca**, Karolinska Institutet
- **Sarah Scheer**, IB University of Applied Health and Social Sciences
- **Salvador Simó**, Universitat de Vic Universidad Central de Catalunya

Επικοινωνία:

Ειρήνη Αδαμοπούλου
E-mail: eirini.adamopoulou@yahoo.com

Επιμέλεια:

Margarita Mondaca, Karolinska Institutet

Sarah Scheer, IB University of Applied Health and Social Sciences

Μετάφραση:

Δέσποινα Μωραλίδου

Γραφιστική επεξεργασία:

Ιφιγένεια Διαμάντη

Φωτογραφίες:

Marc Sanyé
InterAct

Βιβλιογραφική αναφορά:

Scheer S., Adamopoulou E, Asaba E, Grützner R, Guerrero M, Mondaca M., Simó S. (2020) Interdisciplinary Cooperation in Psychosocial Interventions: A Case Study on Refugees. Handbook for Practitioners. Athens, Berlin, Stockholm, Vic: Interact 2020 - Erasmus+.

© Copyright 2020: Πνευματικά δικαιώματα σύμφωνα με την Creative Commons Attribution - Non Commercial - No Derivatives 4.0 International License
<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode>

Συνεργαζόμενοι Οργανισμοί

UVIC

UNIVERSITAT DE VIC
UNIVERSITAT CENTRAL DE CATALUNYA

Salvador Simó Algado

salvador.simo@uvic.cat

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών
— ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΟ 1837 —

Eirini Adamopoulou

eirini.adamopoulou@yahoo.com

IB Hochschule

Sarah Scheer

sarah.scheer@ib-hochschule.de

Ramona Grützner

ramona.gruetzner@ib-hochschule.de

Daniela Albrecht

daniela.albrecht@ib-hochschule.de

**Karolinska
Institutet**

Margarita Mondaca

margarita.mondaca@ki.se

Ama Auvinen

ama.auvinen@hci.fi

Manuel Guerrero

manuel.guerrero@ki.se

Eric Asaba

eric.asaba@ki.se

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πληροφορίες για αυτό το Εγχειρίδιο: InterAct – Ποιοι είμαστε και ποιο είναι το όραμά μας	6
Μέρος Α	
1. Εισαγωγή	9
1.1 Διεπιστημονική συνεργασία και ψυχοκοινωνική υποστήριξη	9
1.2 Θεωρητικό πλαίσιο	10
Μέρος Β	
2. Βασικές Διαστάσεις Ψυχοκοινωνικής Υποστήριξης	16
2.1 Ολοκληρωμένη προσέγγιση συμπεριλαμβανομένων των αρχών δεοντολογίας	16
2.1.1 Τα πρότυπα δεοντολογίας πρέπει να βασίζονται στα ανθρώπινα δικαιώματα	17
2.1.2 Η ισότιμη συμπερίληψη των προσφύγων ως ενεργών ατόμων	19
2.1.3 Πολιτισμική διαφορετικότητα	20
2.1.3.1 Πολιτισμική ταπεινότητα	21
2.1.3.2 Συνέντευξη πολιτισμικής σύστασης	22
2.2. Βιωσιμότητα και μακροπρόθεσμες στρατηγικές μέσω της διεπιστημονικής συνεργασίας	24
2.2.1 Ανάγκη για μακροπρόθεση υποστήριξη	26
2.2.2 Η διαδρομή που οδηγεί στην απασχόληση	28
2.2.3 Οργάνωση	29
2.2.4 Στρατηγικές συντονισμού	30
2.2.5 Συμμετοχικές προσεγγίσεις βάσει των αναγκών	31
2.2.6 Επιλέγοντας την ομάδα σας Συμμετοχικής Αξιολόγησης Υπαίθρου (PRA)	32
2.2.6.1 Περίπατος γνωριμίας με την κοινότητα	32
2.2.6.2 Χάρτης κοινότητας	33
2.2.6.3 Κοινωνικός χάρτης	34
2.2.6.4 Χάρτης κινητικότητας	35
2.2.6.5 Διάγραμμα ροής ψυχοκοινωνικής ευεξίας και υγείας	36
2.2.6.6 Ιεράρχηση προβλημάτων	38
2.2.6.7 Διάγραμμα ενδιαφερόμενων πλευρών	39
2.2.6.8 Εργαλείο Ανάλυσης Πλεονεκτημάτων, Αδυναμιών, Ευκαιριών και Απειλών	40
2.3. Ενδυνάμωση κοινοτήτων (π.χ. σχολεία, τοπικές κοινότητες, οργανισμοί)	41
2.3.1 Λαμβάνοντας υπόψη το τοπικό πλαίσιο	43
2.3.2 Διεπιστημονική ομάδα	44
2.3.3 Προσεγγίσεις με βάση την κοινότητα	46
2.3.4 Ασφαλείς χώροι	47
2.4. Ενδυνάμωση του ρόλου του επαγγελματία	49
2.4.1. Εκπαιδευτικά προγράμματα	50
2.4.2 Η σημασία του πλαισίου στην εργασία σας	51
2.4.3 Στρατηγικές αυτοφροντίδας και πρόληψης επαγγελματικής εξουθένωσης	53
Μέρος Γ	
3. Εκπαιδευτική Εργαλειοθήκη	56
Δίκτυα και σχετικοί σύνδεσμοι	59
Βιβλιογραφία	61
Marc Sanye, Φωτορεπόρτερ	66

Desaparecidos¹

They're out there somewhere / all assembled
disassembled / bewildered / voiceless
each seeking the others / seeking us
hemmed in by their question marks and doubts
with their eyes on the ironwork in the plazas
the doorbells / the shabby rooftops
sorting through their dreams / forgotten memories
perhaps recovering from their private deaths

no one has told them yet for sure
if they're gone for good or not
if they're banners now or tremors
survivors or prayers for the dead

they see trees and birds go by
and wonder which shadows are theirs

when they first started disappearing
three five seven ceremonies ago
disappearing as if they were ghosts
with no trace or face or good reason
they glimpsed through the window of their absence
what was left behind / that scaffold
of embraces sky and smoke

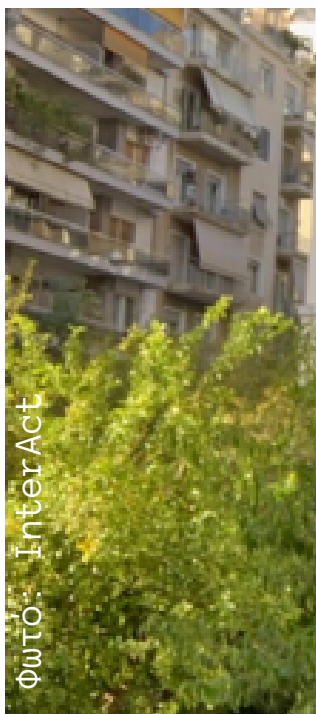
when they first started disappearing
like the oasis in a mirage
disappearing with no last words
they still held in their hands the pieces
of things they loved

they're out there somewhere / in the clouds or a
grave
they're out there somewhere / of that I'm certain
in the dear southern reaches of my heart
it may be they've lost their bearings
and now they wander asking always asking
where the fuck is the road to true love
because they're coming from so much hate

[1] Disappeared. Reproduced with the kind permission of Louise B. Popkin and
White Wine Press (1)

Mario Benedetti
translated by Louise B. Popkin

(από αριστερά προς τα δεξιά) Eric Asaba, Manuel Guerrero, Salvador Simó, Margarita Mondaca, Sarah Scheer, Ειρήνη Αδαμοπούλου στο Μαράσλειο τον Οκτώβριο του 2019 κατά το 2nd Learning - Teaching Event του προγράμματος InterAct Erasmus+ που πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα.

Πληροφορίες για το εγχειρίδιο

InterAct: Ποιοι είμαστε και ποιο είναι το όραμά μας

Για ποιον έχει γραφτεί:

Αυτό το εγχειρίδιο έχει γραφτεί για όσους απασχολούνται ήδη ή επιθυμούν να εργαστούν στον τομέα της ψυχοκοινωνικής ευεξίας και υγείας των προσφύγων για την οικοδόμηση κοινωνιών χωρίς αποκλεισμούς.

Η διεπιστημονική συλλογιστική στην πρακτική, τη διδασκαλία και την έρευνα αποτελούν τον θεμελιώδη ιστό που διέπει το περιεχόμενο αυτού του βιβλίου.

Ποιοι συμμετέχουν:

Το πρόγραμμα του Erasmus+ με τίτλο **InterAct - Interdisciplinary Cooperation in Psychosocial Interventions (Διεπιστημονική Συνεργασία στις Ψυχοκοινωνικές Παρεμβάσεις)** βασίζεται στις εμπειρίες που αποκομίσθηκαν κατά την εργασία με πρόσφυγες σε διάφορους κλάδους, όπως Εργοθεραπεία, Φυσιοθεραπεία, Εκπαίδευση και Ψυχολογία στη Σουηδία, την Ελλάδα, την Ισπανία και τη Γερμανία.

Κατά τη διάρκεια του διετούς προγράμματος, αυτές οι εμπειρίες συγκεντρώθηκαν και αναλύθηκαν από κοινού με πρόσφυγες, εθελοντές, επαγγελματίες, σπουδαστές και συναδέλφους εκπαιδευτικούς προερχόμενους από διάφορους κλάδους της Υγείας και των Κοινωνικών Επιστημών στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση.

Γιατί γράψαμε αυτό το εγχειρίδιο;

Από το 2015 έχουν αναπτυχθεί διάφορα προγράμματα ψυχοκοινωνικής υποστήριξης ως απόκριση στην ξαφνική αύξηση της άφιξης προσφύγων στην Ευρώπη. Τέτοια προγράμματα πραγματοποιούνται σε διάφορα μέρη σε πολλές χώρες και εμπλέκουν ειδικούς από διάφορους κλάδους. Οι μεταναστευτικές πολιτικές που ρυθμίζουν τις καθημερινές πρακτικές αναφορικά με τους πρόσφυγες και τα άτομα που εμπλέκονται στην παροχή ψυχοκοινωνικής υποστήριξης για πρόσφυγες είναι περίπλοκες. Λόγω αυτής της πολυπλοκότητας ήταν αναγκαία η ύπαρξη ενός διεπιστημονικού πλαισίου για την καθοδήγηση των πρακτικών αυτών.

Έτσι, δημιουργήθηκε εκπαιδευτικό υλικό το οποίο περιγράφει τις εμπειρίες της διεπιστημονικής ψυχοκοινωνικής υποστήριξης για πρόσφυγες σε διάφορες ευρωπαϊκές χώρες. Αυτό το υλικό βασίστηκε σε δύο εκπαιδευτικές διοργανώσεις στο Βερολίνο και την Αθήνα χάρη στις οποίες το πρόγραμμα InterAct ανέπτυξε μια εκπαιδευτική εργαλειοθήκη.

Επιπλέον, ζητήθηκαν οι απόψεις ειδικών στον τομέα της αναγκαστικής μετανάστευσης. Οι προτάσεις πολιτικών για την υγεία και την εκπαίδευση στην Ευρώπη, καθώς και αυτό το εγχειρίδιο για επαγγελματίες αναπτύχθηκαν ως αποτέλεσμα της προσπάθειας αυτής. Είναι επίσης σημαντικό το γεγονός ότι οι ίδιοι οι πρόσφυγες θεωρήθηκαν ειδικοί για τα θέματα της καθημερινότητας και των εμπειριών τους και συνέβαλαν στη συγγραφή αυτού του εγχειριδίου.

Η κοινή ανάλυση των εμπειριών υποδεικνύει την επείγουσα ανάγκη για ψυχοκοινωνική υποστήριξη των προσφύγων. Αποκαλύπτει επίσης δυνητικές επιπτώσεις σε εκπαιδευτικά συστήματα, πρακτικές και πολιτικές.

Σε τι αναφέρεται αυτό το εγχειρίδιο;

Στόχος αυτού του εγχειριδίου είναι να κατανοήσει και να αντιμετωπίσει τις ψυχοκοινωνικές ανάγκες των προσφύγων και να βοηθήσει στην οικοδόμηση διεπιστημονικής συνεργασίας. Μπορεί να βοηθήσει στην υιοθέτηση μιας προσέγγισης με γνώμονα την κοινότητα για την οικοδόμηση κοινωνιών χωρίς αποκλεισμούς. Ορισμένα πρακτικά εργαλεία θα βοηθήσουν στην οργάνωση και την προσαρμογή της δικής σας πρακτικής. Ασχολείται επίσης με τον τρόπο που οι καθηγητές και οι ερευνητές από διάφορους κλάδους θα μπορούσαν να ενσωματώσουν αυτό το θέμα σε μαθήματα ή ακόμη και σε προγράμματα σπουδών.

Εκτός από τα βασικά στοιχεία που περιγράφονται στο Μέρος Β αυτού του εγχειριδίου, συνιστούμε την **Εκπαιδευτική Εργαλειοθήκη** για ψυχοκοινωνική υποστήριξη που υπάρχει διαθέσιμη στην ιστοσελίδα του προγράμματος www.interact-erasmus.eu. Περαιτέρω πληροφορίες σχετικά με την Εκπαιδευτική Εργαλειοθήκη και τον τρόπο που μπορείτε να αποκτήσετε πρόσβαση σε αυτήν και να την χρησιμοποιήσετε αναφέρονται στο Μέρος Γ του εγχειριδίου.

Πώς δημιουργήσαμε αυτό το εγχειρίδιο;

Αυτό το εγχειρίδιο για επαγγελματίες έχει αναπτυχθεί με βάση την ειδίκευση διαφορετικών φορέων. Δηλαδή, ρωτήθηκαν επαγγελματίες από τους τομείς της ψυχικής υγείας, της εκπαίδευσης, των κοινωνικών πρακτικών, της απασχόλησης, της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, των κρατικών υπηρεσιών για την υγεία και τους πρόσφυγες σε διαφορετικές φάσεις ενσωμάτωσης στις χώρες φιλοξενίας τους. Οι συνεργαζόμενοι οργανισμοί για κάθε χώρα (Σουηδία, Ισπανία, Ελλάδα και

Γερμανία) διεξήγαγαν ατομικές και ομαδικές συνεντεύξεις με και χωρίς διερμηνείς.

Συνολικά, συμμετείχαν 60 πρόσφυγες, 30 σπουδαστές εκπαιδευτικών προγραμμάτων υγείας και κοινωνικών επιστημών και 19 επαγγελματίες. Μεταξύ των επαγγελματιών συμπεριλήφθηκαν Ψυχολόγοι, Εργοθεραπευτές, καθηγητές της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης, επαγγελματίες του τομέα Απασχόλησης, Ψυχίατροι, Φυσιοθεραπευτές, Κοινωνικοί Λειτουργοί και ένας δικηγόρος.

Η διεπιστημονική ομάδα του InterAct εφάρμοσε μια προσέγγιση επαναλαμβανόμενης ποιοτικής εξέτασης (2) για την ανάλυση του υλικού που συγκεντρώθηκε. Το υλικό συζητήθηκε λαμβάνοντας υπόψη ήδη υπάρχουσες προτάσεις και οδηγίες σχετικά με την ψυχοκοινωνική υποστήριξη για πρόσφυγες.

Οργανώθηκαν και πραγματοποιήθηκαν διάφορες συναντήσεις ανάλυσης από την διεπιστημονική ομάδα για την αναζήτηση καινοτομίας, συνάφειας και βασικών στοιχείων ψυχοκοινωνικής υποστήριξης.

Οι οδηγίες συνοδεύονται από σενάρια που έχουν προκύψει από τις συνεντεύξεις, με στόχο την εξοικείωση του αναγνώστη με το πλαίσιο και τις κατευθυντήριες αρχές αυτού του εγχειριδίου.

Ο σεβασμός για τα ανθρώπινα δικαιώματα και ο αγώνας για κοινωνική δικαιοσύνη για τους πρόσφυγες παρέμειναν στο επίκεντρο αυτών των οδηγιών.

Τι πρέπει να κάνω με αυτό το εγχειρίδιο;

Πρώτα απ' όλα, το εγχειρίδιο θα βοηθήσει στην κατανόηση του οράματος του προγράμματος InterAct αναφορικά με τη διεπιστημονική και ψυχοκοινωνική υποστήριξη για πρόσφυγες.

Το κεφάλαιο **1.2 Θεωρητικό Πλαίσιο** ενσωματώνει και τα δύο αυτά μέρη και παρέχει ένα θεωρητικό υπόβαθρο για αναστοχασμό ως προς την ψυχοκοινωνική υποστήριξη για πρόσφυγες, από διαφορετικές οπτικές.

Οι βασικές διαστάσεις παρουσιάζονται στο **Μέρος Β: Βασικές Διαστάσεις Ψυχοκοινωνικής Υποστήριξης**. Οι βασικές διαστάσεις διαχωρίζονται σε τέσσερις ενότητες. Κάθε ενότητα ξεκινά με ένα σενάριο το οποίο προκύπτει από την πράξη. Τα σενάρια σχετίζονται με τις υποενότητες, καλλιεργώντας τον αναστοχασμό και τη συζήτηση.

Τα αποσπάσματα από τις συνεντεύξεις συνδέονται με τα ευρήματα από τη βιβλιογραφία και θα σας βοηθήσουν να αναστοχαστείτε τη δική σας στάση και κατανόηση απέναντι στη διεπιστημονική και με βάση την κοινότητα ψυχοκοινωνική υποστήριξη.

Σας προτρέπουμε να χρησιμοποιήσετε το εγχειρίδιο ως σημείο εκκίνησης για κάποιο διεπιστημονικό πρόγραμμα στην κοινότητα όπου δραστηριοποιείστε. Ορισμένα πρακτικά εργαλεία σας βοηθούν να ενσωματώσετε την έννοια της ένταξης στο όραμά σας.

Ποιος είναι ο στόχος μας;

Το πιο σημαντικό για μας είναι να συνεχίσουμε να βαδίζουμε προς τη δημιουργία κοινωνιών χωρίς αποκλεισμούς.

Ως Ομάδα InterAct θέλουμε να διαδώσουμε ευρέως το όραμά μας για την προώθηση κοινωνιών χωρίς αποκλεισμούς, με ίσες ευκαιρίες για όλους, με σεβασμό στα ανθρώπινα δικαιώματα και κοινωνική δικαιοσύνη.

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1 Διεπιστημονική Συνεργασία και Ψυχοκοινωνική Υποστήριξη

Σε ολόκληρο τον κόσμο, 79,5 εκατομμύρια άνθρωποι προσπαθούν να αποδράσουν από καταπιεστικές συνθήκες που επικρατούν στις χώρες τους (3). Το 1951, 149 χώρες συνήλθαν για τη Σύμβαση για το Καθεστώς των Προσφύγων και το πρωτόκολλό της αφορούσε συγκεκριμένα την κατάσταση των προσφύγων σύμφωνα με την Οικουμενική Διακήρυξη για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα. Το Άρθρο 14 της Οικουμενικής Διακήρυξης διατυπώνει με σαφήνεια ότι «Κάθε άτομο που καταδιώκεται έχει το δικαίωμα να ζητά άσυλο και να του παρέχεται άσυλο σε άλλες χώρες.» (4).

Οι πρόσφυγες που προέρχονται από χώρες όπως η Συρία, το Αφγανιστάν, η Ερυθραία και άλλες, πιέζουν την Ευρώπη να εξετάσει τις ανθρωπιστικές της αξίες ειδικά μετά το 2015. Παρόλο που παράγοντες από διαφορετικούς χώρους άσκησης πολιτικής, π.χ. εκπαίδευση και υγεία, εφαρμόζουν διάφορα σχετικά προγράμματα και πρωτοβουλίες, γίνεται ολοένα και πιο εμφανής η ανάγκη για πρακτικές κατευθυντήριες γραμμές για την ανάληψη διεπιστημονικής δράσης.

Η ψυχοκοινωνική υποστήριξη γενικά χρειάζεται διεπιστημονική συνεργασία στους τομείς της εκπαίδευσης, της πρακτικής και της έρευνας (5).

Λόγω της πολυπλοκότητας της έρευνας για τους πρόσφυγες, θα πρέπει να καλλιεργηθεί διεπιστημονική προοπτική, συνεργασία και ανταλλαγή για την ενδυνάμωση της ερευνητικής και ατομικής εργασίας στον τομέα αυτόν (6).

Ψυχοκοινωνική Υποστήριξη

Η περιπλοκότητα μιας προσέγγισης στον τομέα της «ψυχοκοινωνικής υγείας» και της «ψυχοκοινωνικής υποστήριξης» περιλαμβάνει τα εξής:

- Βλέπει την ανθρώπινη δυστυχία συνολικά και όχι ως πάθηση (αυτό σημαίνει ότι περιλαμβάνει την κοινωνική συμμετοχή, την εργασία/εκπαίδευση, ένα έργο ζωής, την οικογενειακή ζωή και την κοινότητα με την ευρύτερη έννοια).
- Όταν τα ανθρώπινα δικαιώματα παραβιάζονται, η εμπιστοσύνη στους ανθρώπους είναι εύκολο να χαθεί και δύσκολο να ανακτηθεί.
- Ο οραματισμός και η ανοικοδόμηση ενός έργου ζωής με την ευρύτερη έννοια μπορεί να είναι δύσκολο να επιτευχθούν.
- Αντιμετωπίζει την περιπλοκότητα της ανθρώπινης εμπειρίας και όχι αποσπασματικά κάποια τμήματα της ζωής ενός ατόμου.
- Κατανοεί ότι η ανθρώπινη ζωή επηρεάζεται από άτομα και κοινωνικοδιαρθρωτικούς παράγοντες σε συγκυριακή και περιστασιακή βάση.
- Αποτελείται από ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων για την προστασία και προαγωγή της ψυχοκοινωνικής ευεξίας και την πρόληψη και την αντιμετώπιση ψυχικών νοσημάτων
- Υπάρχουν διαφορετικά είδη αναγκών για τη διατήρηση της υγείας και την ενεργή συμμετοχή στην κοινωνία.
- Αναγνωρίζει ότι οι ακραίες δυσκολίες σε κοινωνικό επίπεδο οδηγούν σε μεμονωμένες αποκρίσεις και βλέπει τα άτομα ως επιζώντες και όχι ως θύματα.

1.2 Θεωρητικό Πλαίσιο

Το παρακάτω θεωρητικό πλαίσιο **προορίζεται ως εργαλείο αναστοχασμού** για την ανάπτυξη στρατηγικών ψυχοκοινωνικής υποστήριξης ή/και την αξιολόγηση των υπάρχουσών ψυχοκοινωνικών υπηρεσιών.

Το **Εννοιολογικό Πλαίσιο Ψυχοκοινωνικής Υποστήριξης με βάση την Κοινότητα** ενσωματώνει βασικές αρχές από κοινοτικές, ψυχοκοινωνικές και συμμετοχικές προσεγγίσεις με τα ανθρώπινα δικαιώματα, τη δεοντολογία και την κοινωνική δικαιοσύνη ως γενικές αρχές. Η ανάπτυξη αυτού του ολοκληρωμένου πλαισίου βασίζεται σε διεπιστημονικές συζητήσεις του προγράμματος InterAct.

Ένας από τους στόχους του προγράμματος InterAct είναι ο εντοπισμός κοινών θεωριών και προσεγγίσεων αναφορικά με την ιδέα της διεπιστημονικής ψυχοκοινωνικής υποστήριξης για τους πρόσφυγες και τους αιτούντες άσυλο. Είναι σημαντικό να βρεθούν κοινές στρατηγικές για τη βιώσιμη αντιμετώπιση των αναγκών των προσφυγικών κοινοτήτων.

Η Ομάδα InterAct αποτελείται από εργοθεραπευτές, φυσιοθεραπευτές, ψυχολόγους, κοινωνιολόγους, εκπαιδευτικούς και έναν ανθρωπολόγο. Μία από τις σημαντικότερες συζητήσεις της ομάδας ήταν η κατανόηση των «ψυχοκοινωνικών αναγκών» και της «ψυχοκοινωνικής υποστήριξης» για πρόσφυγες.

Ο διάλογος αυτός πραγματοποιήθηκε με ποικίλους αρμόδιους φορείς, όπως οργανισμούς και επαγγελματίες που εργάζονται με πρόσφυγες. Επίσης, ήταν καίριας σημασίας τα διαφορετικά πλαίσια όπου οι συνεργαζόμενοι οργανισμοί του προγράμματος InterAct αντιμετωπίζουν τις ψυχοκοινωνικές ανάγκες στη διδασκαλία, την έρευνα και την πρακτική τους.

Συνεπώς, η παρακάτω περιγραφή του εννοιολογικού πλαισίου ενσωματώνει αποσπάσματα από συνεντεύξεις με ανθρώπους που εργάζονται στον τομέα της ψυχοκοινωνικής υποστήριξης. Μία πολύτιμη γνώση που αποκομίσαμε από αυτήν τη συνεργασία είναι ότι οι ψυχοκοινωνικές ανάγκες εξαρτώνται από το πλαίσιο που τις περιβάλλει.

Η ψυχοκοινωνική ευεξία και υγεία συνδέεται με το τοπικό πλαίσιο όπου ζουν οι πρόσφυγες λόγω συνθηκών έκτακτης ανάγκης. Μια σημαντική οδηγία που πρέπει να ακολουθηθεί είναι η δημιουργία κοινοτήτων χωρίς αποκλεισμούς, επειδή είναι γνωστό ότι προάγουν την ευεξία και τη συμμετοχή των ατόμων στην κοινωνία (7-9).

Οι κοινότητες χωρίς αποκλεισμούς στοχεύουν στη δημιουργία χώρων όπου οι πάντες έχουν το δικαίωμα να ζήσουν μια ουσιαστική ζωή, ανεξαρτήτως φύλου, ηλικίας, θρησκείας, κατάστασης υγείας, αναπηρίας και εθνικότητας.

Σχήμα 1: Εννοιολογικό Πλαίσιο Ψυχοκοινωνικής Υποστήριξης με βάση την Κοινότητα

Γενικές αρχές:

- Κοινωνική Δικαιοσύνη
- Ανθρώπινα Δικαιώματα
- Ηθική &
- Δεοντολογία

Κοινότητες χωρίς αποκλεισμούς

Το **Εννοιολογικό Πλαίσιο Ψυχοκοινωνικής Υποστήριξης με βάση την Κοινότητα** στοχεύει στην υποστήριξη ατόμων και ομάδων εντός κοινοτήτων, ώστε να γίνουν πολίτες μιας κοινότητας χωρίς αποκλεισμούς.

Στις κοινότητες χωρίς αποκλεισμούς όλοι έχουν κάτι να προσφέρουν στην κοινωνία, χτίζουν μια ζωή με νόημα και ασκούν τα πλήρη δικαιώματά τους ως ενεργοί πολίτες.

Οι κοινότητες χωρίς αποκλεισμούς βοηθούν και δίνουν τη δυνατότητα σε κάθε πολίτη να συμμετέχει και να έχει σκόπιμες και ουσιαστικές δράσεις, δηλαδή που να έχουν νόημα και ενδιαφέρον για τον ίδιο/α (meaningful occupations). Θεωρούμε ουσιαστικές δράσεις τις δραστηριότητες που πραγματοποιούν οι άνθρωποι σε καθημερινή βάση αναφορικά με τις αξίες, τα ενδιαφέροντα, τις προσωπικές τους ιστορίες και ανάγκες (10).

Οικουμενικές Αρχές: Κοινωνική Δικαιοσύνη, Ανθρώπινα Δικαιώματα, Ηθική και Δεοντολογία

Το εννοιολογικό πλαίσιο βασίζεται στις γενικές αρχές που πρέπει να διέπουν τη διεπιστημονική ψυχοκοινωνική υποστήριξη στις κοινότητες.

Τα ανθρώπινα δικαιώματα και η ηθική δεοντολογία αποτελούν βασικές αξίες για την αντιμετώπιση ατομικών αναγκών, αλλά και για τον εντοπισμό τυχόν αδικίας και παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Στην έρευνα και την πρακτική είναι αναγκαία μια δεοντολογική προσέγγιση. Αυτό ισχύει σε συμμόρφωση προς τις κατευθυντήριες αρχές της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες

αναφορικά με την ψυχοκοινωνική υποστήριξη για πρόσφυγες.

Αναφέρονται **επτά βασικές αρχές δράσης σχετικά με τον στόχο της δημιουργίας «κοινοτήτων χωρίς αποκλεισμούς».**

Αυτές οι βασικές αρχές δεν πρέπει να θεωρηθούν γραμμικές. **Όλες οι βασικές αρχές συνδέονται μεταξύ τους** και βοηθούν στον αναστοχασμό πάνω στο έργο του καθενός. Το θεωρητικό αυτό, πλαίσιο πρέπει να κατανοηθεί σε συνάρτηση με τις βασικές διαστάσεις ψυχοκοινωνικής υποστήριξης του **Μέρους Β** αυτού του εγχειριδίου. Οι βασικές διαστάσεις συμπεριλαμβάνουν συναφή θέματα που προέρχονται από επαγγελματίες από διαφορετικές ευρωπαϊκές χώρες.

Αυτές οι εμπειρίες επαγγελματιών σε σύνδεση με τις εμπειρίες της ομάδας **InterAct** συγκροτούν το περιεχόμενο αυτού του εννοιολογικού πλαισίου και του εγχειριδίου για επαγγελματίες.

Α. Δημιουργία ευκαιριών για συναντήσεις μεταξύ ατόμων και ομάδων στην κοινότητα

Πρώτον, είναι σημαντικό να αξιολογηθεί αν οι υπηρεσίες υποστήριξης που παρέχετε πρέπει να έχουν την προσέγγιση με βάση την κοινότητα ή όχι. Αν ναι, τότε αξιολογήστε περαιτέρω το αν η προσέγγιση είναι κατάλληλη για μια συγκεκριμένη κοινότητα και τα άτομα σε αυτήν. Όταν αποφασίζετε να αξιολογήσετε τις ανάγκες της κοινότητας χρησιμοποιώντας αυτήν την προσέγγιση, η δημιουργία τοποθεσιών και καταστάσεων όπου μπορούν να συναντηθούν τα άτομα είναι κομβικής σημασίας. Οι συναντήσεις πρέπει να διευκολύνουν την παρουσία όλων των ατόμων και των σχετικών φορέων στην κοινότητα, ώστε να διερευνηθούν τα πλεονεκτήματα, οι αδυναμίες, οι ευκαιρίες και οι απειλές. Ο στόχος είναι να κατανοηθεί σε βάθος η ιδέα της κοινότητας χωρίς αποκλεισμούς. Τα άτομα και οι ομάδες πρέπει να είναι σε θέση να

αναγνωρίσουν ποιος παραμελείται αναφορικά με τις προτεραιότητες μιας κοινότητας, προκειμένου να αντιμετωπιστεί το θέμα.

Β. Αξιολόγηση των αναγκών της κοινότητας αναφορικά με την ψυχοκοινωνική κατάσταση.

Στόχος είναι να εντοπιστούν οι ανάγκες της κοινότητας.

Χρειάζεται να είστε σε επαφή με τις προκλήσεις και τις δυσκολίες που αντιμετωπίζει στην καθημερινή ζωή η κοινότητα.

Πρώτα πρέπει να εντοπίσετε τους βασικούς φορείς και εκπροσώπους από την κοινότητα.

Δεύτερον, η παρατήρηση και η συνέντευξη μελών ομάδων και υποομάδων θα σας βοηθήσουν να κατανοήσετε καλύτερα την κοινότητα και την ψυχοκοινωνική της κατάσταση. Αυτό το βήμα απαιτεί να εμβαθύνετε στην κοινότητα και να αναγνωρίσετε και να διαπραγματευτείτε βασικά θέματα σε έναν βιώσιμο διάλογο με διαφορετικούς φορείς.

Γ. Ανάλυση του πλαισίου (μικρο-, μεσο - μακροεπίπεδο) και ενσωμάτωση ιδεών στο συγκεκριμένο πλαίσιο

Σχήμα 2: Πολυεπίπεδο πλαίσιο

- **Το πλαίσιο μπορεί να αναλυθεί σε διαφορετικά αλληλένδετα επίπεδα.**
Σχετικά με αυτό το πλαίσιο, το **μακροεπίπεδο** περιλαμβάνει τη διεθνή νομοθεσία και τους κανονισμούς μιας συγκεκριμένης χώρας. Οι πολιτικές συνθήκες έχουν αντίκτυπο στις οργανωτικές αποφάσεις και τη διαμόρφωση πολιτικών. Επιπλέον, είναι σημαντικό να μελετηθούν οι αποφάσεις και οι κανονισμοί σε διεθνές ή ευρωπαϊκό επίπεδο αναφορικά με την ψυχοκοινωνική υγεία. Προτείνουμε να ενημερωθείτε σχετικά με τους κανονισμούς που έχουν αντίκτυπο στην καθημερινή ζωή της κοινότητας. Ένα σαφές παράδειγμα αυτού είναι το καθεστώς παραμονής στη χώρα που χορηγείται στα άτομα. Τι επιτρέπεται στα συγκεκριμένα άτομα να κάνουν;

- **Οι δημόσιοι και ιδιωτικοί οργανισμοί, όπως σχολεία, μουσεία, βιβλιοθήκες, οργανισμοί υγειονομικής περίθαλψης,** ανήκουν στο **μεσοεπίπεδο** αυτού του πλαισίου.

Για δραστηριότητες στην κοινότητα, είναι σημαντική η συνεργασία με οργανισμούς σε αυτό το επίπεδο για την αναγνώριση των πόρων οικοδόμησης της κοινότητας. Από τη μία πλευρά, οι δημόσιοι και ιδιωτικοί οργανισμοί είναι φορείς στους οποίους μπορεί να απευθυνθεί κανείς. Από την άλλη, μπορείτε να αναγνωρίσετε αρμόδιους φορείς που εργάζονται εντός των οργανισμών, οι οποίοι μπορεί να έχουν συγκεκριμένες γνώσεις για διαφορετικές ομάδες στην κοινότητα.

- **Το μικροεπίπεδο μπορεί να γίνει κατανοητό στο επίπεδο δράσης για την υποστήριξη των κοινοτήτων και των ψυχοκοινωνικών τους αναγκών.**

Σε αυτό το επίπεδο, οι καθημερινές προκλήσεις, δυσκολίες και ευκαιρίες παρουσιάζονται στις ζωές των ανθρώπων. Το μικροεπίπεδο αφορά τις εμπειρίες και την καθημερινή ζωή των προσφύγων, όπου μπορούν να διερευνηθούν οι ανάγκες και οι διαθέσιμοι πόροι. Το να έρχονται οι άνθρωποι κοντά είναι σημαντικό για τις κοινότητες χωρίς αποκλεισμούς. Με αυτήν την έννοια, μπορούν να υπάρχουν ουσιαστικές δράσεις που υποστηρίζουν την ψυχοκοινωνική υγεία και ευεξία όλων σε ολόκληρη την κοινότητα. Θα μπορούσε να είναι ένας δημόσιος κήπος, ένα καφέ ή ένας σταθμός υπογείου όπου οι άνθρωποι θα ήθελαν να συμμετέχουν σε ουσιαστικές δράσεις ως άτομα ή ομαδικά (11).

Δ. Συνεργασία με άτομα και ομάδες στην κοινότητα

Για την αναγνώριση των αναγκών ατόμων και την ανάπτυξη βιώσιμων στρατηγικών, είναι αναγκαίο να υπάρχει άμεση επαφή με την ομάδα-στόχο. Η διεπιστημονική

κατανόηση των ατόμων στη συγκεκριμένη ομάδα-στόχο, -στην προκειμένη περίπτωση των προσφύγων ή/και αιτούντων άσυλο- είναι ότι τα ίδια άτομα είναι ειδικοί, γνωρίζουν καλύτερα από κάθε άλλον, τις συνθήκες ζωής τους και τις ανάγκες τους.

Ε Σχεδίαση και εφαρμογή ψυχοκοινωνικών υπηρεσιών στην κοινότητα

Όπου είναι δυνατόν, η ψυχοκοινωνική υποστήριξη και οι δραστηριότητες στην κοινότητα πρέπει να αναπτυχθούν με τη βοήθεια μιας συμμετοχικής προσέγγισης για κάθε ομάδα-στόχο και με βάση τις ανάγκες της συγκεκριμένης ομάδας.

Δεν υπάρχει καμία μοναδική λύση για όλους σε κάθε ομάδα, γι' αυτό θα πρέπει να συμφωνηθούν, να σχεδιαστούν και να δοκιμαστούν διαφορετικές υπηρεσίες και εναλλακτικές.

ΣΤ Παροχή πρόσβασης σε ουσιαστικές δράσεις για το άτομο στην κοινότητα

Οι ουσιαστικές δράσεις είναι σημαντικές για την ψυχοκοινωνική υγεία και ευεξία και θα πρέπει να αποτελούν δικαίωμα του καθενός. Επιπλέον, οι θετικές καθημερινές συνήθειες είναι αναγκαίες για την αποφυγή της πλήξης, των βλαβερών συνηθειών, κινδύνων υγείας και άλλων αρνητικών συνεπειών.

Συνεπώς, η ψυχοκοινωνική υποστήριξη στην κοινότητα στοχεύει στη δημιουργία ευκαιριών για αλληλεπίδραση και συμμετοχή για όλους, και όχι μόνο για συγκεκριμένα άτομα εντός της κοινότητας. Αυτό χρειάζεται να συμφωνηθεί σε συνδυασμό με τη σχεδίαση και την

εφαρμογή των δραστηριοτήτων
ψυχοκοινωνικής υποστήριξης.

Όπως αναφέρει, η δημιουργία της
αίσθησης του «ανήκειν» είναι σημαντική
για την ανάπτυξη κοινωνιών χωρίς
αποκλεισμούς.

Ζ Παρακολούθηση και αξιολόγηση ψυχοκοινωνικών υπηρεσιών

Ένα σημαντικό βήμα είναι η τακτική
παρακολούθηση και η αξιολόγηση των
ψυχοκοινωνικών σας υπηρεσιών
από διαφορετικές πλευρές, π.χ. από την πλευρά
της διεπιστημονικής ομάδας, των
αρμοδίων φορέων, των προσφύγων και άλλων
τομέων.

Η παρακολούθηση και η αξιολόγηση είναι
σημαντικές για τη βιωσιμότητα και την
αλληλεπίδραση της κοινότητας και θα πρέπει
να γίνεται τακτικά. Μια χρήσιμη στρατηγική
είναι η ανάπτυξη κύκλων έρευνας δράσης.

Το παρακάτω απόσπασμα προέρχεται από
**συνέντευξη με εργοθεραπευτή που
εργάζεται στον κλάδο της ψυχοκοινωνικής
υποστήριξης για πρόσφυγες** σε διαφορετικά
πλαίσια μέσω δράσεων στην κοινότητα:

*«Όμως και πάλι, βλέπουμε το πώς
συναντιούνται [οι άνθρωποι] για να
κάνουν κάτι, είτε πρόκειται για μια
εβδομαδιαία συνεδρία γιόγκα, ένα
μάθημα καλλιτεχνικών ή μια εβδομαδιαία
συνάντηση της κοινότητας. Πράγματα που
περιλαμβάνουν αναστοχασμό, αλλά και
μια αίσθηση του "ανήκειν" και μια
αίσθηση δράσης σε έναν ασφαλή χώρο
όπου οι άνθρωποι δουλεύουν μαζί. Και
με το να βρίσκονται εκεί, αυτή η
συνήθεια παρέχει στους ανθρώπους μια
αίσθηση σκοπού, ταυτότητας, κοινότητας
και ότι ανήκουν κάπου».*
(Εργοθεραπευτής και ερευνητής, ΗΠΑ).

2. Βασικές Διαστάσεις Ψυχοκοινωνικής Υποστήριξης

2.1 Ολοκληρωμένη προσέγγιση συμπεριλαμβανομένων των αρχών δεοντολογίας

Καμία κοινωνία δεν έχει το περιθώριο να χάνει τα παιδιά της.

Η κ. Νικοπούλου, δασκάλα της ΣΤ' Δημοτικού, σάς έχει προσεγγίσει για να σας μιλήσει για τον Άχμαντ, ο οποίος ήρθε πρόσφατα στην πόλη σας από το Ιράκ, με την οικογένειά του.

Ο Άχμαντ πηγαίνει σχολείο τους τελευταίους έξι μήνες μαζί με τα δύο μικρότερα αδέρφια του.

Η δασκάλα σάς ενημερώνει ότι ο Άχμαντ έχει κάνει περισσότερες από 60 απουσίες. Η ίδια έχει προσπαθήσει να επικοινωνήσει με τους γονείς του, αλλά λόγω των γλωσσικών εμποδίων ήταν δύσκολο να ορίσει συνάντηση.

Προσεγγίζετε τον διευθυντή του σχολείου για να μάθετε περισσότερα για την οικογένεια του Άχμαντ και διερευνάτε τρόπους για να συναντήσετε τους γονείς του με τη βοήθεια διερμηνέα.

Ο διευθυντής του σχολείου σάς λέει ότι παρόλο που η σχολική κοινότητα είναι ανοιχτή και δεκτική απέναντι στις οικογένειες προσφύγων, οι πρόσφυγες δεν δείχνουν να επενδύουν στη μόρφωση των παιδιών τους, ούτε συμμετέχουν ενεργά στην τοπική κοινωνία.

Συνειδητοποιείτε ότι ακόμη και όταν η τοπική κοινωνία δεν είναι αρνητικά διακείμενη ως προς την εγκατάσταση προσφύγων στην περιοχή, η κοινότητα δεν συμμετέχει ενεργά, ούτε οργανώνει δραστηριότητες για να καλωσορίσει τους νεοφερμένους στην πόλη.

2.1.1 Τα πρότυπα δεοντολογίας πρέπει να βασίζονται στα ανθρώπινα δικαιώματα

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (ΠΟΥ) ακολουθεί τη Σύμβαση για το Καθεστώς των Προσφύγων του 1951, ως προς το πώς ορίζει τον πρόσφυγα: ως ένα άτομο που «λόγω απολύτως δικαιολογημένου φόβου δίωξης λόγω φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, συμμετοχής σε μια συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα ή λόγω πολιτικών απόψεων βρίσκεται εκτός της χώρας της εθνικότητάς του και δεν μπορεί ή δεν θέλει λόγω αυτού του φόβου, να βασιστεί για την προστασία του σε αυτήν τη χώρα» (12 σελ. 1).

Οι πρόσφυγες, «σε αντίθεση με όλους τους άλλους που στερούνται βασικά πράγματα, έχουν έναν δικαιολογημένο φόβο ότι οποιαδήποτε προσφυγή στην κυβέρνηση τους είναι μάταιη και, επιπλέον, βρίσκονται εντός της εμβέλειας της διεθνούς κοινότητας» (13 σελ. 281).

Υπό αυτήν την έννοια, οι πρόσφυγες είναι άτομα «τα ανθρώπινα δικαιώματα των οποίων δεν μπορούν να προστατευτούν παρά μονάχα εφόσον τα άτομα περάσουν σύνορα είτε λόγω δίωξης από το κράτος είτε λόγω ανικανότητας του κράτους ή λόγω παρατεταμένων φυσικών καταστροφών» (14 σελ. 83).

Αυτό τους μετατρέπει σε «ορφανά του κρατικού συστήματος», άτομα που βρίσκονται στην «κρίσιμη κατάσταση του να στερούνται την αποτελεσματική συμμετοχή σε ένα κράτος, αλλά και δεν έχουν σαφή δικαιώματα συμμετοχής σε ένα άλλο κράτος» (15 σελ. 4).

Οι πρόσφυγες πρέπει να ξεπεράσουν τεράστιες προκλήσεις κατά τον εκτοπισμό τους, όπως γλωσσικά εμπόδια, έλλειψη εξοικείωσης με τις θεωρητικές και πρακτικές πλευρές της πρωτοβάθμιας περίθαλψης,

διαταραχή μετατραυματικού στρες, αγχώδεις διαταραχές, κατάθλιψη και εχθρική αντιμετώπιση.

Εξάλλου, πολλοί από τους πρόσφυγες βρίσκονται σε καταυλισμούς ή σε κέντρα κράτησης (16). Οι περισσότεροι είναι εξόριστοι για περισσότερα από πέντε χρόνια χωρίς να έχουν πάρει άσυλο ή χωρίς να υφίσταται πιθανότητα επαναπατρισμού (16).

Αυτή η κατάσταση εγείρει το ερώτημα της «δεοντολογίας του προσωρινού». Είναι ένας ηθικά αποδεκτός τρόπος στέγασης των προσφύγων που τους επιτρέπει να ζουν με αξιοπρέπεια, ενώ περιμένουν να μετεγκατασταθούν ή να επιστρέψουν στις πατρίδες τους (17).

Όλα τα χαρακτηριστικά που αναφέρονται παραπάνω τοποθετούν τους πρόσφυγες σε μια πολύ ευάλωτη ομάδα και χρειάζονται συγκεκριμένα προστατευτικά μέτρα όταν εργάζεται κανείς με την ομάδα αυτή. Όταν εργάζεται κανείς με πρόσφυγες, είναι αναγκαίο να γνωρίζει τις δεοντολογικές συνέπειες που έχει η κατανόηση της έννοιας της ευαλωτότητας. Αυτό οφείλεται στον συνήθη κίνδυνο εξίσωσης της ευαλωτότητας με

α. αδυναμία, με αρνητικά χαρακτηριστικά,

β. αυτό ενδεχομένως να μας κάνει να απαρνηθούμε τη δική μας ευαλωτότητα και να αποστασιοποιηθούμε από τους ευάλωτους,

γ. αυτό με τη σειρά του διευκολύνει την αποστασιοποίηση και τη μη αποδοχή της ευθύνης για όσους είναι ευάλωτοι (18).

Σε ακραίο βαθμό, η επιδερμική κατανόηση της έννοιας χωρίς δεοντολογική επίγνωση μπορεί να μετατρέψει την ευαλωτότητα σε εργαλείο χειραγώγησης και καταπίεσης. Αυτό το εργαλείο μετατρέπεται σε όργανο κοινωνικού ελέγχου που έχει ως συνέπεια το στίγμα και την περιθωριοποίηση,

καταστράτηγηση της έννοιάς της ισότητας και άρνηση της ύπαρξης κοινών χαρακτηριστικών και της αναζήτησης δικαιοσύνης (19).

Η δεοντολογική θεώρηση της ευαλωτότητας αφορά την αντιμετώπιση των αιτιών βίαιης εκτόπισης πληθυσμών και της μετανάστευσης. Αίτια όπως η μη κάλυψη βασικών αναγκών, η άδικη κατανομή δικαιωμάτων και πόρων, η σοβαρή κρατική καταπίεση και οι βίαιες διενέξεις (20).

Η ευαλωτότητα σε τόσο ακραίες συνθήκες είναι ένα κοινό χαρακτηριστικό της ανθρώπινης φύσης μας. Για την αναγνώριση των δυνατοτήτων μας και της ευαλωτότητάς μας είναι αναγκαία η επίκληση της «δεοντολογίας της ευαλωτότητας» που προετοιμάζει το κλίμα για συνεργασία αναφορικά με την ανάληψη ευθύνης και δράσης (18).

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει προτείνει ορισμένες γενικές αρχές κατά τη διεξαγωγή έρευνας για πρόσφυγες, αιτούντες άσυλο και μετανάστες οι οποίες μπορούν να διευρυνθούν σε διεπιστημονικές ψυχοκοινωνικές παρεμβάσεις (21):

- Η προσέγγιση πρέπει να δείχνει ενδιαφέρον και ευαισθησία
- Είναι αντικειμενική και διαφανής
- Αποφυγή του εθνοκεντρισμού και σεβασμός για την εθνικότητα, τη θρησκεία, το φύλο και τον σεξουαλικό προσανατολισμό των συγκεκριμένων ατόμων
- Σχολαστική διασφάλιση της αξιοπρέπειας, της ευεξίας, της αυτονομίας, της ασφάλειας και της προστασίας της οικογένειας και των φίλων
- Σεβασμός για τις αξίες τους και το δικαίωμα λήψης των δικών τους αποφάσεων.
- Ειδική προστασία σε άτομα με μειωμένη αυτονομία όπως τα ασυνόδευτα ανήλικα.

Στις αρχές δεοντολογίας που καθοδηγούν και διέπουν τις παρεμβάσεις με βάση την κοινότητα συμπεριλαμβάνονται τα εξής (22):

- Σεβασμός για την αυτονομία (που περιλαμβάνει τον σεβασμό για τα δικαιώματα και τη δυνατότητα των ατόμων και των ομάδων να παίρνουν αποφάσεις για τον εαυτό τους)
- Αγαθοεργία, ελαχιστοποίηση του κινδύνου και μεγιστοποίηση των πλεονεκτημάτων για τους συμμετέχοντες και την κοινωνία
- Δικαιοσύνη (δίκαιη κατανομή οφελών και επιβαρύνσεων μεταξύ δυνητικών συμμετεχόντων)
- Απόρρητο
- Υγειονομικός αλφαριθμητισμός (η ποιότητα της επικοινωνίας)
- Σύγκρουση συμφερόντων (επεξήγηση της έννοιας της «σύγκρουσης συμφερόντων» και περιγραφή των ενεργειών που πρέπει να γίνουν όταν διαφαίνεται πιθανή σύγκρουση)
- Συμπεριφορά και ερμηνεία που δείχνουν προκατάληψη
- Θέματα δεοντολογίας σχετικά με επαγγελματικές σχέσεις και αλληλεπιδράσεις.

Εν συντομία, οι παρεμβάσεις σε επίπεδο κοινότητας ενθαρρύνουν την υιοθέτηση μια ανοιχτής στάσης και κατανόησης των απόψεων των άλλων και προσελκύουν τα εξής (23):

- Αυξημένη ευαισθησία σε πολιτιστικές και εθνολογικές συνήθειες και ήθη
- Οικοδόμηση εμπιστοσύνης μέσω καλύτερης επικοινωνίας
- Θεώρηση των κοινοτήτων ως συνεργατών και όχι μόνο ως πηγές έρευνας ή υποκειμένων για παρέμβαση
- Κατανόηση και αντιμετώπιση σημαντικών προβλημάτων στις κοινότητες
- Ανάπτυξη οδηγιών για συνεργασία ή διαδικασιών που διασαφηνίζουν πώς θα λειτουργεί η σχέση.

2.1.2 Η ισότιμη συμπερίληψη των προσφύγων ως ενεργών ατόμων

Όσοι εργάζονται με πρόσφυγες πρέπει να κατανοήσουν τα δυνατά τους σημεία και τις πηγές στήριξης που διαθέτουν. Ένα σημαντικό λάθος που διαπράττουν μερικές φορές οι επαγγελματίες είναι ότι επικεντρώνονται μόνο στα αδύνατα σημεία τους ή στον ορισμό στόχων μετά από μια δραματική πορεία μετανάστευσης. Επιλέγουμε να βλέπουμε τους **πρόσφυγες ως επιζώντες και όχι ως θύματα**. Το ίδιο όραμα μοιράζεται και αυτός ο επαγγελματίας:

«Φαντάσου να βρίσκεσαι σε τέτοια κατάσταση, που να πρέπει να εγκαταλείψεις το σπίτι σου και να διασχίσεις γη και θάλασσα για να φτάσεις σε μια ξένη χώρα. Αλλά, ταυτόχρονα, αυτοί οι νέοι άντρες δείχνουν τόση δύναμη και ψυχική ανθεκτικότητα. Όπως και τη δυνατότητα να συνδέονται με άτομα και να δημιουργούν αδερφικούς δεσμούς. Δεν ισχύει για όλους, αλλά γενικά βλέπω ότι η ανάγκη για σύνδεση είναι παγκόσμια. Ειδικά για αυτήν την ηλικιακή ομάδα συγκριτικά με τους ενηλίκους».
(Εργοθεραπευτής και ερευνητής, ΗΠΑ)

Λαμβάνοντας υπόψη τον αγώνα τους για επιβίωση πρέπει να αναρωτηθούμε ποιους ρόλους μπορούν να αναπτύξουν στις παρεμβάσεις μας οι πρόσφυγες. Δεν μπορούμε να τους βλέπουμε ως απλούς αποδέκτες. Μια επιτυχημένη στρατηγική που μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε από τον κλάδο της ψυχικής υγείας είναι το πρόγραμμα ομοτίμων «Peer to Peer» (P2P).

Στο P2P, οι άνθρωποι που έχουν αντιμετωπίσει ψυχικά νοσήματα, εκπαιδεύονται, συμπεριλαμβάνονται και αναπτύσσουν ενεργούς ρόλους μέσα σε ομάδες ψυχικής υγείας. Ως ομοτίμοι, η συμβολή τους είναι σημαντική, γιατί έχουν ενσυναίσθηση με τα άλλα άτομα που αντιμετωπίζουν ψυχικά νοσήματα και

μπορούν να μοιραστούν την πολύτιμη εμπειρία τους. Αυτή η προσέγγιση έχει χρησιμοποιηθεί με επιτυχία στη Σουηδία, για παράδειγμα, από το Διαπολιτισμικό Κέντρο (Transcultural Centre) και στη Γερμανία από το International Psychosocial Organization (IPSO).

Στο Εννοιολογικό Πλαίσιο Ψυχοκοινωνικής Υποστήριξης με βάση την Κοινότητα επιβεβαιώνεται ότι η ψυχοκοινωνική υποστήριξη απαιτεί συνεργασία μεταξύ ατόμων και ομάδων εντός της κοινότητας. Η διεπιστημονική κατανόηση πίσω από τη βασική κατανόηση της επίτευξης κοινοτήτων χωρίς αποκλεισμούς είναι η ισότιμη συμπερίληψη των προσφύγων ως ενεργών ατόμων. Συνεπώς, όταν εργαζόμαστε με πρόσφυγες, μπορούμε να σκεφτούμε τρόπους για να τους ενσωματώσουμε στις ομάδες μας, τρόπους για να δώσουμε ώθηση στις γνώσεις και τα προσόντα τους και ποιους ρόλους μπορούν να αναπτύξουν.

Για παράδειγμα, η ψυχοκοινωνική υποστήριξη που παρέχεται από επαγγελματίες που έχουν το ίδιο πολιτισμικό υπόβαθρο, μιλούν την ίδια γλώσσα και ενδέχεται να έχουν οι ίδιοι εμπειρίες ως πρόσφυγες, οδηγεί σε εξαιρετικά βιώσιμο αποτέλεσμα.

Περαιτέρω, αναφορικά με την ψυχοκοινωνική κατάσταση των προσφύγων, ένα μέρος της στρατηγικής υποστήριξης πρέπει να περιλαμβάνει τον πρόσφυγα που παρά την προσωπική του εμπειρία, καταφέρνει να οδηγηθεί σε μια υγιέστερη κατεύθυνση.

«Διαπιστώνω ότι πολλές από τις ιστορίες προσφύγων είναι ιστορίες θριάμβου και της αγάπης που νικάει το κακό. Αλλά είναι επίσης σημαντικό να γνωρίζουμε ότι οι πρόσφυγες είναι άνθρωποι και κάνουν ό,τι κάνει οποιοσδήποτε άλλος. [...] Αλλά διαπιστώνω ότι αφού επανεφεύρεις τον εαυτό σου, τότε μαθαίνεις

μια νέα γλώσσα και ανακαλύπτεις νέους πολιτισμούς... [Όταν πρέπει να] προστατέψεις την οικογένειά σου και όλα αυτά τα πράγματα που κάνουν οι άνθρωποι για να επιβιώσουν... ίσως [αυτές οι εμπειρίες] να προκύπτουν ως συνέπεια δυσκολιών, αλλά [είναι επίσης] πράγματα που εμπνέουν και διδάσκουν τους άλλους ανθρώπους.»
(Εργοθεραπευτής και ερευνητής, ΗΠΑ)

Το απόσπασμα επισημαίνει ότι η εκτίμηση για τις δυσκολίες που αντιμετώπισαν οι πρόσφυγες προκειμένου να επιβιώσουν θα σας καθοδηγήσει αναφορικά με τα δυνατά τους σημεία και τις πηγές στήριξης που διαθέτουν.

2.1.3 Πολιτισμική διαφορετικότητα

Η **πολιτισμική διαφορετικότητα (cultural diversity)** έχει ιδιαίτερη βαρύτητα όταν εργάζεται κανείς σε διαπολιτισμικό περιβάλλον. Αποτελεί κρίσιμο συστατικό του Εννοιολογικού Πλαισίου Ψυχοκοινωνικής Υποστήριξης με βάση την Κοινότητα, που εκτιμά στις οικουμενικές αρχές της Κοινωνικής Δικαιοσύνης, των Ανθρώπινων Δικαιωμάτων, Ηθικής και Δεοντολογίας.

Υπό αυτό το πλαίσιο, οι επαγγελματίες θα πρέπει να επιδιώκουν να παρέχουν ίσες ευκαιρίες και πρόσβαση, να ενεργούν με τρόπο που δεν προωθεί τους αποκλεισμούς και να παρέχουν πολιτισμικά ασφαλή και αποτελεσματική φροντίδα σε συνεργασία με τα άτομα, τις οικογένειες και τις κοινότητες (24, 25).

Το πρώτο βήμα για τη δεοντολογική και αποτελεσματική συμμετοχή σε διαπολιτισμικό πλαίσιο είναι η **αυτεπίγνωση**. «Αυτεπίγνωση» σημαίνει να κατανοήσεις το πολιτισμικό υπόβαθρό σου και τον τρόπο που επηρεάζει τις στάσεις, αξίες και απόψεις σου.

Το να μαθαίνει κανείς για τον τρόπο σκέψης ατόμων από διαφορετικά πολιτιστικά υπόβαθρα είναι επίσης αναγκαίο. Ο στόχος είναι η ανάπτυξη πρακτικής που να λαμβάνει υπόψη την πολιτισμική ποικιλομορφία των εμπλεκόμενων ατόμων, οικογενειών και κοινοτήτων(26).

Οι επαγγελματίες με πολιτισμική ευαισθησία μπορούν να αλληλεπιδρούν και να επικοινωνούν με ενσυναίσθηση με άτομα των οποίων οι πολιτισμικές ταυτότητες και τα υπόβαθρα ενδεχομένως διαφέρουν από τα δικά τους.

Το παρακάτω απόσπασμα επισημαίνει τη σημασία της επίγνωσης και της ενσυναίσθησης.

«Πρώτα χρειάζεται να έχει κανείς ενσυναίσθηση. Πρέπει να μπορείς να συμπάσχεις με τα άτομα που έχουν περάσει και αντιμετωπίσει καταστάσεις που πιθανώς δεν μπορείς καν να φανταστείς. Έχουν φτάσει σε μια νέα χώρα, ήρθαν αντιμέτωποι με τον θάνατο και τραυματικές εμπειρίες, έβαλαν τα παιδιά τους στο νερό, επειδή ήταν το καλύτερο που μπορούσαν να κάνουν. [Στη συνέχεια] φτάνουν σε μια χώρα και αντιμετωπίζουν ρατσισμό, φτώχεια, κακές συνθήκες διαβίωσης, πολιτισμικές διαφορές... Χρειάζεται να κατανοήσεις όλα αυτά τα πράγματα».
(Λέκτορας Εργοθεραπείας, Κύπρος)

Η εκπαίδευση και καλλιέργεια διαπολιτισμικών δεξιοτήτων είναι αναγκαία τόσο σε επίπεδο ατόμου και οργανισμού όσον αφορά το πλαίσιο πολιτισμικών ιδεών, συμπεριφορών και αναγκών που έχουν οι κοινότητες (27).

2.1.3.1 Πολιτισμική ταπεινότητα

Οι ορισμοί της πολιτισμικής επάρκειας έχουν εξελιχθεί τα τελευταία χρόνια και πλέον ενσωματώνουν το ρόλο της πολιτιστικής ταπεινότητας. Σύμφωνα με τον Hook και συναδέλφους του, ως πολιτισμική ταπεινότητα ορίζεται «η δυνατότητα διατήρησης διαπροσωπικής στάσης που είναι ανοιχτή ή προσανατολισμένη στους άλλους αναφορικά με τις πλευρές της πολιτισμικής ταυτότητας που είναι πολύ σημαντικές για ένα [άτομο]» (28 σελ. 2).

Η πολιτισμική ταπεινότητα λαμβάνει υπόψη τη δυναμική, δημιουργική και ολοένα μεταβαλλόμενη φύση του πολιτισμού και το τι αντιπροσωπεύει στις ποικίλες εκφάνσεις του. Οι πολιτισμικά ταπεινοί επαγγελματίες πραγματοποιούν συνεχή αυτοσκόπηση στη δική τους ζωή και γνωρίζουν τα όριά τους. Υιοθετούν μια ανοιχτή προς τους άλλους στάση και αντιμετωπίζουν τις ανισορροπίες ισχύος που έχουν προκύψει στις σχέσεις μεταξύ παρόχων και αποδεκτών ψυχοκοινωνικής υποστήριξης (29).

Με αυτόν τον τρόπο, οι επαγγελματίες μπορούν να οικοδομήσουν θετικές σχέσεις και δυνατότερες θεραπευτικές συμμαχίες, να θεραπεύσουν πολιτισμικά ρήγματα και να καταφέρουν να προχωρήσουν παρά τις διαφορές αξιών.

«Αν θέλουμε οι [επαγγελματίες] να εργάζονται με πρόσφυγες, τότε πρέπει να κατανοήσουν την έννοια της προνομιούχας θέσης. Πρέπει να κατανοήσουν τη διαφορετικότητα. Πρέπει να κατανοήσουν την κοινωνική δομή και τις πολιτικές και τον τρόπο που αυτές [εμπερικλείουν] ισχύ. Αυτό θα τους προετοιμάσει καλύτερα για την εργασία με πρόσφυγες, αλλά θα τους

προετοιμάσει επίσης καλύτερα στο πώς να βλέπουν τη δική τους χώρα» (Λέκτορας και ερευνητής Εργοθεραπείας, Ολλανδία)

2.1.3.2 Συνέντευξη πολιτισμικής σύστασης.

Η συνέντευξη πολιτισμικής σύστασης (Cultural Formulation Interview, CFI)

είναι ένα εργαλείο που έχει αναπτυχθεί στην Ψυχιατρική και το οποίο μπορεί να συγκροτήσει και να προωθήσει πρακτικές διαλόγου (30). Οι πρακτικές διαλόγου αναφέρονται στον τρόπο με τον οποίο οι διαφορές και οι ομοιότητες που απαντώνται σε μια κλινική συνάντηση μπορούν να διευρυνθούν και να αναγνωριστούν.

Το CFI είναι ένα εργαλείο που βασίζεται σε έναν επαγγελματία που αναστοχάζεται και έχει επίγνωση των θεμάτων που αφορούν την πολιτισμική συνάφεια. Έχει χρησιμοποιηθεί σε πολυπολιτισμικά πλαίσια σε διάφορες χώρες και συμπεριλαμβάνεται στη πέμπτη έκδοση του Διαγνωστικού και Στατιστικού Εγχειριδίου Διανοητικών Διαταραχών ως πολύτιμη πηγή για επαγγελματίες (30).

Το εργαλείο μπορεί να βοηθήσει τους επαγγελματίες να θέσουν σε λειτουργία τη διαδικασία απόσπασης των σχετικών πολιτισμικών στοιχείων σε σχέση με τον προγραμματισμό για την ψυχική υγεία.

Το CFI προκύπτει από την αναγνώριση της τεχνογνωσίας του ατόμου που παρέχει φροντίδα, των διαθέσιμων επιλογών όταν κάποιος θέλει να ζητήσει βοήθεια και των εννοιών της υγείας και της δυσφορίας σε πολυπολιτισμικά πλαίσια.

Ένα από τα σημαντικά πλεονεκτήματα του CFI είναι ότι προορίζεται ώστε να πραγματοποιείται με τη μορφή αφήγησης,

κάτι που διευκολύνει τον διάλογο σχετικά με συναφή θέματα για τον ερωτηθέντα. Μια προσέγγιση διήγησης βοηθά στη δημιουργία ροής που σέβεται και λαμβάνει υπόψη τον ρυθμό του ερωτηθέντα και επικυρώνει με ανθρωπιά τη φρασεολογία που χρησιμοποιεί σχετικά με τη δυστυχία που έχει ζήσει.

Στην κλινική εργασία, όταν παρέχεται η δυνατότητα έκφρασης των αφηγήσεων του ερωτηθέντα, βελτιώνεται η αλληλεπίδραση και η υποστήριξη μέσω της αναγνώρισης πολιτισμικά συναφών εκφράσεων του στρες, της υγείας και της συμμετοχής. Το CFI μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε πολλούς τομείς και λαμβάνει υπόψη το πλαίσιο των απαντήσεων με την συμπερίληψη ερωτήσεων σχετικά με τις απόψεις των άλλων στον τοπικό και κοινωνικό κόσμο του ερωτηθέντα σχετικά με το νόημα και τις συνέπειες των ψυχοκοινωνικών αναγκών.

Οι πληροφορίες που συγκεντρώνονται μέσω του CFI περιλαμβάνουν:

α) πολιτισμικό ορισμό του προβλήματος,

β) πολιτισμική αντίληψη της αιτίας, του πλαισίου και της υποστήριξης,

γ) πολιτισμικούς παράγοντες που επηρεάζουν τη δυνατότητα του ατόμου να ανταπεξέλθει και παλαιότερες απόπειρες αναζήτησης βοήθειας, και

δ) πολιτισμικούς παράγοντες που επηρεάζουν τωρινές απόπειρες αναζήτησης βοήθειας (31).

Ο στόχος του CFI είναι να βοηθήσει τους επαγγελματίες να ρυθμίσουν τον τρόπο που παρουσιάζει ένα άτομο τον εαυτό του σε σχέση με ένα κοινωνικοπολιτισμικό υπόβαθρο. Η ρύθμιση μειώνει, συνεπώς, τον κίνδυνο της αντιμετώπισης της κατάσταση ως παθολογικής σε υπερβολικό βαθμό και δεν χάνονται οι πολιτισμικές εκδοχές των εκφράσεων υγείας και ασθένειας.

Χρησιμοποιώντας το σύνολο των πληροφοριών που συγκεντρώνονται, το CFI θα σας καθοδηγήσει στη σχεδίαση ενός πλάνου υποστήριξης και στη διαπραγμάτευσή του με τον ερωτηθέντα και και τα συναφή μέλη του κοινωνικού του δικτύου.

Αυτή η διαπραγμάτευση του πλάνου υποστήριξης μπορεί να μεγιστοποιήσει την εμπλοκή και τη δυνατότητα παροχής ενός προσαρμοσμένου και συναφούς ψυχοκοινωνικού πλάνου υποστήριξης. Είναι σημαντική η λήψη εισαγωγικής εκπαίδευσης πάνω στο CFI, ώστε να νιώθετε σιγουριά για να υποβάλετε ερωτήσεις και να ζητάτε επεξηγήσεις με τη μορφή αφήγησης με συναφή και φυσικό τρόπο.

2.2. Βιωσιμότητα και μακροπρόθεσμες στρατηγικές_ μέσω της διεπιστημονικής συνεργασίας

Συνέπειες των βραχυπρόθεσμων οραμάτων:

Το παρακάτω απόσπασμα προέρχεται από την περιγραφή ενός επαγγελματία που επισκέφθηκε έναν καταυλισμό προσφύγων στο Γκαίτεμποργκ στη Σουηδία.

Συζητώντας με έναν νεαρό άντρα που ήρθε από το Αφγανιστάν και ο οποίος είχε συμπληρώσει έξι μήνες στον προσφυγικό καταυλισμό, ο επαγγελματίας ενδιαφέρθηκε για την καθημερινότητα του νεαρού:

«Μου είπε ότι κάποιες μέρες έρχονται διαφορετικοί οργανισμοί την ίδια μέρα και οργανώνουν δραστηριότητες. Κατά κάποιον τρόπο [οι δραστηριότητες είναι] παραπλήσιες, πραγματοποιούνται σε διαφορετικά σημεία των εγκαταστάσεων, χωρίς κανέναν συντονισμό μεταξύ τους.

Σε αντίθεση με αυτό, οι περισσότερες μέρες είναι πληκτικές, χωρίς ενδιαφέρουσες δραστηριότητες που μπορούν να προσδώσουν κίνητρο. Μου είπε ότι μερικές φορές έρχονται άνθρωποι, είναι βέβαια πολύ ευγενικοί, αλλά μετά δεν τους ξαναβλέπεις και τότε μαθαίνεις να μην ελπίζεις σε πολλά».

Ο επαγγελματίας εξεπλάγη από αυτήν την έλλειψη συντονισμού και προγραμματισμού.

Οι αναγκαστικές μεταναστευτικές διαδρομές των προσφύγων θα θέσουν υπό αμφισβήτηση την έννοια του βιώσιμου προγραμματισμού, λόγω της αστάθειας που χαρακτηρίζει αυτές τις διαδικασίες μετανάστευσης. Αυτή η αστάθεια πρέπει να γίνει κατανοητή σε γεωγραφικό επίπεδο σχετικά με τη νομική κατάσταση, αλλά και σε συναισθηματικό επίπεδο.

Κατά τις αρχικές φάσεις στη χώρα φιλοξενίας, η στέγαση είναι ένα σημαντικό πρόβλημα και στην περίπτωση συνεχών μετακινήσεων θα είναι πρόκληση

ο συντονισμός πόρων κατά τη μετακίνηση σε άλλες εγκαταστάσεις κοινής διαβίωσης ή σε πόλεις σε ολόκληρη τη χώρα.

Το νομικό καθεστώς παίζει επίσης πολύ σημαντικό ρόλο στους όρους με τους οποίους θα είναι διαθέσιμες ή μη ορισμένες δυνατότητες, όπως, π.χ., μαθήματα γλώσσας, συμπληρωματικές σπουδές, αναγνώριση τίτλων σπουδών, επαγγελματική εκπαίδευση κ.ο.κ.

Η βιωσιμότητα και ο μακροπρόθεσμος προγραμματισμός είναι έννοιες που συμβαδίζουν και εξαρτώνται απόλυτα από το πλαίσιο και τον συγκεκριμένο πληθυσμό με τον οποίο εργάζεστε.

Είναι, συνεπώς, σημαντικό εσείς και η διεπιστημονική ομάδα με την οποία συνεργάζεστε να μπορείτε να αξιολογήσετε τις βραχυπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες δυνατότητες των συγκεκριμένων υπηρεσιών υποστήριξης που παρέχετε.

Αυτή η αξιολόγηση θα σας δώσει τις πληροφορίες επικοινωνίας για τα αναγκαία δίκτυα που θα δημιουργηθούν κατά τη διάρκεια της διαδικασίας (32,33).

«Αντιλαμβανόμαστε τη βιωσιμότητα ως τη συνέχιση των δεξιοτήτων ζωής και των οφελών υγείας για την κοινότητα που προσπαθούμε να υποστηρίξουμε μέσω της παροχής ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων τσίρκου, χωρίς να εστιάζουμε απαραίτητα στις ίδιες τις δραστηριότητες τσίρκου.

Η αξιολόγηση της βιωσιμότητας με βάση τη συνέχιση των οφελών κοινωνικής και συναισθηματικής υγείας που προωθούν οι δραστηριότητές μας θεωρούμε ότι έχουν τον μεγαλύτερο αντίκτυπο».
(Εργοθεραπεύτρια, CircusAid, ΗΠΑ)

Όπως φαίνεται από το παραπάνω απόσπασμα, ακόμη και αν εργάζεστε σε προσωρινούς καταυλισμούς για πρόσφυγες, είναι σημαντικό να λαμβάνετε υπόψη σας τη βιωσιμότητα. Με την εκπαίδευση και την καλλιέργεια δεξιοτήτων, στρατηγικών και

τρόπων αντιμετώπισης τυχόν προκλήσεων με τους συμμετέχοντες, οι συμμετέχοντες αποκτούν δεξιότητες ζωής (life skills) τις οποίες μπορούν να εφαρμόσουν όταν δεν θα υπάρχουν πλέον υπηρεσίες υποστήριξης.

Στο Σχήμα 3 "Μέρη και Συστατικά Στοιχεία της Αποκατάστασης με βάση την Κοινότητα",

παρουσιάζονται όλα τα γενικά στοιχεία που πρέπει να διευθετηθούν από την

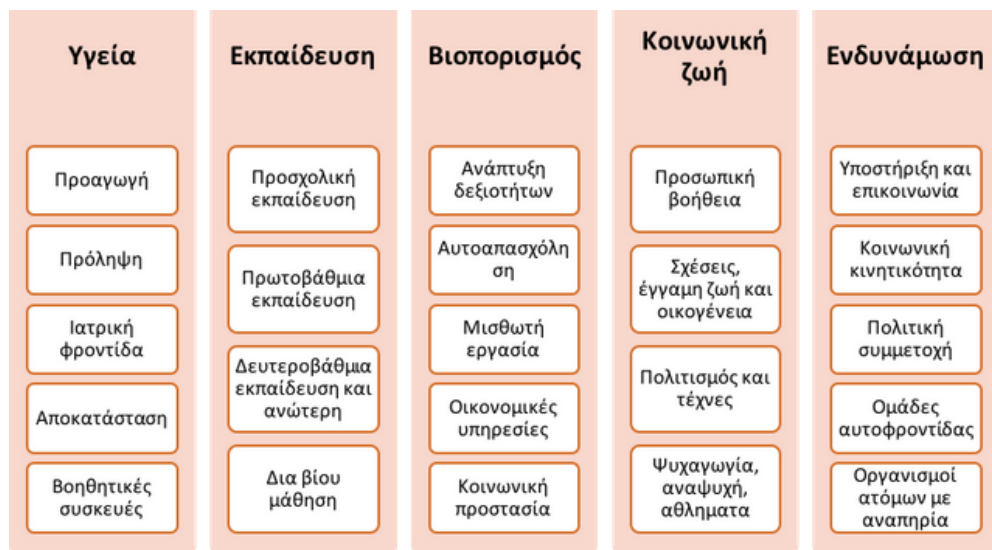
προσέγγιση της αποκατάστασης με βάση την κοινότητα (Community-Based Rehabilitation, CBR), που προτείνει ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (34).

Η διεπιστημονική συνεργασία θα διευκολύνει τη συζήτηση αυτών των στοιχείων σε διαφορετικές φάσεις της διαδικασίας και σε συγκεκριμένα περιβάλλοντα. Τα βασικά στοιχεία για τη διεπιστημονική συνεργασία είναι:

- α) η δημιουργία προγραμμάτων με υπευθυνότητα,
- β) ο ορισμός ενακτέων στόχων,
- γ) η ύπαρξη συμπαγών κατευθυντήριων γραμμών για τη δημιουργία χειροπιαστών αποτελεσμάτων, και
- δ) η στόχευση βιώσιμων αποτελεσμάτων και συνεργασιών με άλλους οργανισμούς στην κοινότητα.

2.2.1 Ανάγκη για μακροπρόθεση υποστήριξη.

Λόγω των αναγκαστικών μεταναστευτικών διαδρομών των προσφύγων και των σχετικών κινδύνων, είναι σημαντικό να κατανοούμε ότι η ανοικοδόμηση ενός έργου ζωής και η αποκατάσταση της εμπιστοσύνης στους ανθρώπους, μπορεί να αποδειχθεί μια μακροπρόθεσμη διαδικασία (35).

Σχήμα 3: "Μέρη και Συστατικά Στοιχεία της Αποκατάστασης με βάση την Κοινότητα"

Συχνά, τραυματικές εμπειρίες προκύπτουν από την έκθεση σε κινδύνους στις φάσεις της αναγκαστικής μετανάστευσης. Πρέπει πρώτα να επιτευχθεί η σταθεροποίηση των βασικών αναγκών. Λέγοντας βασικές ανάγκες, εννοούμε στέγη, ασφάλεια, ρουχισμό, τρόφιμα και βασική ιατροφαρμακευτική περίθαλψη (36).

Μόλις οι συγκεκριμένες ανάγκες ενός ατόμου καλυφθούν, είναι σημαντική η παροχή ενός οδηγού με τους βασικούς οργανισμούς στη χώρα φιλοξενίας.

Για παράδειγμα, το σύστημα υγείας, το γραφείο μετανάστευσης, το γραφείο ευρέσεως εργασίας και το εκπαιδευτικό σύστημα. Είναι σημαντικό να παρέχεται υποστήριξη για την αλληλεπίδραση με αυτά τα συστήματα, επειδή ενδέχεται να διαφέρουν από τα συστήματα που ήξερε το άτομο στη δική του χώρα.

Ενδέχεται να χρειαστεί πολύς καιρός για να δοθεί το άσυλο. Αυτό το χρονικό διάστημα της αναμονής έχει φανεί ότι είναι επιβλαβές για την υγεία, την ελπίδα και την ενσωμάτωση στη νέα κοινωνία (37). Μόλις η χώρα φιλοξενίας δώσει την άδεια παραμονής και το θέμα της στέγης έχει ρυθμιστεί, στην

καλύτερη περίπτωση θα υπάρχει η δυνατότητα για μαθήματα γλώσσας, εκπαιδευτικά προγράμματα και επαγγελματική εκπαίδευση.

Τέτοιες δραστηριότητες ενδέχεται να παρέχονται από επίσημα προγράμματα που βρίσκονται σε διάφορα μέρη, σύμφωνα με τις κανονισμούς διαφορετικών χωρών. Όπως μπορείτε να δείτε, αυτά είναι δύσκολα χρόνια στις χώρες φιλοξενίας. Στην περίπτωση προβλημάτων υγείας, αυτό θα μπορούσε να φέρει ακόμη μεγαλύτερες δυσκολίες.

Όταν έρχεστε σε επαφή με ένα άτομο που έχει αντιμετωπίσει τέτοια μεταναστευτική εμπειρία, είναι σημαντικό να αναγνωρίσετε σε ποια φάση βρίσκεται το άτομο στις τρέχουσες περιστάσεις.

Επιπλέον, είναι σημαντικό να λαμβάνετε υπόψη κατά πόσο έχει σε γενικές γραμμές δεχθεί φροντίδα για την υγεία του ή εάν η υγεία του έχει παραμεληθεί λόγω πιο επείγουσών αναγκών.

Όταν καταστεί σαφής η αξιολόγηση των αναγκών υγείας, είναι σημαντικό να δημιουργηθεί ένα σταθερό και μακροπρόθεσμο σχέδιο για υποστήριξη.

Αυτό είναι σημαντικό όχι μόνο λόγω των περίπλοκων και ποικιλόμορφων αναγκών υποστήριξης που μπορεί να έχει το άτομο, αλλά επίσης, ίσως πιο σημαντικό είναι να αποκατασταθεί η ελπίδα και το έργο ζωής.

Η επένδυση στην οικοδόμηση εμπιστοσύνης και σταθερών σχέσεων είναι εξαιρετικά συναφής εκεί όπου βρίσκεται η υπηρεσία ψυχοκοινωνικής υποστήριξης, εντός του συστήματος κοινωνικής μέριμνας ή υγειονομικής περίθαλψης.

Ορισμένες φορές ο κλινικός ρόλος σας θα διέπεται από περιορισμούς χρόνου και δυνατοτήτων αναφορικά με την κάλυψη όλων των ειδών υποστήριξης που μπορεί να χρειάζεται ένα άτομο. Συνεπώς, είναι

αναγκαίο να το λαμβάνετε εκ των προτέρων υπόψη, δημιουργώντας μια υποστηρικτική κοινότητα που θα συμπληρώνει τις κλινικές σας δραστηριότητες.

Θέματα όπως η σύνταξη ενός βιογραφικού ή η ύπαρξη συνοδού σε σημαντικές περιπτώσεις μπορεί να έχουν μεγάλη σημασία για τις διαδικασίες ενσωμάτωσης.

Σε ορισμένες περιπτώσεις, αυτά τα θέματα ενδέχεται να έρθουν στην επιφάνεια σε ομαδικές συναντήσεις. Σε αυτήν την περίπτωση, είναι σημαντικό να δημιουργήσετε την «κουλτούρα της ομάδας», που μπορεί να υποστηρίξει συναισθηματικά με θετικό και ρεαλιστικό τρόπο τις αφηγήσεις των προσφύγων.

Είναι σημαντικό να θυμόμαστε ότι το κοινωνικό σύστημα και το σύστημα υγείας είναι οργανωμένα σε λογικά διαδοχικά βήματα. Ωστόσο, οι ίδιες οι εμπειρίες των προσφύγων δεν θα συμπίπτουν απαραίτητα με αυτό το πλαίσιο.

Οι εκφράσεις που αφορούν δυστυχία, αγωνία και απελπισία δεν υπακούν σε λογικούς κανόνες ούτε θα συγχρονίζονται απαραίτητα με τις προσδοκώμενες υπηρεσίες. Είναι σημαντικό τότε, τα μακροπρόθεσμα σχέδια, οι σχέσεις και το κοινωνικό δίκτυο να έχουν εδραιωθεί μέσα στην κοινότητα.

Οι εκπαιδευμένοι εθελοντές, τα μέλη της οικογένειας και οι φίλοι συμβάλλουν σημαντικά στην ανίχνευση τυχόν αποσταθεροποίησης στην κοινότητα και στο έγκαιρο αίτημα για βοήθεια (37,38).

2.2.2 Η διαδρομή που οδηγεί στην απασχόληση.

Ίσως είναι σκόπιμο να αντιληφθείτε την απασχόληση σε ένα ευρύτερο πλαίσιο που υπερβαίνει τα όρια της κοινωνικά δικαιολογημένης αμειβόμενης εργασίας (39). Για παράδειγμα, μπορεί να περιλαμβάνονται εργασίες αμισθί ή μη αναγνωρισμένες υπηρεσίες, όπως δουλειές του σπιτιού (π.χ. πλύσιμο ρούχων ή προετοιμασία φαγητού για τα μέλη μιας οικογένειας) οι οποίες δεν αποζημιώνονται ως υπηρεσίες (40).

Επιπλέον, η παράνομη εργασία, όπως κάποια είδη σεξουαλικής εργασίας ή «ανεπίσημης» οικοδομικής εργασίας μπορεί να επιφέρει μια ανταλλαγή υπηρεσιών με χρηματικό αντίτιμο, ακόμη και αν δεν αναγνωρίζεται τυπικά ως πληρωμένη απασχόληση (μαύρη εργασία).

Είναι, συνεπώς, συναφές να αντιληφθούμε την εργασία ως κάτι που συμπεριλαμβάνει ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων στις οποίες μπορεί να προβεί κανείς σε κοινωνικοπολιτικό πλαίσιο (41-44).

Βασικές ιδέες όπως η επανείσοδος στην εργασία, η αναζήτηση πόρων και η ανεργία ή η παροχή εργασίας θα δίνουν έμφαση σε δυναμικές διαδικασίες που περιλαμβάνουν ενδεικτικά στόχους που σχετίζονται, αλλά όχι πάντα, με τη συμμετοχή στην επίσημη αγορά εργασίας. Είναι σημαντική αυτή η εισαγωγή στο πλαίσιο της μετανάστευσης, επειδή η μετανάστευση περιλαμβάνει ενδεικτικά τη μετακίνηση σε διάφορα κοινωνικοπολιτικά συστήματα (συμπεριλαμβανομένων και των νομικών), καθώς και τα στάδια μετακίνησης προς και από την εργασιακή ζωή.

«Θέλω να βρω δουλειά, ώστε να μπορέσω να ξεπληρώσω τα χρήματα που λαμβάνω από τη χώρα φιλοξενίας»
(Πρόσφυγας)

Όπως αναφέρεται στο απόσπασμα, οι ευκαιρίες εργασίας μπορεί να είναι σημαντικές για πολλούς λόγους.

Η υποστήριξη διαδρομών για την είσοδο στην απασχόληση.

Είναι συναφής και σημαντική η τοποθέτηση της εργασίας στο τοπικό πλαίσιο της καθημερινής ζωής, καθώς και για τη θεώρηση της επίσημης και ανεπίσημης εργασίας ως μέρος ενός συνόλου.

Ωστόσο αναγνωρίζουμε επίσης την ανάγκη για σαφείς τρόπους αναστοχασμού σχετικά με την υποστήριξη της εισόδου στην εργασία επί πληρωμή. Όπως δείχνει το παρακάτω απόσπασμα, οι πολιτικές σε τοπικό επίπεδο, μπορούν να εμποδίσουν ή να διευκολύνουν την είσοδο στην εργασία επί πληρωμή.

«Μπορεί να έχεις άδεια εργασίας για έξι μήνες, αλλά σε πετάνε έξω όταν τελειώσει η δοκιμαστική περίοδος. Αυτό είναι πρόβλημα στη Γερμανία. Κοροϊδεύουν τον κόσμο. Όχι μόνο τους μετανάστες, αλλά ειδικά τους μετανάστες» (Πρόσφυγας)

Ο Διεθνής Οργανισμός Εργασίας (International Labour Organization, ILO)

έχει δημιουργήσει έναν Οδηγό για όσους παρέχουν υπηρεσίες επαγγελματικής εκπαίδευσης σχετικά με την ευκολότερη αναγνώριση των δεξιοτήτων των μεταναστών (45), ο οποίος αποτελεί χρήσιμη πηγή αναφοράς.

Οι γενικές προτάσεις από τον οδηγό μπορούν να συνοψιστούν ως εξής:

1. εξοικείωση με τα βασικά, όπως ποια είναι τα στοχευμένα ενδιαφερόμενα μέρη και ποια τμήματα της αγοράς εργασίας είναι εφικτά
2. αναγνώριση των συναφών μεθόδων για την αναγνώριση των δεξιοτήτων και των ικανοτήτων των προσφύγων και των μεταναστών

3. κατανόηση των αναγκών των ενδιαφερόμενων μερών από διαφορετικές πλευρές
4. αναγνώριση των κενών που υπάρχουν μεταξύ των ήδη διαθέσιμων υπηρεσιών και των αναγκών και των δεξιοτήτων που έχουν εντοπιστεί στις ομάδες μεταναστών
5. στόχευση στον συντονισμό προσπαθειών και τη διευκόλυνση της συμμετοχής των ενδιαφερόμενων μερών
6. προγραμματισμός για βιωσιμότητα ενσωματώνοντας συμπληρωματικές μεταγενέστερες δράσεις

Με αυτά τα βήματα, μπορεί να εντοπιστούν εναλλακτικές, όπως η **κοινωνική επιχειρηματικότητα**, οι οποίες επιδιώκουν να δρομολογήσουν καινοτόμες λύσεις σχετικά με σημαντικά κοινωνικά προβλήματα, ως πιο συναφείς από την παραδοσιακή εργασία επί πληρωμή.

Η κοινωνική επιχειρηματικότητα μπορεί να περιλαμβάνει τη δημιουργία επιχείρησης που συνάπτει σύμβαση με άτομα που έχουν δυσκολία με την πρόσβαση στην αγορά εργασίας, όπως οι μετανάστες σε αυτήν την περίπτωση. Αυτό είναι μόνο ένα παράδειγμα, αλλά παρέχεται ως υπόδειγμα των δυνατοτήτων και της δεκτικότητας σε εναλλακτικές που μπορεί να ενταχθούν σε μια διαδικασία.

Τέλος, είναι επίσης χρήσιμο να είναι κανείς ενήμερος για την πιθανή ανάγκη υποστήριξης αποκατάστασης, που μπορεί να διαφέρει από την κανονική υποστήριξη για την εύρεση εργασίας. Η υποστήριξη αποκατάστασης ενδέχεται να χρειάζεται σε ορισμένες περιπτώσεις για τη διευκόλυνση της συμμετοχής σε ένα πρόγραμμα εισαγωγής στην εργασία. Ένας άλλος οδηγός για την ενσωμάτωση, συμπεριλαμβανομένης της εργασίας, μπορεί να βρεθεί στο πρόγραμμα UNINTEGRA (46).

Συνοπτικά, πιστεύουμε ότι η εργασία πρέπει να προσεγγίζεται σε τοπικό επίπεδο και πρέπει να κατανοηθεί ως μέρος της

καθημερινής ζωής που συνεπάγεται περισσότερα από εργασία επί πληρωμή.

Υπάρχουν πολλοί παραδοσιακοί τρόποι υποστήριξης της αμειβόμενης εργασίας. Ωστόσο, ορισμένες φορές υπάρχει ανάγκη για εναλλακτικές, όπως αυτές που παρουσιάζονται στις εκπαιδευτικές ενότητες της **Εκπαιδευτικής Εργαλειοθήκης**.

Οι εναλλακτικές περιλαμβάνουν την αποκατάσταση, όπως στην περίπτωση του Alnarp, την κοινωνική επιχειρηματικότητα όπως στην περίπτωση του OSONAMENT ή πρωτοβουλίες που περιστρέφονται γύρω από την κοινότητα, όπως το Breakout Café στο Βερολίνο.

Αυτό το κεφάλαιο παρέχει ορισμένα γενικά βήματα και αναφορές που θα εμπνεύσουν τον αναστοχασμό.

2.2.3 Οργάνωση

Πρώτα και κύρια, είναι ενθαρρυντική η διαπίστωση ότι υπήρχαν και υπάρχουν διάφοροι άνθρωποι που αλληλεπιδρούν με τους πρόσφυγες και τους αιτούντες άσυλο προκειμένου να υποστηρίξουν την ψυχική ευεξία τους. Υπάρχουν άτομα και ομάδες, ιδιωτικοί ή δημόσιοι οργανισμοί, ΜΚΟ (Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις), ειδικοί αλλά και απλοί άνθρωποι που θέλουν να κάνουν τη διαφορά και να υποστηρίξουν όσους βρίσκονται σε ανάγκη.

Ο αριθμός των φορέων που οργανώνουν ακούραστα δραστηριότητες με τους πρόσφυγες ήταν ένα από τα πιο ενθαρρυντικά στοιχεία που παρατηρήσαμε κατά τη διάρκεια αυτού του έργου. Ιδιαίτερα λόγω του ότι όλη αυτήν την περίοδο, το κοινωνικό και πολιτικό κλίμα έχει καταστεί ολοένα και πιο εχθρικό.

Ωστόσο, οι καλές προθέσεις από μόνες τους δεν οδηγούν απαραίτητα σε ένα πετυχημένο ή ακόμη και χρήσιμο αποτέλεσμα.

Αντίθετα, όπως περιγράφεται από έναν νεαρό Αφγανό, «μπορεί να προκαλέσει μεγαλύτερη ζημιά». Η υπερπροσφορά αντικρουόμενων δραστηριοτήτων που παρέχονται σε μία ημέρα ενισχύει όλες τις υπόλοιπες ημέρες το αίσθημα της απελπισίας και της κενότητας.

Επιπλέον, ενδέχεται να προκαλείται επιπλέον άγχος, αν ο νεαρός πρέπει να επιλέξει μεταξύ διαφορετικών ενεργειών που παρέχονται από διαφορετικούς φορείς ή οργανισμούς.

Υπάρχουν διάφοροι λόγοι για τους οποίους ένας πρόσφυγας ενδέχεται να μην έχει πρόσβαση σε υπηρεσίες ψυχοκοινωνικής υγειονομικής περίθαλψης, όπως φόβος ότι οι πληροφορίες που παρέχονται από τους πρόσφυγες ενδέχεται να χρησιμοποιηθούν εναντίον τους αναφορικά με την άδεια παραμονής. Ή κοινωνικά και πολιτιστικά στερεότυπα σε σχέση με την ψυχική υγεία. Ή άγνοια των υφιστάμενων υπηρεσιών, για να αναφέρουμε μερικά πιθανά παραδείγματα.

Πρέπει να δίνεται προσοχή ακόμη και στον τρόπο με τον οποίο οι οργανισμοί καταγράφουν τις εμπιστευτικές πληροφορίες με ασφάλεια.

«Διαπιστώνουμε έντονα ότι πολλοί μετανάστες αντιμετωπίζουν μεγάλη πίεση. Εάν αποταθούν στις ψυχοκοινωνικές μας υπηρεσίες, υπάρχει ο φόβος του στίγματος. Γι' αυτόν τον λόγο, οι πληροφορίες υγείας και η ψυχοεκπαίδευση, πέραν της ψυχοκοινωνικής υποστήριξης, αποτελούν ένα σημαντικό μέρος της εργασίας μας. Αντιμετωπίζουμε τον φόβο του στίγματος. Μπορεί επίσης να ονομαστεί και «Απόδοση κατηγορίας». Φοβούνται ότι οι πληροφορίες που μάς παρέχουν, θα δοθούν σε τρίτους.

Είναι απαραίτητη η εμπιστευτικότητα. Ερχόμαστε αντιμέτωποι με τον φόβο τους ότι οι πληροφορίες που μας εκμυστηρεύονται μπορεί να δοθούν σε μυστικές υπηρεσίες».
(Ψυχολόγος, Γερμανία).

Όσο πιο πιεσμένο ψυχολογικά είναι ένα

άτομο, τόσο πιο δύσκολο είναι για εκείνο να συμμετάσχει σε δραστηριότητες υποστήριξης ή ακόμη και να απευθυνθεί σε υπηρεσίες ψυχικής υγείας, εφόσον είναι διαθέσιμες.

Λόγω του κατακερματισμένου συστήματος υποστήριξης, τα προβλήματα ψυχικής υγείας μπορεί να μην εντοπιστούν. Συνεπώς, απαιτείται ένα σύστημα οργάνωσης με σαφή συντονιστικό ρόλο.

Η συχνά κεντριοποιημένη υγειονομική εξέταση που γίνεται κατά την άφιξη και εστιάζει στις πτυχές της σωματικής υγείας του ατόμου είναι ανεπαρκής, ιδιαίτερα αναφορικά με την ψυχική υγεία. Πρέπει να δημιουργηθεί σε τοπικό επίπεδο ένα συμπληρωματικό σύστημα με διεπιστημονικούς συνδέσμους των υπηρεσιών στην κοινότητα.

Ιδανικά, το συντονιστικό στοιχείο πρέπει να αποτελείται είτε από υπηρεσίες πρωτοβάθμιας φροντίδας που ενσωματώνουν τη σωματική και ψυχική υγεία, είτε από μια ομάδα πρωτοβάθμιας περίθαλψης που κατανοεί τις ανάγκες ψυχικής υγείας των προσφύγων. Κάτι τέτοιο θα ποικίλλει ανάλογα με το πλαίσιο και τους διαθέσιμους πόρους.

2.2.4 Στρατηγικές συντονισμού

Τα διεθνή ανθρωπιστικά πρότυπα εργασίας απαιτούν «συντονιστικούς μηχανισμούς, όπως τα συστήματα ομάδων» (47, σελ. 72). Αυτό σημαίνει ότι μια συγκεκριμένη υπηρεσία ή οργανισμός ορίζεται για να συντονίσει μια ομάδα, π.χ, υγείας, διατροφής, στέγασης ή προστασίας. Κάτι τέτοιο γίνεται προκειμένου να διαχειριστούμε τη ροή πληροφοριών και να διασφαλίσουμε συνολική κάλυψη όλων των προσφύγων, καθώς και των φορέων σε μια συγκεκριμένη τοποθεσία.

Σε έναν καταυλισμό προσφύγων στην Ελλάδα, για παράδειγμα, αυτό σημαίνει ότι

ο συντονιστικός οργανισμός που είναι επικεφαλής της υγείας θα διεξάγει τακτικές συναντήσεις με όλους τους φορείς του κλάδου της υγείας.

Ο οργανισμός θα συντόνιζε ποιος κάνει πρωτοβάθμιες εξετάσεις, ποιοι φορείς αναλαμβάνουν, ποιες εξειδικευμένες υπηρεσίες εμπλέκονται και με ποιον.

Θα συντόνιζε επίσης ποιες θα ήταν οι επόμενες κινήσεις για να διασφαλιστεί ότι το άτομο έχει λάβει θεραπεία και η κατάστασή του βελτιώνεται.

Οι συναντήσεις θα περιελάμβαναν, επίσης, συναδέλφους από τους τομείς της Εκπαίδευσης και της Προστασίας για τη διασφάλιση μιας ολιστικής προσέγγισης στην ψυχική υγεία και την ψυχοκοινωνική υποστήριξη.

Κανείς δεν θα επιτρέπεται να παρέχει υπηρεσίες υγείας ή ψυχοκοινωνικής υποστήριξης χωρίς την έγκριση του συντονιστικού οργανισμού.

Κάτι τέτοιο διασφαλίζει μια ολιστική προσέγγιση στην υγεία, με την παροχή συμπληρωματικών υπηρεσιών κατανομημένες σε όσο περισσότερες μέρες γίνεται, αντί να παρέχει ο κάθε οργανισμός πανομοιότυπες δραστηριότητες την ίδια μέρα.

Και πάλι, αυτή η στρατηγική συντονισμού μπορεί να προσαρμοστεί στο τοπικό πλαίσιο ανάλογα με τις ανάγκες που υπάρχουν.

Στη Γερμανία, σε πολλά κέντρα στέγασης για πρόσφυγες υπάρχει ένας κοινωνικός λειτουργός που έχει συντονιστικό ρόλο. Ο κοινωνικός λειτουργός έχει άμεση επικοινωνία με τους πρόσφυγες που ζουν στα κέντρα και συναντά και συζητά τακτικά τις τρέχουσες ανάγκες μαζί τους. Είναι επίσης επικεφαλής του συντονισμού και του προγραμματισμού δραστηριοτήτων στο κέντρο. Λαμβάνει τον ρόλο του σημείου επαφής στην κοινότητα και δημιουργεί

συνδέσεις με τοπικούς συλλόγους, οργανισμούς και άλλους φορείς, ως γέφυρα μεταξύ της κοινότητας και των προσφύγων.

Έτσι, από τη μία, οι φορείς της κοινότητας μπορούν να προσκληθούν στο Κέντρο και να ενταχθούν στις δραστηριότητες, ανάλογα με τις υπάρχουσες ανάγκες. Από την άλλη, οι πρόσφυγες μπορούν να συνδεθούν με τους φορείς μιας κοινότητας, για παράδειγμα, για να επισκέπτονται έναν αθλητικό σύλλογο δύο φορές την εβδομάδα.

Ανεξάρτητα από το πώς είναι δομημένο το πλαίσιο της εργασίας σας, είναι σημαντικό να εδραιώσετε έναν συντονιστικό ρόλο για την παροχή ενός λειτουργικού συστήματος ψυχοκοινωνικής υποστήριξης, ο οποίος χρειάζεται να υιοθετεί μια διεπιστημονική προσέγγιση και να συνδέσει και άλλους φορείς στο αντίστοιχο περιβάλλον.

2.2.5 Συμμετοχικές προσεγγίσεις βάσει των αναγκών

Η συμμετοχή σε δραστηριότητες της κοινότητας αποτελεί βασικό στοιχείο που έχει εδραιωθεί στον συναφή και βιώσιμο προγραμματισμό (48, 49). **Δυστυχώς, πολλές υπηρεσίες εξακολουθούν να αναπτύσσονται με προσέγγιση από πάνω προς τα κάτω, αντί να συμπεριλαμβάνουν τους πρόσφυγες στον προγραμματισμό ψυχοκοινωνικής υπηρεσίας για τη δημιουργία ουσιαστικών υπηρεσιών.**

Το αβέβαιο και ταχύτατα μεταβαλλόμενο περιβάλλον (ειδικά στις χώρες διέλευσης) στο οποίο παρέχονται οι υπηρεσίες ψυχοκοινωνικής υποστήριξης για πρόσφυγες, σημαίνει ότι είναι αναγκαία η ύπαρξη ευελιξίας. Η ευελιξία περιλαμβάνει τη δοκιμαστική εφαρμογή διαφόρων δραστηριοτήτων με βάση τα σχόλια που λαμβάνονται από τη συμμετοχική

παρακολούθηση και αξιολόγηση.

Μια έννοια του συμμετοχικού προγραμματισμού βάσει των αναγκών, είναι οι μέθοδοι που περιλαμβάνονται στην προσέγγιση **Συμμετοχικής Αξιολόγησης Υπαίθρου (Participatory Rural Appraisal, PRA)**. Το PRA «χρησιμοποιεί ημιδομημένους διαλόγους και ανεπίσημες, αλλά καθοδηγούμενες ομαδικές συζητήσεις. Η αλληλεπίδραση βελτιώνεται με τα εργαλεία οπτικοποίησης και δημιουργίας διαγραμμάτων. Σύμβολα, πρότυπα, κομμένα σχέδια, ζωγραφιές, πέτρες, σπόροι, κλαριά, φύλλα, όλα αυτά βοηθούν όσους ανήκουν στην ομάδα αλλά και όσους δεν ανήκουν σε αυτήν, να έχουν ζωντανές αλληλεπιδράσεις και κοινή ανάλυση των πληροφοριών» (50, p21), ακόμη και με περιορισμένες γλωσσικές δεξιότητες.

Όλες οι παρακάτω δραστηριότητες – μερικώς προσαρμοσμένες στο πλαίσιο των προσφύγων– προέρχονται από το Βιβλίο Οδηγιών της Συμμετοχικής Αξιολόγησης Υπαίθρου (Participatory Rural Appraisal Guidebook) (50).

2.2.6 Συγκροτώντας τη δική σας ομάδα Συμμετοχικής Αξιολόγησης Υπαίθρου (Participatory Rural Appraisal).

Ένα καλό σημείο εκκίνησης είναι η εξοικείωση με το άμεσο περιβάλλον όπου οι συμμετέχοντες περνούν την καθημερινότητά τους.

- Επιλέξτε μια μικρή ομάδα προσφύγων (περίπου 8–12 άτομα) που ενδιαφέρονται να λάβουν μέρος στη δραστηριότητα. Να έχετε επίγνωση της ανομοιογένειας, καθώς και της τελικής δυνητικής σύγκρουσης που προκύπτει από τις διαφορές των συμμετεχόντων, π.χ. αναφορικά με την ηλικία, το φύλο, τη χώρα προέλευσης, την (οικογενειακή) κατάσταση, τον χρόνο παραμονής στο

Κέντρο Φιλοξενίας μέχρι τώρα.

Προσπαθήστε να βρείτε μια σωστή ισορροπία και να συμπεριλάβετε μια σωστή αναλογία μεταξύ όλων των «ομάδων» προσφύγων που ζουν στο Κέντρο Φιλοξενίας ή στον καταυλισμό, διατηρώντας παράλληλα την αναλογική εκπροσώπηση.

- Συμπεριλάβετε δύο μέλη του προσωπικού του κέντρου από διαφορετικούς κλάδους, που εργάζονται με τους πρόσφυγες σε καθημερινή βάση (π.χ., κοινωνικό λειτουργό, θεραπευτή, ψυχολόγο, καθηγητή)
- Ενθαρρύνετε την ομαδική εργασία πριν ξεκινήσετε
- Συμφωνήστε σχετικά με την οργάνωση: ποιος πρέπει να κάνει τι, πότε και πώς;

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ: Είναι σημαντικό να επικρατεί μη ανταγωνιστική δυναμική στη διεπιστημονική συνεργασία. Είναι πολύ χρήσιμο να δημιουργηθεί στενός σύνδεσμος με κάποιον από τη διοίκηση του Κέντρου Φιλοξενίας ή του καταυλισμού προσφύγων. Αυτό το άτομο μπορεί να σας υποστηρίξει με την παροχή πόρων για τις δραστηριότητές σας (π.χ. διαθεσιμότητα φυσικού χώρου για εργασία, νερό και ποτήρια για όλη την ομάδα ή επιπλέον χαρτί και εργαλεία ζωγραφικής, εφόσον χρειάζεται).

2.2.6.1 Περίπατος γνωριμίας με την κοινότητα / Εξερεύνηση.

Τι είναι;

Ένας περίπατος ή μια σειρά περιπάτων στην κοινότητα (καταυλισμό προσφύγων, οικισμό ή περιοχή των προσφύγων, όπου βρίσκεται το κέντρο φιλοξενίας προσφύγων). Αυτό περιλαμβάνει την άμεση παρακολούθηση και τη συστηματική αυτοψία των ορατών φυσικών, κοινωνικοπολιτιστικών και των οικονομικών συνθηκών της κοινότητας.

Αξιοποίηση των πληροφοριών που αποκτήθηκαν

- Παρέχει επισκόπηση των γενικών συνθηκών της κοινότητας από την πλευρά των προσφύγων
- Εστιάζει στις τοποθεσίες και τα σημεία ενδιαφέροντος για τους πρόσφυγες.
- Αποτελεί προκαταρκτική δραστηριότητα για την προετοιμασία χαρτών και διαγραμμάτων.
- Βοηθά στην επαλήθευση πληροφοριών που έχουν ληφθεί από άλλες πηγές και εργαλεία

Προτεινόμενα βήματα

1. Προετοιμάστε την ομάδα σας PRA για την περιήγηση στην κοινότητα.
2. Ο περίπατος δεν πρέπει να περιορίζεται μόνο στις κύριες διαδρομές και τα μονοπάτια. Περπατήστε μακριά από τον κύριο δρόμο όσο περισσότερο μπορείτε. Περπατήστε σε περιοχές που αντιπροσωπεύουν την κοινότητα και τους ανθρώπους της.
3. Δοκιμάστε να φτάσετε σε ένα υπερυψωμένο σημείο όπου μπορείτε να έχετε πανοραμική θέα της περιοχής.
4. Παρατηρήστε, ρωτήστε και ακούστε. Η αισθητή φυσική κατάσταση ενδέχεται να περιλαμβάνει κατασκευές, περιοχές με πράσινο ή μοτίβα χρήσης γης. Στα κοινωνικο-πολιτιστικά χαρακτηριστικά περιλαμβάνονται, για παράδειγμα, οι τόποι συνάντησης, οι θρησκευτικές δομές, τα σχολεία και οι εγκαταστάσεις υγειονομικής περίθαλψης. Τα οικονομικά χαρακτηριστικά που μπορούν να παρατηρηθούν είναι η κατάσταση των δρόμων (και των δικτύων), οι τύποι στέγασης, η υδροδότηση, τα καταστήματα και οι αγορές, τα τοπικά προϊόντα, η επικοινωνία και τα Μέσα Μαζικής Μεταφοράς.
5. Κάντε σύντομες στάσεις στον δρόμο. Προσκαλέστε άτομα να σας συνοδεύσουν στον περίπατό σας για να σχεδιάσετε τις περιοχές από τις οποίες περάσατε.
6. Επίσης, συζητήστε με εκείνους που

συναντάτε στον δρόμο σας. Μπορούν να επιβεβαιώσουν ή να εξηγήσουν μερικές από τις παρατηρήσεις σας.

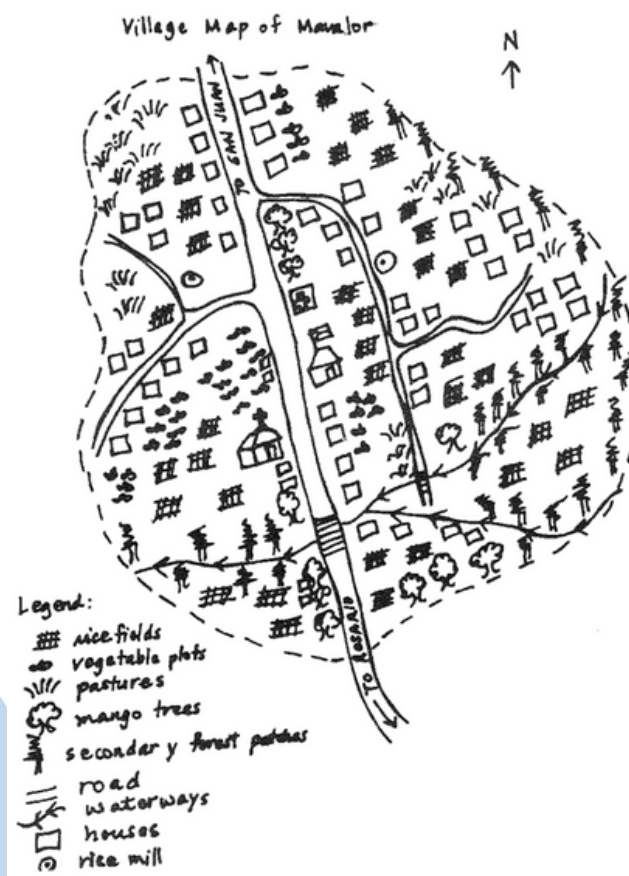
7. Επιστρέψτε στη βάση σας και αρχίστε προετοιμασία για τη δημιουργία του χάρτη της κοινότητας ή άλλη δραστηριότητα (π.χ. κοινωνικός χάρτης ή διάγραμμα κινητικότητας).

2.2.6.2 Χάρτης Κοινότητας

Τι είναι;

Είναι ένα απλό σχεδιάγραμμα που εντοπίζει τα όρια της κοινότητας και μεγάλα βιοφυσικά μοτίβα χρήσης γης, τα σημεία ενδιαφέροντος και τις υποδομές εντός της κοινότητας.

Στόχος είναι ο εντοπισμός ορισμένων συνθηκών για την έναρξη προγραμματισμού άλλων δραστηριοτήτων της κοινότητας και η διεξαγωγή ουσιαστικού διαλόγου με συμμετέχοντες.

Σχήμα 4: Χάρτης κοινότητας, παράδειγμα κοινωνικού χάρτη

Αξιοποίηση των πληροφοριών που αποκτήθηκαν

- Επιτρέπει μια αρχική αξιολόγηση των γενικών συνθηκών και της υποδομής στην περιοχή
- Αποτελεί εργαλείο προγραμματισμού για την εκκίνηση έργων στην περιοχή.
- Παρέχει βασικές πληροφορίες για την παρακολούθηση και την αξιολόγηση της προόδου αργότερα.
- Χρησιμοποιείται ως αναφορά για τη δημιουργία άλλων εργαλείων, όπως ενός κοινωνικού χάρτη ή ενός σχεδιαγράμματος κινητικότητας.

2.2.6.3 Κοινωνικός Χάρτης

Τι είναι;

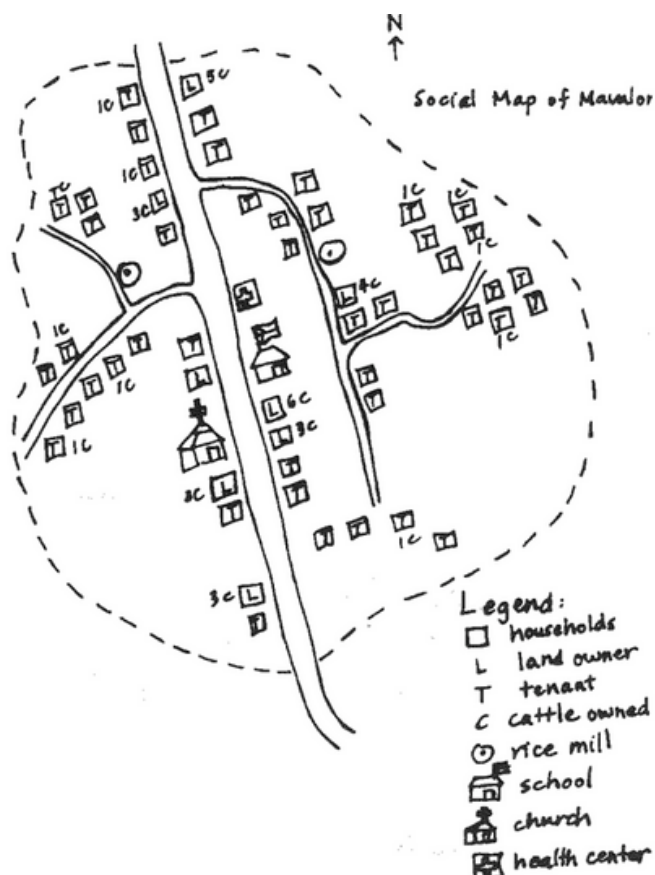
Ένα σχέδιο που υποδεικνύει τη χωροταξική κατανομή των κτιρίων στην κοινότητα. Επισημαίνει συγκεκριμένα κτίρια και τους φορείς της κοινότητας που έχουν σημαντική θέση στην κοινότητα.

Αξιοποίηση των πληροφοριών που αποκτήθηκαν

- Δίνει μια γενική ιδέα της κοινωνικοοικονομικής κατάστασης και θέσης της κοινότητας.
- Βοηθά στον εντοπισμό των φορέων που είναι κοινωνικά σημαντικοί στην κοινότητα και σε ποια σημεία βρίσκονται με τη βοήθεια δεικτών.
- Δίνει μια εικόνα για τις κοινωνικοοικονομικά αδικοημένες περιοχές της κοινότητας.
- Εστιάζει στις προσπάθειες υποστήριξης των παραμελημένων ανθρώπων και τομέων στην κοινότητα.

Προτεινόμενα Βήματα

1. Ο χάρτης κοινότητας που σχεδιάστηκε νωρίτερα καλύπτεται με πλαστικό ή με ένα άλλο διάφανο φύλλο.

Σχήμα 5: Παράδειγμα Κοινωνικού Χάρτη, Αναπαραγωγή με την ευγενική άδεια της Blesilda M. Calub (50, σ.30)

Σε αυτό σχεδιάζονται τα κτίρια της κοινότητας και οι μεγαλύτερες δομές. 2. Οι πρόσφυγες εντοπίζουν δείκτες που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να φανεί η οικονομική σημασία ή η οικονομική ευημερία ενός σπιτιού ή ενός θεσμικού οργάνου. Για παράδειγμα, ενδέχεται να τους ζητηθεί να υποδείξουν ποια σπίτια είναι τιμεντένιες κατασκευές σε σχέση με προσωρινά καταλύματα (σε έναν καταυλισμό προσφύγων) ή νεόδμητα, με καλή μόνωση σε αντίθεση με παλιά, κακοσυντηρημένα σπίτια που έχουν υγρασία (στην κοινότητα γύρω από έναν οικισμό προσφύγων στη Γερμανία). Άλλοι δείκτες που μπορούν να χρησιμοποιηθούν είναι ο αριθμός κατά προσέγγιση των ατόμων που ζουν στα σπίτια π.χ. σπίτια με (πολλές) οικογένειες και μέρη που παρέχουν συγκεκριμένες κοινοτικές υπηρεσίες, π.χ. σύλλογοι νέων ή γραφεία συμβουλευτικών υπηρεσιών οποιουδήποτε είδους, αλλά και υπηρεσίες που σχετίζονται με πλούτο και ισχύ, όπως οι τράπεζες, τοπικοί άρχοντες,

πίνακα), αναπαριστώντας το κέντρο διαμονής προσφύγων ή την προσωρινή κατασκευή στέγασης. Σχεδιάστε έναν δεύτερο, μεγαλύτερο κύκλο γύρω από το κατάλυμα ή τα σπίτια που συμβολίζει τα όρια της κοινότητας.

3. Ζητήστε από την κοινότητα να γράψει τα ονόματα των τοποθεσιών σε μικρά κομμάτια χαρτιού με έντονα γράμματα. Ενθαρρύνετέ τους να αποτυπώνουν τα μέρη χρησιμοποιώντας σύμβολα, ειδικά αν ορισμένοι από τους συμμετέχοντες δεν είναι εγγράμματοι.

4. Τώρα, ζητήστε από τα μέλη της ομάδας σας PRA να εντοπίσουν τις τοποθεσίες που έχουν σημειώσει στα κομμάτια χαρτιού στον κεντρικό κύκλο (κατάλυμα ή σπίτια), είτε εντός είτε εκτός των ορίων της κοινότητας.

5. Ζητήστε τους να συνδέσουν τις τοποθεσίες με τον κεντρικό κύκλο με γραμμές. Οι γραμμές πρέπει να αντιπροσωπεύουν κάτι συγκεκριμένο, π.χ. οι παχύτερες γραμμές σημαίνουν συχνότερες επισκέψεις. Ενθαρρύνετέ τους να κάνουν το ίδιο για όλα τα μέρη που έχουν επισκεφθεί, ένα προς ένα.

6. Προσθέστε τον τρόπο μετακίνησης και τον χρόνο κατά προσέγγιση που χρειάστηκε για να διανυθεί η απόσταση, π.χ. Περπάτημα / 45 λεπτά ή λεωφορείο / 15 λεπτά / 3,20 €. Κάντε το ίδιο για κάθε μέρος/τοποθεσία.

7. Ρωτήστε τα μέλη της ομάδας σας PRA αν υπάρχουν άλλα μέρη ενδιαφέροντος ή σημαντικές τοποθεσίες που δεν μπορούν να προσεγγιστούν από το κατάλυμα/τα σπίτια. Σημειώστε τα στον χάρτη και αφήστε τα χωρίς γραμμές σύνδεσης.

8. Ρωτήστε τα μέλη της ομάδας σας PRA αν υπάρχουν άλλα μέρη που μπορεί να προσεγγίσει κανείς από το κατάλυμα/τα σπίτια με κάποιο μέσο μετακίνησης, αλλά στα οποία δεν πηγαίνει κανένας από τους συμμετέχοντες ή τους ανθρώπους του περιβάλλοντός τους (οικογένεια, ομάδες ατόμων με τα οποία περνούν χρόνο μαζί). Σημειώστε τα στον χάρτη και συνδέστε τα με μια διακεκομμένη γραμμή.

9. Ζητήστε από τα μέλη της ομάδας σας PRA

να εντοπίσουν τοποθεσίες που αντιπροσωπεύουν κινδύνους ή ρίσκο για εκείνα. Αυτά μπορεί να είναι μέρη στα οποία οι πρόσφυγες αντιμετώπισαν διακρίσεις ή εγκληματικές δραστηριότητες, αλλά μπορεί επίσης να είναι περιοχές στις οποίες νιώθουν άβολα να πηγαίνουν για διάφορους λόγους.

10. Ενθαρρύνετε τους συμμετέχοντες να προσθέσουν σημαντικές απόψεις για όλες τις τοποθεσίες με τη μορφή συμβόλων ή με σημειώσεις. Συζητήστε και καταλήξτε στις διαστάσεις που θα μπορούν να αποτυπωθούν. Συμπεριλάβετε μέρη ενδιαφέροντος, τον σκοπό και τη σημασία της επίσκεψης στα μέρη, τη συχνότητα επισκέψεων, ποιοι κυρίως επισκέπτονται τα συγκεκριμένα μέρη (δηλ. άνδρες, γυναίκες, οικογένειες), το αν διακινούνται συγκεκριμένα αγαθά μέσω αυτών των διαδρομών κ.ο.κ.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: *Ανάλογα με τις γνώσεις και τις ικανότητες της ομάδας σας PRA, μπορείτε να εντάξετε στον Χάρτη Κινητικότητας τα σημεία του ορίζοντα (Βορράς, Νότος, Ανατολή, Δύση).*

2.2.6.5 Διάγραμμα ροής ψυχοκοινωνικής ευεξίας και υγείας

Τι είναι;

Ένα σχέδιο με πληροφορίες, σημεία ή άτομα που σχετίζονται με την υγεία και την ψυχική ευεξία των προσφύγων. Γραμμές και βέλη υποδεικνύουν την αμοιβαία σχέση αυτών των στοιχείων, των τοποθεσιών ή των ατόμων.

Αξιοποίηση των πληροφοριών που αποκτήθηκαν

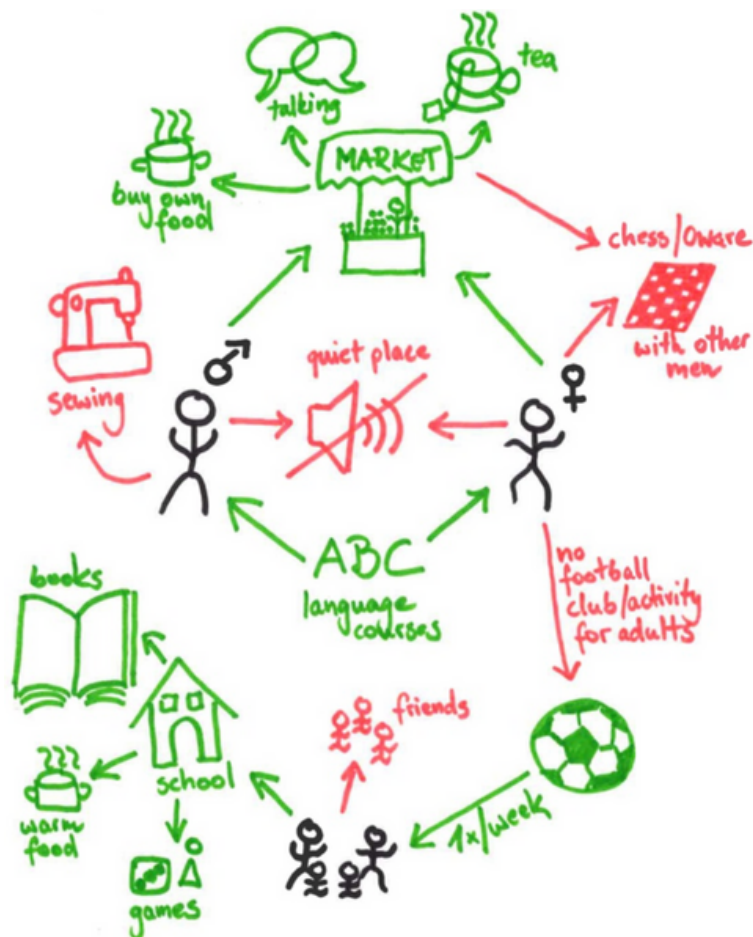
- Παρέχει μια θεώρηση όλων των πλευρών που είναι σημαντικές για την ψυχοκοινωνική ευεξία και υγεία των

προσφύγων σε αυτό το κέντρο στέγασης ή τον καταυλισμό.

- Δείχνει τις σχέσεις διαφορετικών ατόμων με τα στοιχεία εντός και εκτός της κοινότητας.
- Υποδεικνύει τη συνάφεια συγκεκριμένων ψυχοκοινωνικών φορέων ή δραστηριοτήτων που υπάρχουν ήδη στην κοινότητα.
- Δίνει μια ιδέα για την απουσία ψυχοκοινωνικών υπηρεσιών στην κοινότητα
- Παρέχει τη βάση για τον σχεδιασμό των ψυχοκοινωνικών σας υπηρεσιών και δραστηριοτήτων που θα πρέπει να βασίζονται στις ανάγκες και να συμπληρώνουν τις υπάρχουσες δομές.

Προτεινόμενα βήματα

1. Ζητήστε από τα άτομα της ομάδας σας PRA να σκεφτούν άτομα, μέρη, δραστηριότητες και πράγματα σχετικά με την κοινότητά τους που τους κάνουν να αισθάνονται καλά. Μπορεί να είναι δραστηριότητες που απολαμβάνουν ή που τους ηρεμούν. Μπορεί να είναι μέρη όπου αισθάνονται ασφαλείς, πράγματα που τους κάνουν να χαμογελούν ή άτομα στα οποία πηγαίνουν για να μιλήσουν όταν είναι στενοχωρημένοι και τους κάνουν να νιώσουν κάπως καλύτερα. Ό,τι έχει θετικό αντίκτυπο στην ψυχοκοινωνική ευεξία τους μπορεί να συμπεριληφθεί. Ζητήστε τους να γράψουν ή να σχεδιάσουν αυτά τα στοιχεία σε μικρά κομμάτια χαρτιού ενός συγκεκριμένου χρώματος, π.χ. πράσινο.
2. Πάρτε ένα μεγάλο κομμάτι χαρτιού (π.χ. πίνακα) και σχεδιάστε έναν άντρα (που θα συμβολίζει τους άντρες), μια γυναίκα (που θα συμβολίζει γυναίκες) και μια οικογένεια (που θα συμβολίζει τα παιδιά) σε απόσταση το ένα από το άλλο στο χαρτί.
3. Ζητήστε από τους συμμετέχοντες να τοποθετήσουν τα στοιχεία τους ανάμεσα σε αυτά τα τρία είδη ατόμων, ώστε να

Σχήμα 7: Παράδειγμα διαγράμματος ροής ψυχοκοινωνικής υγείας και ευεξίας

© Ramona Grützner. Αναπαραγωγή με την ευγενική άδεια της Ramona Grützner.

μπορούν να συνδεθούν με το κατάλληλο άτομο ή τα κατάλληλα άτομα. Προσθέστε γραμμές με βέλη που υποδεικνύουν αν ο τύπος του ατόμου «πηγαίνει» στο στοιχείο ή αν κάτι «έρχεται» στο άτομο. Για παράδειγμα, ένα βέλος ενδέχεται να πηγαίνει από τη γυναίκα προς «την αγορά/το σουπερμάρκετ», αλλά ένα άλλο βέλος που υποδεικνύει το «μάθημα γλώσσας» πηγαίνει τόσο προς τον άντρα όσο και προς τη γυναίκα. Αυτό μπορεί να ισχύει επειδή το μάθημα πραγματοποιείται εντός του κέντρου υποδοχής προσφύγων ή του καταυλισμού και μπορούν να το παρακολουθήσουν και άντρες και γυναίκες. Τα βέλη μπορούν επίσης να δείχνουν και προς τις δύο πλευρές. Για παράδειγμα, στην περίπτωση ενός προπονητή από την τοπική ομάδα ποδοσφαίρου που έρχεται να προπονήσει τα παιδιά μέσα στον

καταυλισμό μία φορά την εβδομάδα. Ωστόσο, ορισμένα αγόρια συμμετέχουν και στις προπονήσεις της τοπικής ομάδας ποδοσφαίρου.

4. Ζητήστε από τα άτομα της ομάδας σας να σκεφτούν αν συγκεκριμένες δραστηριότητες ή μέρη κλπ υποστηρίζουν και βοηθούν την ψυχοκοινωνική τους ευεξία. Π.χ. στα παιδιά αρέσει να πηγαίνουν στο σχολείο, επειδή διασκεδάζουν με τα άλλα παιδιά, υπάρχει παιδική χαρά και τρώνε ένα ζεστό γεύμα. (Προσπαθήστε να βρείτε τι ακριβώς τα κάνει να αισθάνονται καλύτερα σχετικά με αυτό το στοιχείο. Δώστε τους την ευκαιρία να εξηγήσουν για καλύτερη κατανόηση των αναγκών τους).

5. Τώρα, ζητήστε από τους πρόσφυγες να σκεφτούν ανθρώπους, μέρη, δραστηριότητες και πράγματα που παλιότερα τους έκαναν να νιώθουν καλύτερα, αλλά τους λείπουν από την τωρινή τους κοινότητα. Ζητήστε τους να γράψουν ή να σχεδιάσουν αυτά τα στοιχεία σε μικρά κομμάτια χαρτιού διαφορετικού χρώματος π.χ. κόκκινο.

6. Επαναλάβετε τα σημεία 3 και 4 για αυτά τα στοιχεία που λείπουν από την κοινότητα

2.2.6.6 Ιεράρχηση προβλημάτων

Τι είναι;

Ένας πίνακας που αναγνωρίζει, συγκρίνει και δίνει προτεραιότητα στα βασικά προβλήματα των προσφύγων που ζουν στο κέντρο υποδοχής ή στον καταυλισμό. Αποτελεί τη βάση για εστιασμένες προτάσεις, εναλλακτικές επιλογές και πιθανές λύσεις.

Αξιοποίηση των πληροφοριών που αποκτήθηκαν

- Εντοπίζει τα κύρια προβλήματα στην κοινότητα

Problems	Score	Rank
No regular activities	10	3
Bad food	15	1
Insufficient day care places	6	5
Fear of security personnel at centre	8	4
Unclear asylum procedure	13	2

Σχήμα 8: Παράδειγμα ιεράρχησης προβλημάτων

- Εστιάζει τη συζήτηση και την ανάλυση στα πιο σημαντικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι πρόσφυγες.
- Αποτελεί τη βάση εναλλακτικών επιλογών ή πιθανών λύσεων σε προβλήματα

Προτεινόμενα βήματα

1. Τα προβλήματα καταγράφονται σε ένα κομμάτι χαρτί, ένα πρόβλημα ανά χαρτί. Τα παρόμοια προβλήματα μπορούν να κατηγοριοποιηθούν μαζί.
2. Ο κάθε συμμετέχων θα έχει 3 - 4 σημάδια (πέτρες, καρφίτσες, μαγνήτες, ανάλογα με την επιφάνεια στην οποία δουλεύετε). Συνήθως, ο αριθμός των σημαδιών πρέπει να είναι ο μισός σε σχέση με τα αντικείμενα προς κατάταξη. Ο συμμετέχων τοποθετεί το κάθε ένα από τα σημάδια στα 3 ή 4 προβλήματα που θεωρεί πιο σημαντικά. Ουσιαστικά, «ψηφίζει».
3. Μετρώνται οι «ψηφοί» ανά πρόβλημα και βγαίνει η βαθμολογία.
4. Τα προβλήματα, στη συνέχεια, κατατάσσονται από τα πιο σημαντικά (με την υψηλότερη βαθμολογία) στα λιγότερο σημαντικά (με την χαμηλότερη βαθμολογία)

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Ανάλογα με την ποικιλομορφία της ομάδας, τα προβλήματα που αποτελούν προτεραιότητα για ορισμένους πρόσφυγες ενδέχεται να διαφέρουν ή ακόμη και να μην έχουν σχέση με τους άλλους

πρόσφυγες. Συνεπώς, δεν θα καλύψετε τους πάντες με μία φορά και θα πρέπει πάντα να αναπτύσσετε ποικιλία υπηρεσιών.

2.2.6.7 Διάγραμμα ενδιαφερόμενων πλευρών

Τι είναι

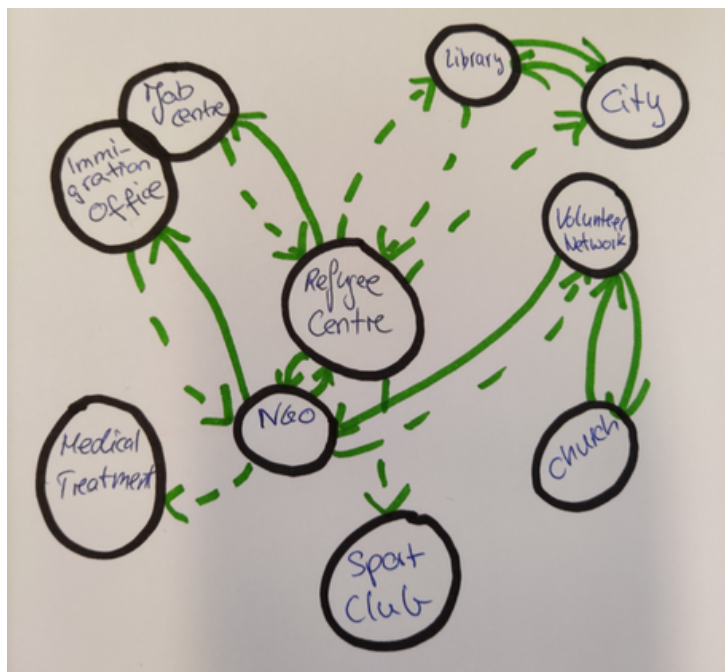
Ένα σχέδιο που υποδεικνύει τις συναφείς ενδιαφερόμενες πλευρές. Οι ενδιαφερόμενοι μπορεί να είναι άτομα, θεσμικά όργανα ή οργανισμοί. Οι γραμμές και τα βέλη δείχνουν τις σχέσεις, τις υπηρεσίες και την αλληλεπίδραση μεταξύ κοινότητας ή ατόμων. Το πάχος των γραμμών, οι κατευθύνσεις των βελών και το μέγεθος των κύκλων ενδέχεται να ποικίλλει για να υποδείξει τον βαθμό ή την κλίμακα των σχέσεων.

Αξιοποίηση των πληροφοριών που αποκτήθηκαν

- Απεικονίζει τους οργανισμούς, τις υπηρεσίες, τα θεσμικά όργανα ή τα άτομα που δουλεύουν με την κοινότητα.
- Περιγράφει το είδος και την έκταση των σχέσεων που υπάρχουν μεταξύ της κοινότητας και των οργανισμών στην περιοχή.
- Μπορεί να χρησιμεύσει για τον εντοπισμό άλλων οργανισμών που δε λειτουργούν ακόμη στην περιοχή, η ύπαρξη των οποίων, ωστόσο, κρίνεται απαραίτητη.

Προτεινόμενα βήματα

1. Οι επαγγελματίες εντοπίζουν τους διάφορους οργανισμούς, τις υπηρεσίες, τα θεσμικά όργανα ή τα άτομα που παρέχουν υπηρεσίες ή βοήθεια στην κοινότητα των προσφύγων.

Σχήμα 9: Διάγραμμα Ενδιαφερόμενων Πλευρών

2. Τα ονόματα των οργανισμών κλπ, γράφονται σε κομμάτια χαρτιού, ένας οργανισμός ανά χαρτί.
3. Οι κύκλοι μπορούν να σχεδιαστούν σε κομμάτια χαρτιού για να φανεί η επιρροή μιας υπηρεσίας, όπως την αντιλαμβάνονται οι επαγγελματίες ή / και η κοινότητα των προσφύγων.
4. Σε μια μεγάλη επιφάνεια (τραπέζι, πάτωμα ή σκούρο χαρτί) η κοινότητα σχεδιάζεται στο κέντρο. Τα κομμάτια χαρτιού από το βήμα 2 τοποθετούνται γύρω από την κοινότητα.
5. Η απόσταση των οργανισμών από τον κύκλο της κοινότητας ενδέχεται να υποδεικνύει τον βαθμό στον οποίο η κοινότητα των προσφύγων νιώθει ότι ένας οργανισμός δρα προς το συμφέρον της. Όσο πιο κοντά βρίσκεται στον κύκλο της κοινότητας, τόσο πιο σημαντικός είναι ο θεωρούμενος ρόλος αυτού του οργανισμού για την κοινότητα.
6. Οι γραμμές (συνεχόμενες ή διακεκομμένες) μπορούν επίσης να χρησιμοποιηθούν για να αναπαραστήσουν τον βαθμό της σχέσης μεταξύ κοινότητας και οργανισμού. Τα βέλη μπορεί να υποδεικνύουν κατεύθυνση (μία κατεύθυνση / αμφίδρομη κατεύθυνση) των υπηρεσιών που παρέχονται ή των πλεονεκτημάτων που προκύπτουν.

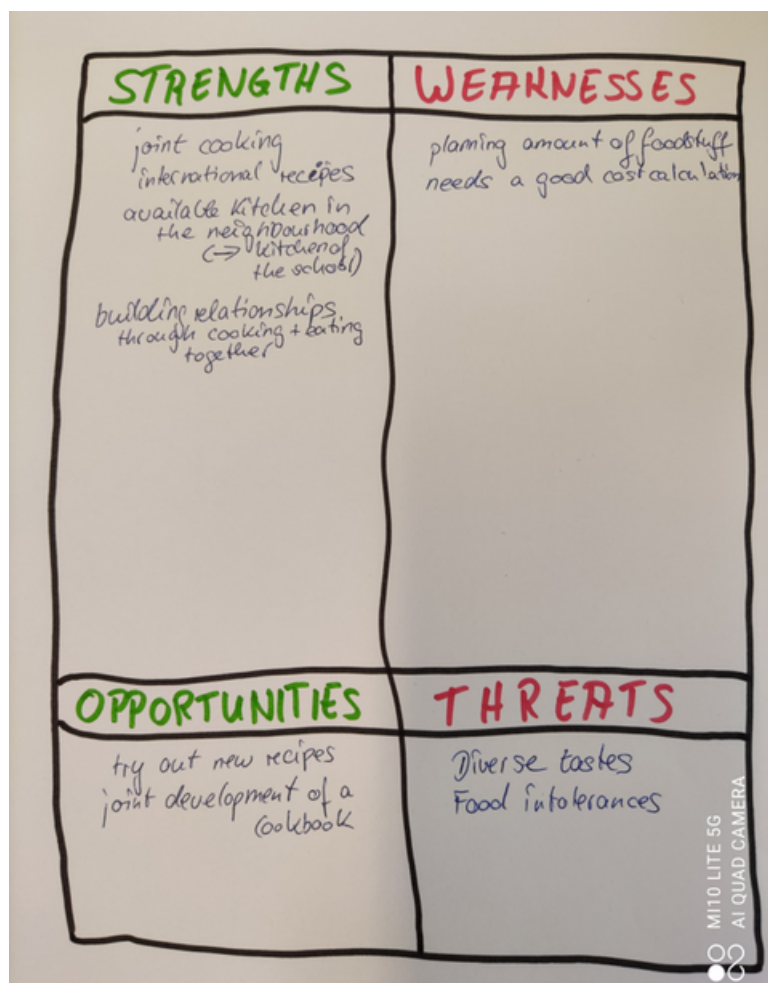
2.2.6.8 SWOT: Εργαλείο Ανάλυσης Πλεονεκτημάτων, Αδυναμιών, Ευκαιριών και Απειλών

Τι είναι

Το Εργαλείο Ανάλυσης Πλεονεκτημάτων, Αδυναμιών, Ευκαιριών και Απειλών (SWOT Analysis: Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats) περιγράφει και αξιολογεί τα εσωτερικά πλεονεκτήματα και τις αδυναμίες εντός της κοινότητας ή τις προτεινόμενες λύσεις. Αναλύει τις ευκαιρίες και τις απειλές που είναι εξωτερικές προς την κοινότητα, αλλά οι οποίες ενδέχεται να επηρεάσουν την εφαρμογή της προτεινόμενης λύσης.

Αξιοποίηση των πληροφοριών που αποκτήθηκαν

- Βρίσκει τα πλεονεκτήματα. Πώς μπορεί η κοινότητα να ενισχύσει τα εσωτερικά της δυνατά σημεία, ώστε τα προγράμματα να πετύχουν;
- Αναλύει τις αδυναμίες. Τι θα πρέπει να κάνει η κοινότητα για να ξεπεράσει τις εσωτερικές αδυναμίες, προκειμένου να μην παρεμποδιστούν τα σχέδια; Πώς μπορούν να ανταποκριθούν οι επαγγελματίες, οι οργανισμοί κλπ;
- Προσδιορίζει τις ευκαιρίες. Ποιους ευνοϊκούς εξωτερικούς παράγοντες μπορεί να αξιοποιήσει η κοινότητα, προκειμένου να πετύχουν τα σχέδια;
- Εξετάζει τις απειλές. Ποιους κινδύνους και ποια εμπόδια πρέπει η κοινότητα να έχει κατά νου; Πώς μπορούν οι εξωτερικοί οργανισμοί να βοηθήσουν στη μείωση του αρνητικού αντίκτυπου;
- Αποτελεί τη βάση για τη λήψη αποφάσεων και για το αν η πιθανή λύση: (α) θα πραγματοποιηθεί όπως έχει προγραμματιστεί, (β) θα πραγματοποιηθεί με τροποποιήσεις ή (γ) δεν θα πραγματοποιηθεί καθόλου.

Σχήμα 10: Παράδειγμα SWOT για το «Μαγείρεμα ως κοινή δραστηριότητα της κοινότητας»

Προτεινόμενα βήματα

1. Η σημασία των όρων «Πλεονεκτήματα», «Αδυναμίες», «Ευκαιρίες» και «Απειλές» διασαφηνίζεται από κοινού με την κοινότητα των προσφύγων.
2. Γράψτε τις κατηγορίες «Πλεονεκτήματα», «Αδυναμίες», «Ευκαιρίες» και «Απειλές» ως ξεχωριστές επικεφαλίδες σε ένα μεγάλο φύλλο χαρτί.
3. Μαζί με εκπροσώπους της κοινότητας, γράψτε τις ιδέες ή τις απόψεις σας ανά κατηγορία σε κάρτες ή σε φύλλα χαρτί. Μία ιδέα ανά κάρτα. Στη συνέχεια, αποφασίστε μαζί σε ποια κατηγορία πρέπει να τοποθετηθούν οι κάρτες.

2.3 Ενδυνάμωση κοινοτήτων (π.χ. σχολεία, τοπικές κοινότητες, οργανισμοί)

Ενδυνάμωση κοινοτήτων

Οι κοινότητες είναι τόποι όπου οι άνθρωποι ζουν και συναντιούνται σε διαφορετικές φάσεις της καθημερινής τους ζωής. Το παρόν σενάριο αφορά μια οργάνωση στο Βερολίνο, η οποία εστιάζει στην ενδυνάμωση ατόμων και κοινοτήτων.

Η «**Breakout**» είναι μια μη τυπική εκπαιδευτική οργάνωση που απευθύνεται σε παιδιά που ανήκουν σε οικογένειες που προέρχονται από ευάλωτες καταστάσεις. Μέρος της αποστολής του «Breakout» είναι η παροχή υποστήριξης στην εκπαίδευση, όπως βοήθεια με τα μαθήματα του σχολείου. Μια άλλη σημαντική πλευρά είναι η προσφορά κοινών δραστηριοτήτων στις διακοπές και στον ελεύθερο χρόνο.

Το «Breakout» βρίσκεται στο κέντρο μιας τουριστικής και ακαδημαϊκής γειτονιάς, όπου οι κοινωνικοί λειτουργοί διαπίστωσαν ότι ορισμένα παιδιά αντιμετώπιζαν δυσκολίες στην πρόσβαση σε επαγγελματική κατάρτιση ή στην εύρεση εργασίας όταν τελείωναν το Λύκειο. Με αυτά ως δεδομένα, η οργάνωση «Breakout» αποφάσισε να ανοίξει ένα καφέ. Το **Breakout Café**, μια κοινωνική επιχείρηση, βρίσκεται ανάμεσα σε πολλά άλλα τουριστικά καφέ της γειτονιάς.

Η διαφορά έγκειται στο ότι δίνεται η δυνατότητα σε άτομα που βρίσκονται σε ευάλωτη θέση, όπως οι πρόσφυγες, να εργαστούν εκεί. Έχουν την ευκαιρία να λάβουν επαγγελματική κατάρτιση στον τομέα της Γαστρονομίας. Επιπλέον, στόχος του Breakout Café είναι να φέρει σε επαφή τη γειτονιά και τους ανθρώπους της.

Ο ιδρυτής του καφέ θέλει να δημιουργήσει ένα πιο ανοιχτό και πιο φιλόξενο περιβάλλον για όλους, χωρίς αποκλεισμούς. Κοινές διοργανώσεις με άλλους φορείς της γειτονιάς, όπως χριστουγεννιάτικο bazaar, καλοκαιρινές υπαίθριες συναυλίες και εκθέσεις ζωγραφικής είναι μερικά παραδείγματα που προωθούν το όραμα του Breakout.

2.3.1 Λαμβάνοντας υπόψη το τοπικό πλαίσιο

Η κατανόηση του τοπικού πλαισίου σε σχέση με την ενδυνάμωση κοινοτήτων σημαίνει αναστοχασμό σχετικά με το ποιοι ζουν στην περιοχή και ποιες άλλες οργανώσεις και ιδρύματα βρίσκονται στη γειτονιά.

Σημαίνει επίσης αναστοχασμό σχετικά με τις πληροφορίες που έχετε σχετικά με την κοινότητα προσφύγων για την οποία ενδιαφέρεστε. Τι γνωρίζετε για τις πολιτικές πεποιθήσεις των κατοίκων της κοινότητας; Πώς φαίνεται το πλαίσιο σε μεσοεπίπεδο ή μακροεπίπεδο; Ποιος μπορεί να σας παράσχει πληροφορίες ή υποστήριξη;

Η κατανόηση του τοπικού πλαισίου περιλαμβάνει κοινωνική και πολιτική ανάπτυξη. Οι ιδέες για έργα που θα ενδυναμώσουν τις κοινότητες είναι αδύνατο να εφαρμοστούν χωρίς τις πολύτιμες γνώσεις των εν λόγω κοινοτήτων.

Οι παραπάνω, δραστηριότητες, παρατηρήσεις, συνεντεύξεις και μαρτυρίες PRA, για παράδειγμα, είναι χρήσιμες μέθοδοι για την απόκτηση βαθύτερης κατανόησης σχετικά με το τι συμβαίνει μέσα στην κοινότητα.

Η οργάνωση **Breakout** άνοιξε το καφέ στηριζόμενη στις παραπάνω μεθόδους, μεταξύ άλλων. Ο κοινωνικός λειτουργός του Breakout Café διαπίστωσε ότι υπήρχε μεγάλος διαχωρισμός στη γειτονιά.

Ο διαχωρισμός δημιουργήθηκε ανάμεσα στους νεαρούς εφήβους που προέρχονταν από ευάλωτες οικογένειες και τους νέους κατοίκους με υψηλότερο ακαδημαϊκό υπόβαθρο.

Το καφέ έμοιαζε να παρέχει έναν τρόπο για να συναντηθούν αυτές ομάδες και να δημιουργήσουν σχέσεις, καλύπτοντας με αυτόν τον τρόπο τις ανάγκες τους αλλά και αξιοποιώντας τους πόρους εντός της κοινότητας.

Η κατανόηση του τοπικού πλαισίου περιλαμβάνει τη δικτύωση σε μεσοεπίπεδο και αυτό ισχύει επίσης για τις επαγγελματικές κοινότητες, όπως φαίνεται από το παρακάτω απόσπασμα:

«Δίνεται αυτή η ευκαιρία για την ομάδα Εργοθεραπευτών στην Ευρώπη. Και προσπαθούμε πραγματικά να καταλάβουμε τα τελευταία χρόνια ποιός κάνει τι και να δημιουργήσουμε ένα δίκτυο (...) Νομίζω ότι η δυσκολία έγκειται στο ότι πρόκειται για μια τόσο μικρή κοινότητα εργοθεραπευτών και το ενδιαφέρον των εργοθεραπευτών στην περιοχή αυτή είναι ακόμη μικρότερο. Νομίζω ότι χρειάζεται να υποστηρίξουμε ο ένας τον άλλο και να ενώσουμε τις δυνάμεις μας, όχι απλώς να δουλεύουμε ο ένας δίπλα στον άλλον».
(Λέκτορας και ερευνητής Εργοθεραπείας, Ολλανδία)

Η κατανόηση του τοπικού πλαισίου εμφανίζεται επίσης ως ανάγκη κατανόησης των διαφορών και των κοινών στοιχείων αναφορικά με την κατάσταση των προσφύγων στην Ευρώπη, καθώς και η μεμονωμένη κατάσταση του κάθε πρόσφυγα από πλευράς μακροεπιπέδου:

«Υπάρχει κίνδυνος στον εντοπισμό των κοινών ευρωπαϊκών στοιχείων, επειδή η κάθε χώρα έχει τελείως διαφορετικό σύστημα. Οι ζωές των προσφύγων είναι πολύ διαφορετικές σε κάθε χώρα της Ευρώπης και, ακόμη και εδώ στην Ολλανδία, βάσει της έρευνάς μου διαπιστώνω ότι η κατάσταση διαφέρει ανάλογα με την περιοχή (...), το πώς είναι η καθημερινή σου ζωή, πόσο ευπρόσδεκτος αισθάνεσαι, τι ευκαιρίες εργασίας και σπουδών έχεις, τι είδους κοινωνική υποστήριξη σου παρέχεται... Συνεπώς, νομίζω ότι το σημαντικότερο πράγμα που έμαθα είναι πόσο εξαρτάται η κατάσταση για τους μετανάστες από το πλαίσιο»
(Λέκτορας και ερευνητής Εργοθεραπείας, Ολλανδία).

Αναφορικά με το πλαίσιο στο οποίο είναι ενσωματωμένη η κοινότητά σας, θα έχει, συνεπώς, νόημα, να υπάρχει γενικότερη γνώση του πολιτικού προσανατολισμού και πεποιθήσεών της.

Είναι η κοινότητα πιο ανοιχτή απέναντι στους νεοφερμένους ή υπάρχει αντίσταση απέναντι σε οτιδήποτε νέο ή διαφορετικό;

Για να τοποθετήσετε τις ιδέες σας σε εννοιολογικό πλαίσιο, θα συνιστούσαμε τη δημιουργία ενός χάρτη στον οποίο θα μπορείτε να οπτικοποιήσετε συναφή ενδιαφερόμενα μέρη, κατευθύνσεις, πόρους και ανάγκες της κοινότητας.

Αυτός ο χάρτης θα ενδυναμώσει τον σχεδιασμό για μια υποστηρικτική κοινότητα. Μια πρόταση είναι να χρησιμοποιήσετε το «Διάγραμμα Ενδιαφερόμενων Πλευρών» που συνδέεται με τον «Κοινωνικό Χάρτη» για να εντοπιστούν οι πόροι και οι αδυναμίες της κοινότητας.

2.3.2 Διεπιστημονική Ομάδα

Η ψυχοκοινωνική υποστήριξη μέσω, π.χ. της ενδυνάμωσης των κοινοτήτων, χρειάζεται ένα διεπαγγελματικό περιβάλλον για τον εντοπισμό των διάφορων πόρων και αναγκών που υπάρχουν στην κοινότητα.

Η αξία της διεπιστημονικής συνεργασίας είναι το δούνα και λαβείν δεξιοτήτων και γνώσεων και ο αναστοχασμός της επαγγελματικής τεχνογνωσίας και των περιορισμών.

Είναι σημαντικό να συμπεριλαμβάνει η διεπιστημονική ομάδα επαγγελματίες που γνωρίζουν τις ανάγκες της κοινότητας. Στη συνέχεια, η ομάδα θα εμπλέξει τους τομείς υγείας και κοινωνικής φροντίδας, αλλά και άλλους ειδικούς που σχετίζονται με την δημιουργία μιας κοινότητας π.χ. αρχιτέκτονες, οδοντιάτρους, ειδικούς στον τομέα της χωροταξίας. Για την επίτευξη βιώσιμων

στόχων, η ομάδα - στόχος (π.χ., πρόσφυγες) αναπτύσσει επίσης ενεργό ρόλο στην ομάδα.

Αναφορικά με την πολυπλοκότητα της ψυχοκοινωνικής υποστήριξης, προτείνουμε την συμπερίληψη κοινωνικών λειτουργών, ψυχολόγων, εργοθεραπευτών, εκπαιδευτικών και φυσιοθεραπευτών στην ομάδα σας.

«Νομίζω ότι όποιος εργάζεται στους κλάδους υγείας ή κοινωνικής φροντίδας πρέπει να γνωρίζει τους ψυχοκοινωνικούς παράγοντες και τις τεκμηριωμένες με δοδομένα παρεμβάσεις, ώστε να διαμεσολαβήσει αναφορικά με αυτά τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι άνθρωποι».
(Εργοθεραπευτής, ερευνητής και λέκτορας, ΗΠΑ)

Η διεπιστημονική συνεργασία είναι ένα πεδίο μάθησης που περιλαμβάνει προκλήσεις αλλά και ευκαιρίες. Σημαίνει επίσης ότι πρέπει να βγείτε από την πεπατημένη, όπως φαίνεται παρακάτω:

«Νομίζω ότι φοβόμαστε... Είμαστε τόσο επικεντρωμένοι στους ανθρώπους που σκέφτονται όπως εμείς... Θα μου άρεσε, για παράδειγμα, να πάρω αυτήν την κινητοποιητική συνέντευξη. Μια συζήτηση με τη ομάδα μας, με άτομα που υποστηρίζουν το εγχείρημα και περιγράφουν γιατί είναι το πιο υπέροχο πράγμα. Αλλά και με τα άτομα που το επικρίνουν έντονα και περιγράφουν γιατί πρέπει να το βλέπουμε έτσι, είναι και αυτό χρήσιμο. Δεν χρειάζεται να επιλέξουμε ποιος έχει τελικά δίκιο. Δεν χρειάζεται να επιλέξουμε [και να το πούμε], χρειάζεται να χρησιμοποιήσουμε το εργαλείο».

(Λέκτορας και ερευνητής Εργοθεραπείας, Ολλανδία)

Η διεξαγωγή διαλόγου μεταξύ διαφορετικών κλάδων ενδέχεται να είναι ένας ακόμη τρόπος καινοτομίας στις ψυχοκοινωνικές πρακτικές και ανάπτυξης ομάδων:

«Κάτι που έρχεται φυσικά σε έναν εργοθεραπευτή, ενδεχομένως να είναι δυσκολότερο για έναν κοινωνικό λειτουργό. Η συνεργασία είναι ο καλύτερος τρόπος για μια θετική απόκριση. Νομίζω ότι θα ήταν ιδανικό, αν με την άφιξη σε ένα περιβάλλον κοινότητας, υπήρχε η δυνατότητα σύσκεψης με όλους. Από τον κοινωνικό λειτουργό μέχρι το γιατρό και τον ψυχίατρο. Νομίζω ότι θα ήταν ιδανικό, γιατί έτσι ο ένας μαθαίνει από τον άλλον».

(Επαγγελματίας εργοθεραπευτής και ερευνητής, ΗΠΑ)

Η διεπαγγελματική συνεργασία στην πράξη είναι θεμελιώδης για την παροχή αποτελεσματικής ψυχοκοινωνικής υποστήριξης για παιδιά, οικογένειες και κοινότητες.

Σημαντικά συστατικά μιας επιτυχημένης πρακτικής διεπαγγελματικής συνεργασίας είναι η υψηλή ικανότητα στο επαγγελματικό πεδίο του καθενός, η αποσαφήνιση ρόλων, διεπιστημονική και διαπολιτισμική επικοινωνία, ενεργή ακρόαση και καταγραφή διαφορετικών απόψεων.

Το Εργαλείο Ανάλυσης των Πλεονεκτημάτων, των Αδυναμιών, των Ευκαιριών και των Απειλών (SWOT) μπορεί να βοηθήσει την ομάδα να εντοπίσει πιθανές κατευθύνσεις και τομείς ανάπτυξης.

Οι ευκαιρίες για διεπαγγελματικές εκπαιδευτικές δραστηριότητες είναι αναγκαίες για την οικοδόμηση επιτυχημένων ομάδων με επαγγελματίες που έχουν ποικιλία δεξιοτήτων, γνώσεων και ταλέντων και μπορούν να συνεργαστούν προκειμένου να επιτευχθούν τα καλύτερα αποτελέσματα για τις κοινότητες όπου εργάζονται.

Τα στρατηγικά σχέδια πρέπει να προσδιορίζουν συγκεκριμένες ενέργειες, καθώς επίσης ρόλους, διάρκεια και αποτελέσματα για όλους τους φορείς που εμπλέκονται σε συγκεκριμένες πρωτοβουλίες. Η αντιμετώπιση των τοπικών συνθηκών έχει την ίδια σημασία με αυτά τα σχέδια.

«...την ικανότητα κατανόησης του ρόλου του καθενός στο πεδίο, γιατί οι ομάδες είναι αρκετά περίπλοκες και ένα μεγάλος αριθμός επαγγελματιών εργάζονται στο ίδιο χώρο. Συνεπώς, η αμοιβαία και σαφής κατανόηση του ρόλου του καθενός και η ικανότητα επικοινωνίας με άλλους επιστήμονες και επαγγελματίες είναι επίσης πολύ σημαντική».

(Εργαζόμενος σε ΜΚΟ, Ελλάδα)

«... Έχουμε μια πολύ γενική ιδέα σχετικά με την κάλυψη των αναγκών των προσφύγων, αλλά αυτό παίρνει πολύ διαφορετική ερμηνεία μεταξύ διαφορετικών φορέων και διαφορετικών ενδιαφερόμενων μερών. Συνεπώς, πρέπει να προσδιορίσουμε και να κατανοήσουμε από κοινού τι εννοούμε με αυτό και να εξετάσουμε ποιος είναι ο καλύτερος τρόπος για να το αντιμετωπίσουμε.»...
«Οι επαγγελματίες υπάρχουν, εκείνο που απουσιάζει πραγματικά είναι ο στρατηγικός προγραμματισμός που θα επιτρέψει σε αυτούς τους επαγγελματίες να συνεργαστούν πάνω σε κάτι στέρεο και που θα διαφοροποιείται ανάλογα με το μέρος και την χρονική στιγμή, γιατί οι ανάγκες αλλάζουν, και οι άνθρωποι αλλάζουν».

(Εκπαιδευτικός, Ελλάδα)

Τα παραδείγματα αποτυπώνουν τον τρόπο με τον οποίο η συνεργασία είναι μια δυναμική και εξελισσόμενη διάσταση του πεδίου αυτού.

2.3.3. Προσεγγίσεις με βάση την κοινότητα

Οι ψυχοκοινωνικές ανάγκες των προσφύγων είναι περίπλοκες και αφορούν το τοπικό τους περιβάλλον. Συνεπώς, είναι σημαντικό να εντοπίζονται προσεγγίσεις που μπορούν να δημιουργήσουν μακροπρόθεσμες ευκαιρίες εργασίας σε τοπικές κοινότητες και συνεργασίες με υπάρχουσες ενδιαφερόμενες πλευρές σε τοπικό επίπεδο.

Μια προσέγγιση με βάση την κοινότητα δίνει έμφαση στις κοινωνικές διαστάσεις της ζωής σε μια συγκεκριμένη τοποθεσία, ειδικά στις κοινές αξίες, τους στόχους και τις ενέργειες μιας πληθυσμιακής ομάδας.

Οι κοινότητες μπορεί να αποτελούνται από άτομα που συναντιούνται για έναν συγκεκριμένο σκοπό, π.χ. σχολείο ή ένα κέντρο δραστηριοτήτων. Παρόλο που μια κοινότητα καλλιεργεί ιδέες κοινωνικής συνοχής, συνεργασίας και αλληλεγγύης, αυτό δεν ισχύει πάντα. Υπάρχει επίσης η πιθανότητα οι άνθρωποι να ταυτίζονται με περισσότερες από μία κοινότητες και αυτή η αλληλεπικάλυψη μπορεί ορισμένες φορές να δημιουργήσει ένταση ή διενέξεις.

Το πιο σημαντικό θέμα σε επίπεδο κοινότητας είναι να αναγνωρίσουν οι άνθρωποι ότι έχουν κοινά σημεία. Αν ο φορέας σας επιδιώκει να χρησιμοποιεί μια προσέγγιση με βάση την κοινότητα για να βελτιώσει την ψυχοκοινωνική υποστήριξη για πρόσφυγες, το πρώτο βήμα είναι η εξοικείωση με την κοινότητα με την οποία θα δουλέψετε. Αυτό θα πρέπει να γίνει σε πρώτη φάση, αν δεν είχατε συνεργαστεί στο παρελθόν με φορείς της κοινότητας και για αυτό απαιτείται χρόνος, συναντήσεις και διαπραγματεύσεις

Σχήμα 11: Αναπτυξη σε επίπεδο κοινότητας

Μόλις εξοικειωθείτε με την κοινότητα, είναι σημαντικό να εντοπίσετε από κοινού την κοινότητα τις ανάγκες και τους πόρους για την δημιουργία ενός συγκεκριμένου σχεδίου δράσης. Μια ανάγκη είναι, για παράδειγμα, η υποστήριξη μητέρων ως προς τις σχολικές δραστηριότητες των παιδιών τους. Ανάλογα με την κοινότητα, θα πρέπει να εντοπίσετε με ακρίβεια τους διαθέσιμους πόρους και τις δυνατότητες για την εξεύρεση εναλλακτικών για τις μητέρες αυτές.

Είναι σημαντικό οι προσεγγίσεις με βάση την κοινότητα να βασίζονται στη συνεργασία και να συμπεριλαμβάνουν και τα μέλη της κοινότητας. Είναι επίσης σημαντικό να κατανοήσει κανείς ότι αυτή η προσέγγιση διευκολύνει και αξιοποιεί ποικίλες εξειδικευμένες γνώσεις. Τόσο τη δική σας ως επαγγελματία, όσο και των μελών της κοινότητας που είναι ειδικοί ως προς την καθημερινότητα και τις εμπειρίες τους από τη ζωή στην κοινότητα.

Καθώς διευκολύνετε διαδικασίες που θα ενδυναμώσουν τα μέλη της κοινότητας για την εύρεση εναλλακτικών τρόπων κάλυψης συγκεκριμένων αναγκών, είναι πάντα σημαντικό να εξετάζετε πώς θα μπορούν τα έργα να συντηρηθούν σε βάθος χρόνου.

Είναι σημαντικό να αξιολογείτε και να παρακολουθείτε το έργο που εφαρμόζετε και να προβαίνετε σε επανεκτίμηση των αναγκών της κοινότητας.

Η εργασία με κοινότητες προσφύγων θα απαιτεί συνεργασία με άλλες κοινότητες και φορείς. Ο τελικός στόχος είναι η ανάπτυξη μιας στρατηγικής εντός της γενικής κοινότητας που θα εστιάζει στην κοινωνική ένταξη και στις ίσες ευκαιρίες (32, 33), όπως φαίνεται στο Σχήμα 10.

2.3.4 Ασφαλείς χώροι

Θα έρθετε σε επαφή με πρόσφυγες στην κοινότητα ή μέσω των υπηρεσιών που παρέχετε σε μια συγκεκριμένη κοινότητα, οι οποίοι έχουν επιβιώσει από μια πολύ μακρά μεταναστευτική διαδρομή.

Οι μεταναστευτικές διαδρομές περιλαμβάνουν συχνά αρκετούς κινδύνους που φέρνουν τους ανθρώπους σε ακραίες καταστάσεις. Μερικά παραδείγματα είναι ο κίνδυνος θανάτου, φυλάκισης, βασανισμού, δώξης ή εμπορίας ανθρώπων. Ακόμη και μετά από την άφιξη στη χώρα προορισμού ή φιλοξενίας, υπάρχουν διάφοροι κίνδυνοι που μπορεί να καταστρέψουν την εμπιστοσύνη απέναντι σε πρόσωπα και θεσμικά όργανα.

Ένα σαφές παράδειγμα αυτού είναι το γεγονός ότι σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες ο χρόνος αναμονής για την παροχή ασύλου είναι παρατεταμένος. Αυτό συνεπάγεται ένα διάστημα αβεβαιότητας κατά το οποίο είναι δύσκολο να αναδομηθεί η ζωή ενός ατόμου.

Οι εμπειρίες κατά τη μεταναστευτική διαδρομή μπορούν να έχουν μεγάλο αντίκτυπο στην εμπιστοσύνη απέναντι στους άλλους ανθρώπους. Συνεπώς, είναι πολύ σημαντικό η παρουσία η δική σας και της ομάδας με την οποία συνεργάζεστε να είναι βιώσιμη, να παρέχει ευκαιρίες σταδιακής ανασυγκρότησης, κατά την οποία τα άτομα θα μπορούν να μιλήσουν ανοιχτά για τις ανησυχίες, τις ανάγκες και τις δεξιότητές τους (35).

Για τη δημιουργία ασφαλών χώρων (safe spaces) απαιτείται να ληφθούν υπόψη διάφοροι παράγοντες.

Πρώτον, βιώσιμος σχεδιασμός των υπηρεσιών που παρέχετε σε αυτήν την συγκεκριμένη κοινότητα ή σε μια συγκεκριμένη ομάδα ή άτομο. Είναι ευκολότερο να καλλιεργηθεί η εμπιστοσύνη, όταν κάποιος συνεχίζει να εμφανίζεται βάσει προγράμματος.

Δεύτερον, είναι σημαντικό να δημιουργηθούν και να συζητηθούν ορισμένοι βασικοί κανόνες σχετικά με τις συναντήσεις. Θέματα όπως η ακρίβεια, το να μιλάει ο καθένας με τη σειρά του, οι διαφωνίες κ.λπ. είναι σημαντικό να προβλέπονται εκ των προτέρων.

Τρίτον, η ενσυναίσθηση και η σεμνότητα, όταν τα άτομα μιλούν για προσωπικές εμπειρίες είναι ένας βασικός τομέας οικοδόμησης εμπιστοσύνης. Η ενσυναίσθηση είναι μια περίπλοκη και ευαίσθητη δεξιότητα που αναπτύσσεται με τη βοήθεια της εκπαίδευσης, αλλά κυρίως μέσω της εμπειρίας. Περιλαμβάνει τον τρόπο που ως διαμεσολαβητής αποκρίνεστε φυσικά, συναισθηματικά, και διανοητικά σε μια δεδομένη κατάσταση. Υπάρχουν, ωστόσο, σημαντικά πρακτικά όρια. Γι' αυτόν τον λόγο είναι σημαντικό να ενεργείτε με σεμνότητα και να οργανώνετε ενημερωτικές συναντήσεις για το προσωπικό υγείας και κοινωνικής φροντίδας.

Οι ασφαλείς χώροι θα επιτρέψουν στους συμμετέχοντές σας να συνδεθούν με τους δικούς τους προσωπικούς πόρους, αλλά και με άλλους.

Είναι σημαντικό να είστε ευαίσθητοι αναφορικά με το τι είναι αποτελεσματικό για τον καθένα, για παράδειγμα, σε συλλογικές δραστηριότητες. Οι δημιουργικοί χώροι ή οι δραστηριότητες ενδυνάμωσης μπορεί να φέρουν στην επιφάνεια διαστάσεις των ανθρώπων που διαφορετικά θα περνούσαν απαρατήρητες. Δραστηριότητες που συμφωνούν με τα ενδιαφέροντα των συμμετεχόντων σας είναι συχνά ένας καλός τρόπος για να δημιουργήσετε ενδιαφέρον και το κίνητρο για να συνεχίσουν να συμμετέχουν.

Είναι σημαντικό να δημιουργείται μια αίσθηση υπευθυνότητας για την ομάδα, στην οποία έχετε ανοίξει διαύλους επικοινωνίας με τους συμμετέχοντες, ώστε να δημιουργήσετε από κοινού χώρους που να είναι συναφείς.

Το φύλο, η γλώσσα, η εθνικότητα, το μορφωτικό επίπεδο και το ενδιαφέρον ίσως είναι σημαντικό να εξεταστούν στην ομάδα σας εκ των προτέρων.

Παρά τις προσπάθειές σας, εξακολουθεί να είναι δυνατόν οι συμμετέχοντες με τους οποίους δουλεύετε, να δυσκολεύονται να μοιραστούν δημόσια ορισμένες πλευρές των εμπειριών τους, λόγω έλλειψης εμπιστοσύνης στα θεσμικά όργανα ή στο προσωπικό (51).

Ακόμη και αν οι συμμετέχοντες νιώθουν αρκετά σίγουροι και δείχνουν εμπιστοσύνη για τους ασφαλείς χώρους και τη σχέση που έχετε δημιουργήσει, εξακολουθούν να φοβούνται την έκθεση στην κοινότητά τους, λόγω ντροπής ή του φόβου κατηγοριών και στίγματος.

Οι ασφαλείς χώροι πρέπει να διαμορφώνονται με διαφορετικούς τρόπους και εξαρτώνται από το είδος των υπηρεσιών που παρέχετε ως επαγγελματίας. Κάτι τέτοιο θα μπορούσε να είναι ένα πρόγραμμα καθοδήγησης, μια ομάδα επαγγελματικής εκπαίδευσης, μια

ομάδα θεραπευτικής έκφρασης κ.λπ.

Είναι σημαντικό οι ασφαλείς χώροι να καλύπτουν τις ανάγκες αλλά και τις δεξιότητες της ομάδας με την οποία συνεργάζεστε. Η επικέντρωση στις ανάγκες και τις δεξιότητες ανοίγει τον δρόμο για καινοτόμες πρακτικές.

Σχετικά με αυτό, θα ήταν χρήσιμο να συμπεριληφθούν και άλλα αναγκαία ενδιαφερόμενα μέρη ή τμήματα της υπάρχουσας κοινότητας.

2.4 Ενδυνάμωση του ρόλου του επαγγελματία

Μοιάζουμε με προστατευτικά γιλέκα

Έχετε μόλις ξεκινήσει να εργάζεστε σε μια Μη Κυβερνητική Οργάνωση (ΜΚΟ) σε ένα κέντρο υποδοχής προσφύγων που φιλοξενεί περίπου 1.000 άτομα. Είστε μέλος μιας μεγαλύτερης διεπιστημονικής ομάδας που βοηθά τους διαμένοντες με τις διαδικασίες υποβολής αιτήματος ασύλου και την παροχή ψυχοκοινωνικής υποστήριξης.

Οι δικαιούχοι συχνά σάς ζητούν να τους βοηθήσετε με θέματα και προβλήματα που δεν σχετίζονται με τον τομέα και τη συγκεκριμένη θέση σας στην ΜΚΟ.

Όταν αρνείστε να παρέχετε αυτές τις υπηρεσίες, θυμώνουν, απογοητεύονται και λένε ότι δεν θα σας ξαναζητήσουν βοήθεια.

Επιπλέον, όταν ένα αίτημα ασύλου απορρίπτεται, οι δικαιούχοι κατηγορούν εσάς για το αρνητικό αποτέλεσμα. Νιώθετε συναισθηματικά εξαντλημένοι.

και πρόσφυγες, προσκλήθηκαν για να συζητήσουν σχετικά με τους πόρους και τις ανάγκες για την ψυχοκοινωνική ευεξία και υγεία.

«Είναι λάθος να χρησιμοποιούνται ως ειδικοί Ευρωπαίοι ή δυτικοί καθηγητές ή ακαδημαϊκοί. Οι ειδικοί είναι οι ίδιοι οι πρόσφυγες. Συνεπώς, θα πρέπει να προσκαλούνται οι ίδιοι [οι πρόσφυγες] στη διαδικασία εκπαίδευσης [και συζήτησης] σχετικά με την εργασία με πρόσφυγες».

(Εργοθεραπευτής και λέκτορας, ΗΠΑ)

Όπως τονίζει ο παραπάνω επαγγελματίας, τα εκπαιδευτικά προγράμματα μπορούν να βελτιωθούν με την ενσωμάτωση ειδικών επαγγελματιών με διαφορετική εμπειρία.

Τα διεπιστημονικά περιβάλλοντα μάθησης μπορούν να εφαρμοστούν σε ποικίλα εκπαιδευτικά προγράμματα για τη βελτίωση της ψυχοκοινωνικής υποστήριξης για πρόσφυγες.

Η Εκπαιδευτική Εργαλειοθήκη (Μέρος 3 του παρόντος εγχειριδίου) παρέχει ποικιλία διεπιστημονικών δραστηριοτήτων εκμάθησης, συμπεριλαμβανομένων μελετών περιπτώσεων και παρουσιάσεων.

2.4.1. Εκπαιδευτικά προγράμματα

Το όνομα του Erasmus+ προγράμματος, **"InterAct"**, προέρχεται από την ιδέα ότι η διδασκαλία, έρευνα και πρακτική σε διαφορετικούς επιστημονικούς κλάδους αλληλεπιδρούν αναφορικά με τις ψυχοκοινωνικές ανάγκες των προσφύγων σε διαφορετικές ευρωπαϊκές χώρες.

Δύο εκπαιδευτικές εκδηλώσεις σε δύο διαφορετικές ευρωπαϊκές χώρες, στη Γερμανία και Ελλάδα έφεραν σε επαφή σπουδαστές από διαφορετικές χώρες και προγράμματα. Οι καθηγητές, επαγγελματίες

«Αν διαπιστώσετε ότι δύο διαφορετικοί τομείς μπορούν να διδάξουν ένα μάθημα, αυτό μπορεί να υποδείξει πραγματικά ένα διεπιστημονικό μοντέλο.

Ακόμη και μία μελέτη περίπτωσης στην οποία συνεργάζονται ένας Εργοθεραπευτής και ένας Ψυχολόγος θα παρουσίαζε ενδιαφέρον.

Νομίζω ότι όταν διαφορετικοί άνθρωποι συζητούν μεταξύ τους για τον τρόπο απόκρισης σε διαφορετικές ανάγκες, η εμπειρία είναι εκπαιδευτική και δείχνει εύκολα στους ανθρώπους πώς να σκέφτονται διαφορετικά».

(Εργοθεραπευτής και λέκτορας, ΗΠΑ)

Αυτός ο επαγγελματίας επισημαίνει ότι η ανάπτυξη συμπληρωματικών διεπιστημονικών εργασιών συνιστάται έντονα, όπως επίσης η ενσωμάτωση της ψυχοκοινωνικής υποστήριξης για ευάλωτες ομάδες σε διάφορα προγράμματα (δηλ. Εργοθεραπεία, Κοινωνική Εργασία, Εκπαίδευση, Φυσιοθεραπεία και Ψυχολογία).

Ορισμένα προγράμματα θα μπορούσαν επίσης να βελτιώσουν αυτόν τον τομέα μέσω της συνεργασίας με υγειονομικές και κοινωνικές οργανώσεις στις κοινότητες.

Το τμήμα Εργοθεραπείας στο Health University of Applied Science στο Τιρόλο, στην Αυστρία παρέχει ένα εξαιρετικό παράδειγμα τέτοιας συνεργασίας, η οποία οδήγησε στον σχεδιασμό κοινών πρακτικών και προγραμμάτων στην κοινότητα.

Επιπλέον, ο Γερμανικός Οργανισμός Εργοθεραπευτών (Deutscher Verband Ergotherapeuten, DVE) δημιούργησε ένα ειδικό κλιμάκιο που προωθεί παρεμβάσεις βασισμένες στην κοινότητα, για να επηρεάσει τον τρόπο παροχής παραδοσιακά εξατομικευμένων υπηρεσιών.

Επίσης, η διεπιστημονική συνεργασία εντός της κοινότητας που ασχολείται με τις πραγματικές προκλήσεις του πληθυσμού - στόχου, παρέχει ευκαιρίες για την απόκτηση μιας ρεαλιστικής θεώρησης της ίδιας της κοινότητας. Η καθοδηγούμενη εκπαίδευση αποτελεί μια βιώσιμη εναλλακτική, όπως προτείνει αυτός ο λέκτορας:

«Ως καθηγητής, έχω οργανώσει αρκετά εκπαιδευτικά έργα με κοινοτικούς φορείς που εργάζονται] με πρόσφυγες γύρω από την περιοχή του Άμστερνταμ».
(Λέκτορας Εργοθεραπείας, Ολλανδία)

Καθώς ο βίαιος εκτοπισμός πληθυσμών είναι ένα από τα πιο δύσκολα κοινωνικά θέματα, είναι επείγουσα ανάγκη οι επαγγελματίες υγείας και κοινωνικής φροντίδας να είναι προετοιμασμένοι για να το αντιμετωπίσουν με καινοτόμους και αποτελεσματικούς τρόπους.

Φοιτητές κατά τη διάρκεια του 2nd Learning Teaching Event στο Μαράσλειο, Οκτώβριος 2019. Φωτό: InterAct

2.4.2 Η σημασία του πλαισίου στην εργασία σας

Η φράση «Είμαστε οι άνθρωποι με τα γιλέκα» δείχνει πόσο δύσκολη είναι η εργασία σε ένα περιβάλλον, όπως ένα κέντρο υποδοχής προσφύγων, στο οποίο οι ανάγκες των ατόμων δεν αντιστοιχούν στις επαγγελματικές σας δεξιότητες ή στην έως τώρα εμπειρία σας.

Για να λάβετε υπόψη το πλαίσιο στο οποίο εργάζεστε, ενδέχεται να είναι χρήσιμο να αναστοχαστείτε αναφορικά με τις ευκαιρίες και τις αδυναμίες της ομάδας σας για την παροχή ψυχοκοινωνικής υποστήριξης.

Στην ενότητα **2.3.1 Λαμβάνοντας υπόψη το τοπικό πλαίσιο**, συνοψίσαμε μερικές ερωτήσεις και σκέψεις αναφορικά με την ενίσχυση των κοινοτήτων με τρόπους που μπορούν να υποστηρίξουν τις ψυχοκοινωνικές ανάγκες των μελών τους. Ενδέχεται να παρουσιαστούν επιπλέον εμπόδια που σχετίζονται με το περιβάλλον σχετικά την κατάσταση της εργασίας σας.

Η εργασία σας επηρεάζεται από οργανωτικά ή δομικά εμπόδια, όπως χρονικοί περιορισμοί, έλλειψη ανθρωπίνων πόρων στην ομάδα σας κ.λπ. Είναι σημαντικό να εφαρμόζετε μια ρεαλιστική οπτική της εργασίας. Οι νομοθεσίες σχετικά με τις συνθήκες εργασίας σας που μπορεί να διαφέρουν ανά χώρα, ενδέχεται να σχετίζονται με κανονισμούς και νόμους για πρόσφυγες και αιτούντες άσυλο και να επηρεάζουν τις εργασιακές σας δυνατότητες.

«Οι εξωτερικοί δομικοί παράγοντες επηρεάζουν το πρόγραμμά μας με αυτόν τον τρόπο. Το γεγονός ότι η ομάδα – στόχος έχει μικρότερη πρόσβαση σε σχολεία και μαθήματα γλώσσας και ενσωμάτωσης, όπως και τα δομικά εμπόδια – αλλάζουν τα χρονικά πλαίσια της εργασίας μας. Επίσης εργαζόμαστε διαδικτυακά (online) με βίντεο και online εργαλεία από την αρχή, επειδή θέλουμε να έχουμε καλύτερη κάλυψη της δουλειάς μας. Υπάρχουν γενικές συνθήκες, [π.χ.] έλλειψη διαδικτύου (internet) σε ορισμένα καταλύματα προσφύγων ή το γεγονός ότι οι πρόσφυγες ζουν σε δομικά ασθενείς περιοχές. Αυτά δυσκολεύουν το έργο μας».

(Ψυχολόγος, Γερμανία)

«Πρέπει να δούμε τι πραγματικά εννοεί η τοπική πολιτική για τους πρόσφυγες σε κάθε πόλη, επειδή η εμπειρία ενός πρόσφυγα σε μια πόλη μπορεί να είναι απολύτως διαφορετική από την εμπειρία ενός πρόσφυγα σε μια άλλη πόλη».
(Λέκτορας Εργοθεραπείας, Ολλανδία)

Έχει προταθεί η συνεργασία με άλλους επαγγελματίες που εργάζονται στον ίδιο τομέα, αντί να δουλεύουν απλώς ο ένας δίπλα στον άλλο. Τα διεπιστημονικά δίκτυα ή τα δίκτυα επαγγελματιών του ίδιου κλάδου που εργάζονται στον τομέα της ψυχοκοινωνικής υποστήριξης είναι ένα ασφαλές πλαίσιο όπου είναι δυνατός ο αναστοχασμός της δουλειάς σας.

Τα επαγγελματικά δίκτυα που βασίζονται σε κοινά πρότυπα και ήθη είναι ευκαιρίες κοινοποίησης εμπειριών και πληροφοριών για τη δημιουργία συνεργασιών και για τη λήψη ανατροφοδότησης για την εργασία σας (50).

Τα επαγγελματικά δίκτυα είναι επίσης διαθέσιμα στο διαδίκτυο. Τα διαδικτυακά περιβάλλοντα μπορούν να οικοδομήσουν γέφυρες μεταξύ επαγγελματιών και σε διεθνές επίπεδο. (52)

«Είναι, θεωρώ, μια πλατφόρμα για να μοιραζόμαστε πληροφορίες, είτε πρόκειται για κύκλους μαθημάτων είτε για επαγγελματική ανάπτυξη. Όμως προορίζονται, επίσης, και για ανθρώπους που ζητούν βοήθεια όταν δεν γνωρίζουν κάτι. Γιατί αυτή είναι η πραγματικότητα τού να εργάζεται κανείς στον τομέα της Εργοθεραπείας. Δεν υπάρχει μεγάλη υποστήριξη σε αυτόν τον τομέα. Και είναι τομέας απομονωμένος. Αν εργάζεστε ή δουλεύετε εθελοντικά σε αυτόν τον τομέα, θα βρίσκεστε συχνά σε δύσκολη θέση. Συνεπώς, για να μπορεί κανείς να διατηρήσει την οπτική της Εργοθεραπείας, χρειάζεται να έχει έναν ασφαλή χώρο για να πηγαίνει και να κάνει ερωτήσεις»
(Ερευνήτης Εργοθεραπείας, Γερμανία και Αυστραλία)

Για να λάβετε υπόψη το πλαίσιο εργασίας χρειάζεται να αναστοχαστείτε σχετικά με τον δικό σας επαγγελματικό ρόλο, όπως διαμορφώνεται από το περιβάλλον, σύμφωνα με το παραπάνω παράδειγμα.

Αυτοί οι αναστοχασμοί βοηθούν στην κατανόηση των ευκαιριών υποστήριξης της ψυχοκοινωνικής ευεξίας της στοχευμένης ομάδας και αναγνωρίζουν τη δική σας θέση μέσα σε μια διεπιστημονική ομάδα.

Είναι εξίσου σημαντικό να αναλογίζεστε τους υπάρχοντες περιορισμούς. Για παράδειγμα, στον επαγγελματικό σας ρόλο έχετε γνώσεις και ίσως αξιολογήσεις κατά νου, τις οποίες σκοπεύετε να χρησιμοποιήσετε όταν εργάζεστε με πρόσφυγες.

Ενδέχεται να έχετε έντονα κίνητρα για να χρησιμοποιήσετε όλα όσα έχετε μάθει. Έπειτα, έρχεστε σε επαφή με τις ανάγκες της στοχευμένης ομάδας σας και η αξιολόγηση που έχετε επιλέξει ενδέχεται να μην καλύπτει αυτές τις ανάγκες. Πρόκειται για μια δύσκολη διαδικασία, ειδικότερα για τους σπουδαστές των επαγγελματιών υγείας και κοινωνικής φροντίδας.

Πρώτα, πρέπει να καταλάβετε και να εντοπίσετε ποιος θα είναι ακριβώς ο ρόλος σας αναφορικά με την προώθηση της ψυχοκοινωνικής ευεξίας ατόμων ή κοινοτήτων. Ένας λέκτορας σε πρόγραμμα εργοθεραπείας προτείνει το εξής στους φοιτητές του πριν από την ανάμιξη σε προγράμματα που βασίζονται στην κοινότητα:

«Πηγαίνετε και απλώς γνωρίστε τα άτομα σε ανθρώπινο επίπεδο. Κουβεντιάστε, συζητήστε, μάθετε ποιοι είστε, ξεχάστε τον σκοπό σας».

(Λέκτορας Εργοθεραπείας, Ολλανδία)

Εσείς, στον επαγγελματικό σας ρόλο, είστε σε εξαρτημένη σχέση μέσα στη χώρα σας, απέναντι στο επαγγελματικό σας υπόβαθρο και εντός μιας διεπιστημονικής ομάδας.

Πρέπει να λάβετε υπόψη το πλαίσιο εργασίας προκειμένου να προγραμματίσετε βιώσιμες παρεμβάσεις. Με αυτόν τον τρόπο θα βοηθήσετε στην ανάπτυξη ψυχοκοινωνικών υπηρεσιών.

Επιπλέον, θα σας βοηθήσει να κατανοήσετε τους υπάρχοντες πόρους, αλλά και τις προκλήσεις που μπορεί να επηρεάσουν τις υπηρεσίες υποστήριξης που παρέχετε. Αυτή η γνώση είναι επίσης σημαντική ως στρατηγική αυτοφροντίδας.

2.4.3 Στρατηγικές αυτοφροντίδας και πρόληψης επαγγελματικής εξουθένωσης

«Το να υποφέρουμε πιο πολύ από το να θαυμάζουμε, μάς ωθεί να σκεπτόμαστε»
Leonardo Boff (Βραζιλιάνος θεολόγος, φιλόσοφος και συγγραφέας)

Η δυστυχία είναι μέρος της ανθρώπινης πραγματικότητας. Ως επαγγελματίες του ψυχοκοινωνικού τομέα που εργάζονται με πρόσφυγες, θα έρθετε συχνά σε επαφή με αφηγήσεις δυστυχίας μέσω της εργασίας σας. Είναι, λοιπόν, σημαντικό να αντιμετωπίσετε τα δεδομένα που θα σας επηρεάσουν, όχι μόνο σε προσωπικό επίπεδο, αλλά και ως άνθρωπο,

Καταστροφικές καταστάσεις με ανθρώπινη υπαιτιότητα, όπως ο πόλεμος ή τα βασανιστήρια μπορεί να έχουν τεράστιο αντίκτυπο στην εμπιστοσύνη μας στους ανθρώπους με την ευρύτερη έννοια.

Αυτές οι αφηγήσεις μάς φέρνουν αντιμέτωπους με το νόημα της ύπαρξης και την ανθρώπινη φύση. Είναι, συνεπώς, πολύ σημαντικό να γνωρίζουμε και να αποτρέπουμε καταστάσεις, όπως το δευτερογενές τραυματικό στρες (ΔΤΣ) που ονομάζεται συχνά “έμμεσο τραύμα”.

Πρόκειται για τη συναισθηματική απόκριση που προκύπτει όταν ένα άτομο γίνεται αποδέκτης των αφηγήσεων τραυματικών εμπειριών κάποιου άλλου που τις έζησε από πρώτο χέρι. Αναφέρεται στο τραυματικό στρες που μπορεί να προκύψει από την έμμεση έκθεση σε μια επίθεση, καταστροφή ή συνεχιζόμενη κακοποίηση. Ως συνέπεια της ακουστικής ή οπτικής έκθεσης σε τραύμα, ακόμη και όσοι δεν το έχουν βιώσει ενδέχεται

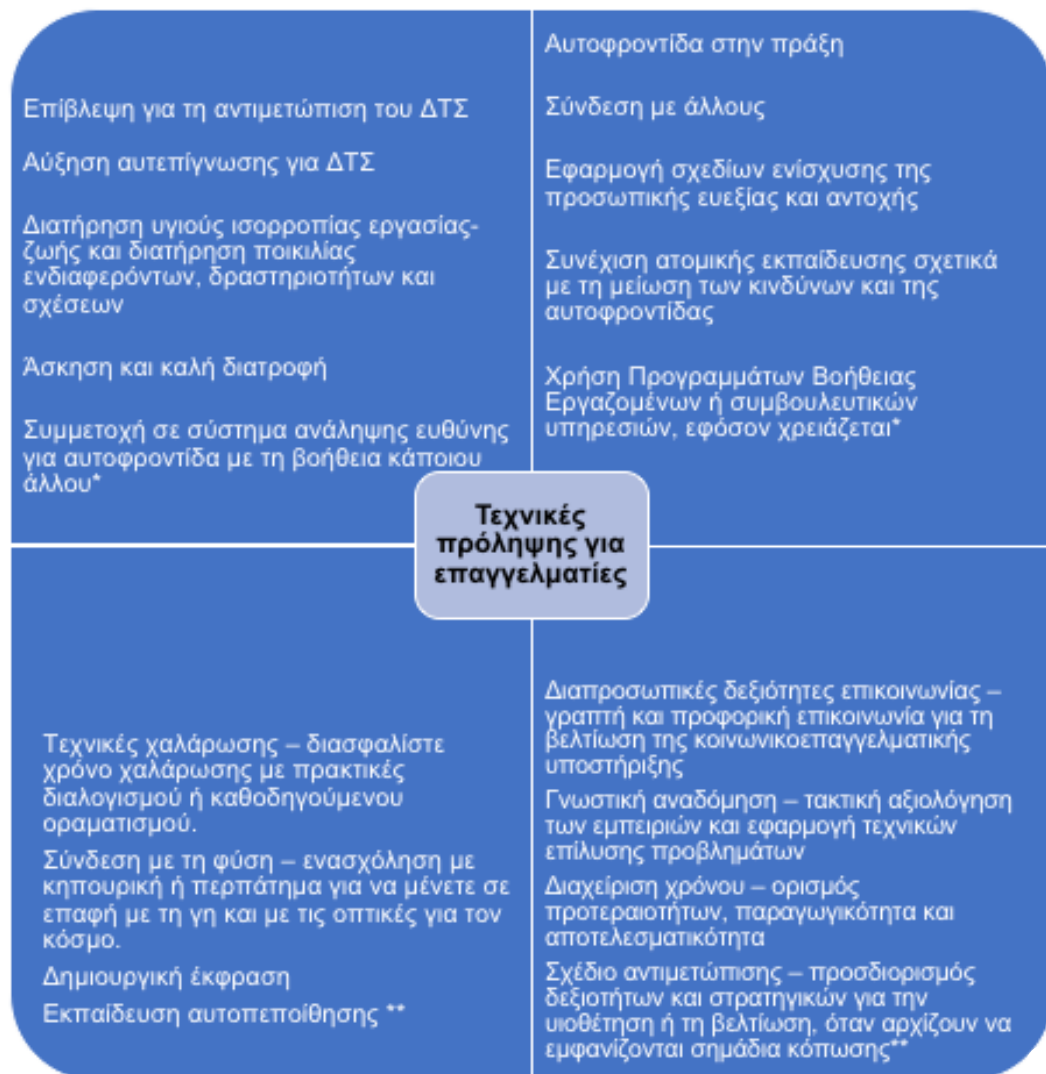

Σχήμα 12: Συμπτωματολογία Δευτερογενούς Τραυματικού Στρες (ΔΤΣ). Δημιουργήθηκε βάσει του δικτύου National Child Traumatic Stress Network* (54) και του Τμήματος Υπηρεσιών Υγείας και Κοινωνικής φροντίδας των ΗΠΑ** (55).

να παρουσιάσουν συμπτώματα διαταραχής μετατραυματικού στρες (Post-Traumatic Stress Disorder, PTSD) ή άλλες ενδείξεις αγχώδους διαταραχής (53), όπως φαίνεται στο Σχήμα 12.

Καθώς αντιμετωπίζουμε αυτήν τη σοβαρή πραγματικότητα, πρέπει να αναπτύξουμε ένα αυστηρό πρόγραμμα προσωπικής φροντίδας.

Είναι σημαντικό να ενταχθούν οι στρατηγικές φροντίδας του προσωπικού για την πρόληψη του άγχους, σοβαρότερων προβλημάτων υγείας ή υψηλού ποσοστού παραιτήσεων από τις ψυχοκοινωνικές ομάδες.

Σχήμα 13: Τεχνικές πρόληψης για επαγγελματίες.
Δημιουργήθηκε βάσει του δικτύου National Child Traumatic Stress Network* (54)
και του Τμήματος Υπηρεσιών Υγείας και Κοινωνικής φροντίδας των ΗΠΑ** (55)

Το Σχήμα 13 δείχνει ορισμένες από τις πιθανές στρατηγικές για την εφαρμογή αυτού του σχεδίου από την ομάδα σας κατά την παροχή ψυχοκοινωνικής υποστήριξης για πρόσφυγες. Είναι σημαντικό αυτές οι στρατηγικές να σχεδιάζονται βιώσιμα και μακροπρόθεσμα.

Είναι επίσης σημαντική η διατήρηση ενός μακροπρόθεσμου προγράμματος για την ευαισθητοποίηση στο θέμα, και ενός προγράμματος δράσης σε περίπτωση που επηρεαστεί η υγεία κάποιου μέλους του προσωπικού.

3. Εκπαιδευτική Εργαλειοθήκη

Το Πρόγραμμα InterAct επιδιώκει να έχει μια ολιστική και βιώσιμη προσέγγιση για την προαγωγή παρεμβάσεων για την ψυχοκοινωνική υγεία ευάλωτων ομάδων, όπως π.χ. οι πρόσφυγες.

Με βάση τη διετή συνεργασία που πραγματοποιήθηκε ως μέρος του InterAct, αυτή η **Εκπαιδευτική Εργαλειοθήκη** χρησιμοποιεί ένα μεγάλο εύρος μελετών περίπτωσης και παραδειγμάτων καλών πρακτικών. Αυτά τα παραδείγματα προάγουν την κατανόηση, τις δεξιότητες και διεπιστημονικές λύσεις για την αντιμετώπιση καταστάσεων που προκύπτουν κατά τη πραγματοποίηση ψυχοκοινωνικών παρεμβάσεων για πρόσφυγες.

Ο συνολικός στόχος αυτής της διεπιστημονικής εργαλειοθήκης είναι συμμετέχοντες να αποκτήσουν τη θεωρητική γνώση, τις δεξιότητες και τις συμπεριφορές που είναι αναγκαίες για την εργασία στον τομέα της ψυχοκοινωνικής υποστήριξης πρόσφυγες.

Σπουδαστές και επαγγελματίες από ένα μεγάλο εύρος τομέων, άνθρωποι που εργάζονται στο ανθρωπιστικό πεδίο με τους πρόσφυγες ή άνθρωποι που έχουν κίνητρο να δημιουργήσουν κοινότητες χωρίς αποκλεισμούς είναι ευπρόσδεκτοι να συμμετέχουν.

Η **Εκπαιδευτική Εργαλειοθήκη** έχει σχεδιαστεί ως ένα διεπιστημονικό πρόγραμμα το οποίο χρησιμοποιείται ιδανικά σε διαπολιτισμικό πλαίσιο, όπως σε θερινά σχολεία ή σε εντατικά μαθήματα μίας εβδομάδας. Ωστόσο, το εκπαιδευτικό περιεχόμενο έχει οργανωθεί με τέτοιο τρόπο που να επιτρέπει και την ατομική χρήση. Ανεξάρτητα από το υπόβαθρο

ή τον τομέα πρακτικής, ο εκπαιδευόμενος μπορεί να προσδιορίσει ποιες πλευρές του υλικού να χρησιμοποιήσει και με ποιον τρόπο.

Για παράδειγμα, οι ενότητες μπορούν να ενσωματωθούν σε εκπαιδευτικά προγράμματα διαφόρων επιστημονικών πεδίων ή να χρησιμοποιηθούν ως εκπαιδευτικό πρόγραμμα για επαγγελματίες ή εθελοντές που εργάζονται με πρόσφυγες.

Η Εκπαιδευτική Εργαλειοθήκη αποτελείται από τις εξής συμπληρωματικές ενότητες:

Σχήμα 14: Εκπαιδευτική Εργαλειοθήκη

Κάθε ενότητα περιλαμβάνει 4 υποενότητες που αφορούν συγκεκριμένες θεματικές οι οποίες είναι σημαντικές για τα άτομα που εργάζονται στον τομέα των ψυχοκοινωνικών παρεμβάσεων για πρόσφυγες.

Ξεκινώντας από τη θεωρητική πλευρά, το περιεχόμενο εξελίσσεται για να γίνει ολοένα πιο πρακτικό με κάθε θέμα. Προτείνεται μια γραμμική πρόοδος από το θέμα 1 έως το θέμα 5 κατά τη μελέτη όλων των προτεινόμενων εννοιών για εκπαιδευόμενους χωρίς προηγούμενη γνώση αναφορικά με τη διεπιστημονική συνεργασία για τις ψυχοκοινωνικές παρεμβάσεις για πρόσφυγες.

Κάθε ενότητα προτείνει επόμενες ενότητες με τις οποίες μπορεί να προχωρήσει κανείς, επιτρέποντας έτσι στον εκπαιδευόμενο να κινείται ελεύθερα και να σχεδιάσει τη δική του διαδρομή με βάση τις συγκεκριμένες ανάγκες ή τα ενδιαφέροντά του, καθώς και τις υπάρχουσες γνώσεις του.

Είσοδος στην Εκπαιδευτική Εργαλειοθήκη

<http://interact-erasmus.eu>

Κύλιση στην Ενότητα "Results" ή επιλογή της από το Μενού

Επιλογή υποενότητας "Educational Toolbox"

<https://server3.hci.fi/interactepss/index.php>

Όνομα Χρήστη (username): Practitioner2020

Κωδικός Πρόσβασης (password): InterAct

Δίκτυα και σχετικοί σύνδεσμοι

Ευρώπη

- Nordplus: Nordic and Baltic educational cooperation
<https://www.nordplusonline.org/>
- PREP: Physiotherapy and Refugees Education Project
- TC NurseTranscultural Nursing
<http://tcnurse.eu/>
- Occupational Therapy Interest Group for Displaced People
- IPSO International Psychosocial Organisation <https://ipsocontext.org/>

Γερμανία

- Internationaler Bund www.internationaler-bund.de
- Breakout <https://www.breakout-berlin.de/>
- Not Alone [network]
<http://www.notalone.berlin/>
- Arbeitsgruppe Gemeinwesenorientierung
ag-gemeinwesen@dve.info
- SFZ Förderzentrum Chemnitz
<https://www.sfz-chemnitz.de/>

Ελλάδα

- Πρόγραμμα Στέγασης και Υπηρεσιών για Αιτούντες Άσυλο, Δήμος Αθηναίων - EATA
<https://www.accmr.gr/en/component/team/s/team/435.html>
- Βαβέλ - Μονάδα ψυχικής υγείας για μετανάστες
<https://babeldc.gr/en/homepage/>
- Βρετανικό Συμβούλιο
<https://www.britishcouncil.gr/>
- Curing the Limbo www.curingthelimbo.gr
- Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες (ΕΣΠ) <https://www.gcr.gr/>

Ελλάδα (συνέχεια)

- Praxis [Προγράμματα Ανάπτυξης, Κοινωνικής Υποστήριξης και Ιατρικής συνεργασίας] <https://praxis.gr/>
- Πρόγραμμα Αποκατάστασης Επιζώντων Βασανιστηρίων «Προμηθέας»
<https://www.projectprometheus.gr/>
- The Home Project www.homeproject.org
- Velos Youth Centre www.velosyouth.org

Ισπανία

- Secretaria d'Igualtat, Migracions i Ciutadania - Generalitat de Catalunya
- Center for Sanitary and Social Studies (CESS) at UVic-UCC
- Transcultural Psychiatric Unit - Hospital Vall d'Hebron
- Online κύκλος μαθημάτων [πολιτιστικές δεξιότητες για την ψυχική υγεία]
<https://www.vallhebron.com/es/agenda/curso-linea-competencia-cultural-en-salud-mental-y-adicciones>
- UNINTEGRA - Ένα πρόγραμμα για μετανάστες-υπηκόους τρίτων χωρών
<https://unintegra.usc.es/>
- Fundació Germà Tomàs Canet - International Protection Programme
<http://fundaciogermatomascanet.com/protaccio-internacional/>
- UNHCR ACNUR La Agencia de la ONU para los Refugiados <https://www.acnur.org/>
- CEAR: Comisión Española de Ayuda al Refugiado <https://www.cear.es/>

(Συνέχεια στην επόμενη σελίδα)

Δίκτυα και σχετικοί σύνδεσμοι

Σουηδία

- Nordplus: Nordic and Baltic educational cooperation
<https://www.nordplusonline.org/>
- DRW Disabled Refugees Disabled
<https://disabledrefugeeswelcome.se>
- Mångkulturellt centrum
<https://mkcentrum.se>
- Transkulturellt centrum
<https://www.transkulturelltcentrum.se>
- Moving people research track
<https://ki.se/en/nvs/research-track-moving-people>

Βιβλιογραφία

1. Benedetti M, Popkin, LB, Randall M. Witness: the selected poems of Mario Benedetti. Buffalo, NY: White Pine Press, 2012.
2. Gustavsson A. Tolkning Och Tolkningsteori 1. Introduktion [Interpretation and Interpretation Theory 1. Introduction]. Stockholm: Stockholms Universitet, 2000.
3. The UN Refugee Agency. 1 per cent of humanity displaced: UNHCR Global trends report [Internet]. UNHCR, 2020. [παραπομπή: 2020 Oct 20]. Διαθέσιμο από: <https://www.unhcr.org/news/press/2020/6/5ee9db2e4/1-cent-humanity-displaced-unhcr-global-trends-report.html>
4. United Nations. Universal Declaration of Human Rights. United Nations, 2015. [παραπομπή: 2020 Oct 20]. Διαθέσιμο από: https://www.un.org/en/udhrbook/pdf/udhr_booklet_en_web.pdf?
5. UNHCR, IOM, MHPSS.net. Mental Health and Psychosocial Support for Refugees, Asylum Seekers and Migrants on the Move in Europe: A multi-agency guidance note, December 2015. 2015. [παραπομπή: 2020 Sep 21]. Διαθέσιμο από: https://www.euro.who.int/_data/assets/pdf_file/0009/297576/MHPSS-refugees-asylum-seekers-migrants-Europe-Multi-Agency-guidance-note.pdf
6. Kleist, JO: Über Flucht forschen. Herausforderungen der Flüchtlingsforschung, Peripherie, 2015, 2:150-169.
7. Galvaan R, Peters L. Occupation based community development framework. 2019. [παραπομπή: 2020 Oct 21]. Διαθέσιμο από: https://vula.uct.ac.za/access/content/group/9c29ba04-b1ee-49b9-8c85-9a468b556ce2/OBCDF/_pages/frame.html
8. Townsend E, Wilcock A. Occupational justice and client-centred practice: A dialogue in progress. Can J of Occup Ther. 2004, 71(2):75 – 87.
9. Kronenberg F, Algado S, Pollard N. Occupational therapy without borders: Learning from the spirit of survivors. 1 ed. London: Elsevier, 2005.
10. Simó-Algado S, Mehta N, Kronenberg F, Cockburn L, Kirsh B. Occupational therapy intervention with children survivors of war. Can J Occup Ther. 2002 Oct, 69(4):205-17.
11. Bronfenbrenner U. Ecological systems theory. In: Vasta R, editor. Annals of Child Development Vol. 6. London: Jessica Kingsley Publishers, 1989. p. 187–249.
12. World Health Organisation. Refugee and migrant health: Definitions [Internet]. World Health Organisation, 2020. [παραπομπή: 2020 Oct 21]. Διαθέσιμο από: <https://www.who.int/migrants/about/definitions/en/>
13. Shacknove AE. "Who is a refugee?" Ethics. 1985, 95(2):274–284.
14. Miller D. Strangers in our midst. Cambridge: Harvard University Press, 2016.
15. Gibney MJ. The ethics of refugees. Philosophy Compass. 2018, 13:e12521.
16. Milner J. Protracted refugee situations. In: Fiddian-Qasmiyeh E, Loescher G, Long K, Sigona N, editors. The Oxford Handbook of Refugee and Forced Migration Studies. Oxford: Oxford University Press, 2014. p. 151–162
17. Parekh S. Refugees and the Ethics of Forced Displacement. NY: Routledge, 2017.
18. Gilson E. The ethics of vulnerability. A feminist analysis of social life and practice. New York: Routledge, 2014.

Βιβλιογραφία

19. Brown K. 'Vulnerability': Handle with Care. *Ethics Soc Welf.* 2011, 5(3):313–321
20. Boswell C. Addressing the causes of migratory and refugee movements: the role of the European Union [Internet]. Geneva: UNHCR, 2002. *New Issues in Refugee Research*, No. 73, 2002. [παραπομπή: 2020 Oct 21]. Διαθέσιμο από: <https://www.unhcr.org/3e19ac624.pdf>
21. European Commission. Guidance note: Research on refugees, asylum seekers & migrants [Internet]. European Commission, 2020. [παραπομπή: 2020 Oct 21] Διαθέσιμο από: https://ec.europa.eu/research/participants/data/ref/h2020/other/hi/guide_research-refugees-migrants_en.pdf
22. Glanz K, Kegler MC, Rimer BK. Ethical Issues in the Design and Conduct of Community-Based Intervention Studies. In: Coughlin SS, Beauchamp TL, Weed DL, editors. *Ethics and Epidemiology*. NY: Oxford University Press, 2009.
23. Suarez-Balcazar Y, Hammel J, Helfrich CH, Thomas J, Wilson T, Head-Ball A. A Model of University-Community Partnerships for Occupational Therapy Scholarship and Practice. *Occup Ther Health Care.* 2005, 19(1-2):47-70.
24. Sue D. Multidimensional facets of cultural competence. *Couns Psychol.* 2001, 29(6):790-821.
25. Garneau AB, Pepin J. Cultural competence: A constructivist definition. *J Transcult Nurs.* 2015, 26(1):9-15.
26. Sue DW, Sue D. *Counseling the culturally diverse: Theory and practice*. 6 ed. Hoboken, NJ: Wiley, 2012.
27. Sue DW, Sue D, Neville HA, Smith L. *Counseling the culturally diverse: Theory and practice*. 8 ed. Hoboken, NJ: John Wiley & Sons, Inc., 2019.
28. Hook JN, Davis DE, Owen J, Worthington EL Jr, Utsey SO. Cultural humility: Measuring openness to culturally diverse clients. *Couns Psychol.* 2013, 60:353-366.
29. Hook JN, Watkins CE Jr, Davis DE, Owen J, Van Tongeren DR, Ramos MJ. Cultural humility in psychotherapy supervision. *Am J Psychother.* 2016, 70(2):149-166.
30. American Psychiatric Association. DSM5 Cultural Formulation Interview [Internet]. American Psychiatric Association, 2013. [παραπομπή: 2020 Oct 15]. Διαθέσιμο από: <https://www.psychiatry.org>
31. Lewis-Fernández R, Aggarwal NK. Psychiatric classification beyond the DSM: an interdisciplinary approach. In: Kirmayer L, Lemelson R, & Cummings CA, editors. *Re-Visioning Psychiatry Cultural Phenomenology, Critical Neuroscience and Global Mental Health*. UK: Cambridge University Press, 2015.
32. Minkler M, Wallerstein N. *Community Based Participatory Research for Health. From process to outcomes*. San Francisco: Wiley, 2008.
33. Suarez-Balcazar Y. Empowerment and Participatory Evaluation of a Community Health Intervention: Implications for Occupational Therapy. *OTJR: Occup Particip Health.* 2005, 25(4):133-142.
34. World Health Organisation. *Capturing the difference we make Community-based Rehabilitation Indicators Manual*. Geneva: WHO, 2015. [παραπομπή: 2020 Oct 22]. Διαθέσιμο από: https://www.who.int/disabilities/cbr/cbr_indicators_manual/en/
35. Kirmayer LJ. Broken narratives. In: Mattingly C, Garro LC, editors. *Narrative and the cultural construction of illness and healing*. Los Angeles: University of California Press, 2000.

Βιβλιογραφία

36. Inter-Agency Standing Committee (IASC). IASC Guidelines on Mental Health and Psychosocial Support in Emergency Settings. Geneva: IASC, 2007. [παραπομπή: 2020 Oct 22]. Διαθέσιμο από: https://www.who.int/mental_health/emergencies/9781424334445/en/
37. European Commission. Research on migration - Facing reality and maximising opportunities A policy Review. Brussels: European Commission, 2016. [παραπομπή: 2020 Oct 22]. Διαθέσιμο από: http://ec.europa.eu/research/social-sciences/pdf/policy_reviews/ki-04-15-841_en_n.pdf
38. Kirmayer LJ. Failures of imagination: The refugee's narrative in psychiatry, *Anthropol Med*, 2003, 10(2):167-185.
39. Asaba E, Aldrich RM, Gabrielsson H, Ekstam L, Farias L. Challenging conceptualisations of work: Revisiting contemporary experiences of return to work and unemployment, *J Occup Sci*. 2020.
40. Primeau LA. Household work: When gender ideologies and practices interact. *J Occup Sci*, 2000, 7(3):118-127.
41. Blank AA, Harries P, Reynolds F. 'Without occupation you don't exist': Occupational engagement and mental illness. *J Occup Sci* 2015, 22(2):197-209
42. Shaw L, Laliberte Rudman D. Using occupational science to study occupational transitions in the realm of work: From micro to macro levels. *Work*, 32(4), 2009. 361-364 p. doi:10.3233/WOR-2009-0848
43. O'Halloran D, Farnworth L, Innes E, Thomacos N. An occupational perspective on three solutions to unemployment. *J Occup Sci*. 2018, 25(3):297-308.
44. Veiga Seijo S, Farias L, Rivas-Quarneti N. Precarious work as situated occupation: Exploratory study of workers' experiences in the context of the Spanish economic crisis. *Braz J Occup Ther/Cadernos Brasileiros de Terapia*. 2017, 25(4):671-685.
45. International Labour Organization. Training Employment Services Providers on How to Facilitate the Recognition of Skills of Migrant Workers. 2 ed. Geneva: International Labour Organization, 2020. [παραπομπή: 2020 Oct 22]. Διαθέσιμο από: https://www.ilo.org/global/topics/labour-migration/publications/WCMS_748722/lang--en/index.htm
46. Núñez García J, Crespo Comesaña JM, Mavromara L, Kheireddine B. UNINTEGRA: Integration guide for refugees in Europe. Barcelona: UNINTEGRA, 2019. [παραπομπή: 2020 Oct 22]. Διαθέσιμο από: <https://unintegra.usc.es/descargas.php>
47. Sphere Project. The Sphere Project: Humanitarian charter and minimum standards in humanitarian response. Rugby: The Sphere Project, 2018. [παραπομπή: 2020 Oct 19]. Διαθέσιμο από: <https://spherestandards.org/wp-content/uploads/Sphere-Handbook-2018-EN.pdf>
48. Ison RL, Russell D. Agricultural Extension and rural development: Breaking out of traditions. Cambridge, UK: Cambridge University Press, 1999.
49. The UN Refugee Agency. The UNHCR Tool for Participatory Assessment in Operations. Geneva: UNHCR, 2006. [παραπομπή: 2020 Oct 22]. Διαθέσιμο από: https://www.unhcr.org/ro/wp-content/uploads/sites/23/2016/12/Participatory_assessment_in_operations_ENG-evaluarea-participativ%C4%83-%C3%AEn-cadrul-opera%C5%A3iunilor.pdf

Βιβλιογραφία

50. Calub, Blesilda M. Participatory Rural Appraisal Guidebook. Laguna, Philippines: University of the Philippines, 2003. [παραπομπή: 2020 Oct 19]. Διαθέσιμο από:
https://www.researchgate.net/publication/328890056_Participatory_Rural_Appraisal_Guidebook
51. Kirmayer LJ. Empathy and Alterity in psychiatry. In: Kirmayer L, Lemelson R, & Cummings CA, editors. Re-Visioning Psychiatry Cultural Phenomenology, Critical Neuroscience and Global Mental Health. UK: Cambridge University Press, 2015.
52. Musiał K, Kazienko P. Social Networks on the Internet. World Wide Web. 2013, 16(1):31-72.
53. Newport Academy. How National Tragedies Create Secondary PTSD [Internet]. Newport Academy, 2020. [παραπομπή: 2020 Oct 21]. Διαθέσιμο από:
<https://www.newportacademy.com/resources/mental-health/secondary-ptsd/>
54. Administration for children and families. Secondary Traumatic Stress [Internet]. Washington DC: Administration for Children and Families, 2020. Διαθέσιμο από:
<https://www.acf.hhs.gov/trauma-toolkit/secondary-traumatic-stress>
55. The National Child Traumatic Stress Network. Secondary traumatic stress [Internet]. Los Angeles, CA: NCTSN, 2020. [παραπομπή: 2020 Oct 21]. Διαθέσιμο από:
<https://www.nctsn.org/trauma-informed-care/secondary-traumatic-stress>

Ευχαριστούμε θερμά τον **Marc Sanye** για την παραχώρηση της άδειας χρήσης των φωτογραφιών του στο εξώφυλλο και στο παρόν Εγχειρίδιο για Επαγγελματίες, καθώς επίσης και στις ψηφιακές εκδόχές του προγράμματος InterAct Erasmus+: στην ιστοσελίδα του προγράμματος (<http://interact-erasmus.eu/>) και στα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης @interacterasmus.eu

Marc Sanye

Φωτορεπόρτερ

Ο Marc Sanye (1977) σπούδασε Φωτορεπορτάζ στο IEFEC (Institute of Photographic Studies of Catalonia) και έχει αφιερώσει την επαγγελματική του ζωή στην αφύπνιση σχετικά με κρίσιμα θέματα της ανθρωπότητας.

Από το 2015 μέχρι σήμερα, καταγράφει τη μετανάστευση στα σύνορα της Ευρώπης και δημοσιεύει τη δουλειά του σε διαφορετικά Μέσα.

<https://marcsanye.wixsite.com/marcsanye>

marcsanye_

@Marcsanyephoto

